

ÁRA: 7,5 LEJ

XII. évfolyam, 87. szám

2009 /3-4
ÁPRILIS – MÁJUS

RMKT 2009

Közgazdász Fórum

Forum Economic

RMKT
Economist's Forum

Kiadja a Romániai Magyar Közgazdász Társaság

A Romániai Magyar Közgazdász Társaság és a Babeş–Bolyai Tudományegyetem
Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kara magyar tagozatának közös szakmai közlönye

ISSN 1582-1986
CNCSIS 755-2007 (C)

A tartalomból

3. **Horváth Réka**
A területrendezés és regionális fejlesztés céljai,
dokumentumai és szereplői Romániában
15. **Szócs Emese – Bíró Boróka**
A klímaváltozás növénytermesztésre gyakorolt hatásai az
Északnyugati régióban
29. **Nagy Benedek**
Hely és piac
39. **György Ottilia – Csata Andrea**
Hargita megye versenyképessége a Központi régión belül

Támogatóink:

**Román Nemzeti Bank
(Banca Națională a României)**

**COMMUNITAS
ALAPÍTVÁNY**

Alapította az RMDSZ

**Kiadó: Romániai Magyar Közgazdász Társaság
(Editor: Asociația Economiștilor Maghiari din România)**

Címe:

400440 Kolozsvár/Cluj-Napoca, Aurel Suciu u. 12. sz.

tel./fax: +40(0)264-431-488

e-mail: office@rmkt.ro

web: www.rmkt.ro

Nyomda: Tipoholding, Kolozsvár

RMKT

Szerkesztőbizottság: Colțea Tibor, Juhász Jácint,
Nagy Ágnes, Nagy Bálint Zsolt (főszerkesztő-helyettes),
Pete István, Péter György, Somai József (főszerkesztő),
Török Ádám, Vincze Mária

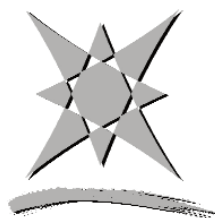
Szerkesztőségi titkár: Muntean Andrea Erzsébet

Tördelő: Adorján Piroska

Olvasószerkesztő, korrektor: Szenkovics Enikő

KÖZGAZDÁSZ FÓRUM

Forum Economic
Economist's Forum

Tartalomjegyzék

HORVÁTH RÉKA

A területrendezés és regionális fejlesztés céljai, dokumentumai és szereplői Romániában 3

SZÓCS EMESE – BÍRÓ BORÓKA

A klímaváltozás növénytermesztésre gyakorolt hatásai az Északnyugati régióban 15

NAGY BENEDEK

Hely és piac 29

GYÖRGY OTTILIA – CSATA ANDREA

Hargita megye versenyképessége a Központi régión belül 39

PÁLL GYÖNGYVÉR

A siker kulcsa a kompetencia fejlesztése 51

ELEKES KÁROLY

Honnan, merre...? Egy bíróságon bejegyzett fiókszervezet példája 55

KOVÁCS GYÖRGY

Bekker Zsuzsa: *Illik-e magyarhoz csalfa kereskedés?* (Könyvismertető) 59

PÁSZTOR CSABA

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban – LXX. rész 63

Fontosabb gazdasági események 65

Hírek 71

A lap tartalmának román és angol nyelvű kivonata és tartalomjegyzéke 73

A területrendezés és regionális fejlesztés céljai, dokumentumai és szereplői Romániában¹

HORVÁTH RÉKA

Ha regionális fejlesztéssel/területfejlesztéssel/területrendezéssel foglalkozunk Romániában, általában azzal a problémával találkozunk, hogy egy adott területre vagy településre több típusú fejlesztési dokumentum is vonatkozik. Kolozsvár esetében például a főbb dokumentumok a következők: általános urbanisztikai terv,² Kolozs megye fejlesztési terve, Kolozs megye területrendezési terve,³ Észak-Nyugat régió fejlesztési terve, Nemzeti fejlesztési Terv,⁴ Nemzeti területrendezési terv.⁵ Jelen tanulmányunkban megvizsgáljuk, milyen összefüggések, alá- és fölérendeltségek vannak a területrendezés és regionális politika dokumentumai között Romániában.

Területrendezés Romániában

Romániában a 2001/350-es törvény szabályozza a területrendezést és az urbanizmust, meghatározva ezek tartalmát, céljait, dokumentumait és intézményrendszerét. A törvény átfogó fogalomként bevezeti az „ország területének térbeli igazgatását”, amelyet kötelező és folyamatos tevékenységként határoz meg. Az ország területének térbeli igazgatását a törvény szerint a területrendezés és urbanizmus által valósítják meg, „ezek komplex tevékenységek, amelyek hozzájárulnak a kiegyensúlyozott területfejlesztéshez, a természetes és épített örökség védelméhez, az életkörülmények javításához városban és vidéken, valamint a regionális, országos és európai szintű területi kohézióknak a megvalósításához”⁶.

a) A területrendezés és urbanizmus céljai

A területrendezés és urbanizmus különböző típusú tevékenységeket jelentenek. A területrendezésnek globálisnak, funkcionálisnak, előrejelzőnek és demokratikusnak kell lennie. Azaz: koordinálnia kell a különböző szektorális politikákat; figyelembe kell vennie a természeti és épített környezetet; hosszú távon kell elemeznie a fejlesztési trendeket; biztosítania kell a lakosság részvételét a folyamatban.⁷ Ezzel szemben az urbanizmusnak operatívnek, integrálónak és normatívnak kell lennie. Azaz: a területrendezési terveket kell részleteznie; a települések szektorális politikáit kell szintetizálnia; meg kell határoznia a területek használatának módjait

¹ A tanulmány megírására felhasználtam a Maros megyei területrendezési terv felújítása alkalmával Pop Daniel és Horváth Réka által írt *Ghidul administrației publice locale* kötetet.

² Planul Urbanistic General – PUG.

³ Planul de Amenajare a Teritoriului Județean – PATJ.

⁴ Planul Național de Dezvoltare – PND.

⁵ Planul de Amenajare a Teritoriului Național – PATN.

⁶ 2. cikkely 3. alpont, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

⁷ 3. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

és céljait.⁸ Addig, amíg a területrendezés Románia teljes területén történik, az urbanizmus csak az ország településeit érinti.⁹

A romániai *területrendezés globális célját* a gazdasági, társadalmi, környezeti és kulturális politikák összehangolása jelenti, azért, hogy „biztosítsák az ország különböző területei közötti kiegyensúlyozott fejlődést, valamint a kohézió növelését, a gazdasági és társadalmi kapcsolatok hatékonyságának növelését.”¹⁰ Az *urbanizmus globális célját* így fogalmazták meg a törvényhozók: „a települések komplex fejlődésének elősegítése a rövid, közép és hosszú távú stratégiák megvalósítása által”.¹¹

A *területrendezés céljait* a következő feltételek figyelembevételével határozták meg:¹²

- a régiók és területek kiegyensúlyozott gazdasági és társadalmi fejlődése, tekintetbe véve ezek specifikumait,

- az emberek életminőségének javítása,

- a természetes erőforrások felelős használata, a környezet és kulturális táj védelme,

- a terület racionális használata,

- a kulturális diverzitás megőrzése és fejlesztése.

Ehhez képest az *urbanizmus céljai* a következők:¹³

- az életkörülmények javítása,

- a gyermekek, idősek és a hátrányos helyzetűek speciális szükségleteit kielégítő körülmények létrehozása,

- a területek hatékony felhasználása, a megfelelő urbanisztikai funkciókat figyelembe véve,

- a természetes és épített kulturális örökség védelme és hasznosítása,

- az épített, rendezett és ültetett környezet minőségének biztosítása,

- a települések természeti katasztrófák elleni védelme.

b) Területrendezési és urbanisztikai dokumentumok

A területrendezés dokumentumai a következők:¹⁴ a nemzeti területrendezési terv,¹⁵ a zonális területrendezési terv¹⁶ és a megyei területrendezési terv.¹⁷ Az urbanisztika dokumentumai pedig a következők:¹⁸ általános urbanisztikai terv¹⁹ és az

⁸ 4. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

⁹ 8. cikkely, 11. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

¹⁰ 7. cikkely, 11. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

¹¹ 10. cikkely, 11. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

¹² 9. cikkely, 11. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

¹³ 13. cikkely, 11. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

¹⁴ 40. cikkely, 11. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

¹⁵ Planul de Amenajare a Teritoriului Național – PATN.

¹⁶ Planul de Amenajare a Teritoriului Zonal – PATZ.

¹⁷ Planul de Amenajare a Teritoriului Județean – PATJ.

¹⁸ 45. cikkely, 11. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

¹⁹ Planul Urbanistic General – PUG.

ennek megfelelő helyi szabályzat; zonális urbanisztikai terv²⁰ és az ennek megfelelő helyi szabályzat és a részletes urbanisztikai terv.²¹ A területrendezési dokumentumok irányadó, míg az urbanisztikai dokumentumok operatív szabályozásokat tartalmaznak.²² A törvényben meghatározzák a két típusú dokumentáció közötti kapcsolatokat, eszerint: az urbanisztikai dokumentumok a városi és vidéki települések szintjén jelenítik meg a területrendezési dokumentumokban szereplő javaslatokat.²³ Ehhez azt is hozzá kell tenni, hogy a jóváhagyott területrendezési tervekben található, irányadó rendelkezések kötelezőek az önkormányzatokra, a szabályozások pedig a természetes és jogi személyekre.²⁴

A törvény szerint a *nemzeti területrendezési tervnek* (PATN) irányadó jellege van és a szektorális stratégiai programok közép- és hosszú távú szintézisét jelenti. A nemzeti területrendezési terv a következő hét részből áll: kommunikációs csatornák, vizek, védett területek, településrendszer, természeti kockázatoknak kitett területek, turizmus, vidékfejlesztés.²⁵ Ezek a részek tulajdonképpen különálló törvényeket jelentenek, amelyekből a tanulmány írásakor²⁶ a következők készültek el és fogadták el: szállítási hálózatok (2006/383. törvény), vizek (1997/171. törvény), védett területek (2000/5. törvény), településhálózatok (2001/351. törvény), természeti kockázatoknak kitett területek (2001/575. törvény).²⁷ A nemzeti területrendezési terv és ennek különböző részei kötelezőek a többi területrendezési dokumentum számára.²⁸

A *zonális területrendezési tervet* különböző területek speciális problémáinak megoldására állítják össze. Ezek a területek, a törvény szerint, a következők lehetnek:

- községek vagy városok közöttiek, amelyek alap területi-közigazgatási egységekből, azaz községekből, illetve városokból állnak,
- megyék közötti területek, amelyek teljes megyét, vagy megyékből bizonyos részeket tartalmaznak,
- regionálisak, amelyek több megyéből állnak össze.²⁹

A zonális területrendezési terv előírásait be kell vezetni az illető megyék megfelelő területrendezési terveibe.

A *megyei területrendezési terv* előírásai kötelezőek a többi területrendezési és urbanisztikai tervre nézve. A megyei területrendezési tervnek irányadó jellege van és a megye társadalmi-gazdasági fejlesztési programjának térbeli kifejeződését jelenti. Minden megyének kötelező módon rendelkeznie kell megyei területrendezési

²⁰ Planul Urbanistic Zonal – PUZ.

²¹ Planul Urbanistic de Detaliu – PUD.

²² 39. cikkely 2. alpont, 11. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

²³ 44. cikkely 2. alpont, 11. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

²⁴ 39. cikkely 4. alpont, 11. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

²⁵ 41. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

²⁶ 2008. december.

²⁷ A minisztérium honlapja szerint előkészületben vannak az oktatási infrastruktúrára, természetes övezetekre és turizmusra vonatkozó részek. A honlapot utoljára 2008 decemberében látogattam meg.

²⁸ 41. cikkely, 3. alpont, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

²⁹ 41. cikkely, 1. alpont, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

tervvel, és ezt 5–10 évente fel kell újítania. A megyei területrendezési tervet a törvény szerint a következő dokumentumokkal kell összehangolni: nemzeti területrendezési terv, zonális területrendezési terv, a kormány szektorális programjai, fejlesztési programok.³⁰

Minden közigazgatási-területi egységnek rendelkeznie kell egy *általános urbanisztikai tervvel*, amelyet legtöbb tízévente fel kell újítani. Ez a terv képezi a fejlesztési programok és tevékenységek alapját.³¹ Az általános urbanisztikai tervet a településfejlesztési stratégiája alapján kell kidolgozni, és össze kell hangolni a település költségvetésével és közpolitikáival.³²

A *zonális urbanisztikai terv* a település különböző részeinek integrált fejlesztését jelenti, valamint a fejlesztési programok összehangolását az általános urbanisztikai tervvel.³³

A *részletes urbanisztikai terv* által szabályozzák a különböző objektumok térbeli elhelyezését.³⁴

Láthatjuk tehát, hogy a területrendezési és urbanisztikai dokumentumok közötti kapcsolatokat a törvényhozók viszonylag pontosan szabályozták. Azt is láthatjuk, hogy a törvény kifejezetten megengedi regionális vagy több megyét érintő területrendezési tervek kidolgozását.

c) A területrendezés és urbanisztika szereplői/intézményrendszere

A területrendezés és urbanisztika szereplőit két szinten találjuk meg Romániában. Egyrészt országos szinten két fő szereplő van: a regionális fejlesztési és lakásügyi minisztérium, valamint a területfejlesztési országos bizottság. Másrészt a közigazgatási-területi egységek szintjén a megyei és helyi önkormányzatok, valamint a területrendezési és urbanisztikai technikai bizottságok.

A területrendezési és urbanisztikai tevékenységekért *országos szinten* a regionális fejlesztési és lakásügyi minisztérium felel, amely biztosítja az állam ellenőrzését a különböző dokumentumokban szereplő rendelkezések végrehajtása felett.³⁵ Az országos területrendezési bizottság a minisztérium döntéseit kell megalapozza ezen a területen. Ez, a törvény szerint, egy tudományos, konzultatív, láttamozó, jogi személyiség nélküli bizottság, amely köztisztviselőkből és szakemberekből áll. A bizottság tagjait különböző minisztériumok, szakmai szervezetek és egyetemek javasolják.³⁶ Ennek a bizottságnak a hatáskörébe tartozik többek között: a tudományos szempontból megindokolt területi, urbanisztikai és építészeti politikai javaslat meg-

³⁰ 42. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

³¹ 46. cikkely, 1. alpont, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

³² 46. cikkely, 4. alpont, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

³³ 47. cikkely, 1. alpont, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

³⁴ 48. cikkely, 1. alpont, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

³⁵ 35. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

³⁶ 35¹. cikkely, 1. alpont és 3. alpont, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

tétele a minisztériumnak; a területrendezési és urbanisztikai dokumentumok elemzése és láttamozása; az integrált városfejlesztési tervek és a növekedési pólusok elemzése és láttamozása.³⁷

A területrendezés és urbanisztika területén a *megyei tanácsoknak* a következő törvény szerinti hatáskörei vannak:

- a megyei szintű területrendezési és urbanisztikai tevékenységek koordinálása,³⁸
- általános iránymutatások kidolgozása a területrendezésben és urbanisztikában,³⁹
- biztosítja a nemzeti, regionális és zonális területrendezési tervekben szereplő rendelkezések átvételét a megyében lévő települések megfelelő terveibe,⁴⁰
- biztosítja a megyei területrendezési tervek, a megyei érdekeltségű zonális területrendezési tervek kidolgozását és elfogadja ezeket.⁴¹

A *helyi tanácsoknak* a következő hatáskörei vannak a vizsgált területen:

- koordinálják és felelnek az urbanisztikai tevékenységekért,⁴²
- biztosítják az elfogadott területrendezési és urbanisztikai tervek tiszteletben tartását.⁴³

A megyei, municípiumi és városi tanácsok szintjén a saját apparátusukon belül léteznek területrendezési és urbanisztikai struktúrák, amelyeket a megye vagy municípium vagy város főépítésze vezet.⁴⁴ Ugyanezek a szinteken hozzák létre a területrendezés és urbanizmus technikai bizottságait, amelyeknek célja az adott területre vonatkozó döntések minőségének növelése. Ez a bizottság egy konzultatív bizottság, amelynek láttamozó, technikai szakértő szerepe van.⁴⁵

II. Regionális fejlesztés Romániában

A regionális fejlesztés céljai

A romániai regionális fejlesztést egy különálló törvény szabályozza, mégpedig a 2004/315-ös, amely a következőképpen határozza meg a regionális politikát: „a regionális politikát azon kormányzati politikák összessége alkotja, amelyeket a központi kormányzás, önkormányzatok és szakosított regionális szervek dolgoznak ki, az érintett gazdasági-társadalmi partnerek konzultációjával, amelyeknek célja a fejlesztési régiókba tömörült területek gazdasági növekedésének és a kiegyensúlyozott és fenntartható társadalmi fejlődésének biztosítása, Románia nemzetközi versenyképességének javítása és a gazdasági és társadalmi különbségek csökken-

³⁷ 35¹ cikkely, 2. alpont, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

³⁸ 21. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

³⁹ 22. cikkely, 1. alpont, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

⁴⁰ 22. cikkely, 2. alpont, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

⁴¹ 22. cikkely, 2. alpont, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

⁴² 25. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

⁴³ 25. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

⁴⁴ 36. cikkely, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

⁴⁵ 37. cikkely, 1. alpont, 2001/350. törvény a 2008/09/16-án aktualizált változata szerint.

tése Románia és az EU tagállamai között.”⁴⁶ A törvény szerint a határon átnyúló együttműködés is részét képezi a regionális fejlesztési politikának.⁴⁷ Érdemes megjegyezni, hogy a törvényhozók szerint a regionális fejlesztési politikák alkalmazását össze kell hangolni Románia általános fejlesztési céljaival és az EU kohéziós politikájának céljaival.⁴⁸

A törvény a következőképpen határozza meg a regionális fejlesztési politika céljait:

- a regionális diszparitások csökkentése,
- a kormányzati szektoriális politikák régiószintű összehangolása, ezek fenntartható gazdasági és társadalmi, valamint kulturális fejlesztéséért,
- a hazai és nemzetközi régiók közötti együttműködések elősegítése.⁴⁹

A törvény szerint a fentebbi célok megvalósítását az országos regionális fejlesztési alapból és a regionális fejlesztési alapból kell finanszírozni.

A törvény úgy határozza meg a fejlesztési régiókat, mint a regionális fejlesztési politika megalkotásának, életbeültetésének, értékelésének kerete.⁵⁰ A 2004-ben elfogadott törvény tételesen is meghatározza a fejlesztési régiók összetételét, valamint azt, hogy ezek a régiók nem területi-közigazgatási egységek, és nincs jogi személyiségük.

A regionális fejlesztés intézményrendszere

A regionális fejlesztés intézményeit két szinten találjuk meg. *Országos szinten* jelen van a *Regionális Fejlesztési Tanács*, amely többek között láttamozza a nemzeti regionális fejlesztési politikákat és stratégiákat, valamint a nemzeti fejlesztési tervet. A regionális fejlesztési tanács a kormány képviselőiből, valamint a regionális fejlesztési tanácsok elnökeiből és alelnökeiből áll. Ugyancsak országos szinten találjuk meg az *országos regionális fejlesztési alapot*, amelynek fő feladata a többéves regionális fejlesztési tervek finanszírozása.⁵¹

Regionális szinten, azaz minden fejlesztési régióknak van egy *regionális fejlesztési tanácsa*, *regionális fejlesztési ügynöksége*, valamint *regionális fejlesztési alapja*. A regionális fejlesztési tanács hatáskörébe tartozik többek között a regionális fejlesztési stratégiák, programok és projektek jóváhagyása. A tanács a megyei tanácsok elnökeiből, valamint a municípiumi, városi és községi önkormányzatok egy-egy képviselőjéből áll össze. Minden fejlesztési régióban létezik egy regionális fejlesztési ügynökség is, melynek hatáskörébe tartoznak többek között a regionális fejlesztési stratégiák, tervek, valamint programok kidolgozása. Ezeket a programokat, valamint a regionális fejlesztési ügynökség kiadásait a regionális fejlesztési alapból finanszírozzák.⁵²

⁴⁶ 2004/315. törvény, 2 cikkely.

⁴⁷ 2004/315. törvény, 2 cikkely.

⁴⁸ 2004/315. törvény, 2 cikkely.

⁴⁹ 2004/315. törvény, 3 cikkely.

⁵⁰ 2004/315. törvény, 6. cikkely, 2. alpont.

⁵¹ 2004/315. törvény, 11., 12., 13., 14. cikkely.

⁵² 2004/315. törvény, 7., 8., 9. cikkely.

A Nemzeti Fejlesztési Terv

Bár a nemzeti fejlesztési terv, illetve a regionális és helyi fejlesztési tervek rendszere kevésbé részletesen szabályozott, mint a területrendezési és urbanisztikai dokumentumok tartalma, mégis két helyen találhatunk a nemzeti fejlesztési tervre vonatkozó rendelkezéseket. Egyrészt a regionális fejlesztésről szóló törvény (2004/315) az országos fejlesztési tanács kompetenciáit sorolva azt írja, hogy a nemzeti fejlesztési terv tartalmazza Románia prioritásait és többéves finanszírozási intézkedéseit, amelyek az ország gazdasági és társadalmi kohézió területen kitűzött céljait valósítják meg.⁵³

Másrészt a 2004/1115-ös kormányhatározat az, amely szabályozza a Nemzeti Fejlesztési Terv partnerségben való kidolgozását. Ebben választ találhatunk arra a kérdésre, hogy mi a Nemzeti Fejlesztési Terv: „Románia stratégiai tervezési és többéves pénzügyi tervezési dokumentuma, amelyet a kormány fogad el és széles partnerségben dolgoznak ki, és amelynek célja gazdasági és társadalmi fejlesztésének irányítása és ösztönzése ahhoz, hogy elérje a gazdasági és társadalmi kohézió célját”⁵⁴. A kormányhatározat még a következőket mondja a Nemzeti Fejlesztési tervről:

- a regionális fejlesztés országos stratégiája, valamint a szektorális stratégiák alapján dolgozzák ki;
- olyan típusú programálást jelent, mint amilyent a strukturális alapok egyes célkitűzése alá tartozó uniós országok végeznek;
- az EU kohéziós politikájának megfelelő fejlesztési célok életbeültetésének eszköze;
- megalapozza a strukturális alapokból való pénz felhasználását;
- a következőket tartalmazza: az ország gazdasági és társadalmi helyzetének elemzése; középtávú fejlesztési célok; a célok elérésének stratégiája; a tevékenységek többéves pénzügyi programálása, a belföldi és külföldi források figyelembevételével.⁵⁵

A 2007–2013-as Nemzeti Fejlesztési Terv

A 2007–2013-as Nemzeti Fejlesztési Terv bevezetője szerint az NFT az alapeszköze az EU-hoz való felzárkózásnak, azaz Románia és az Unió között létező gazdasági-társadalmi diszparitások csökkentésének. A dokumentum szerint a Nemzeti Fejlesztési Terv az „EU kohéziós politikájának specifikus fogalma, többéves stratégiai pénzügyi dokumentum, amelyet széles partnerségben dolgoztak ki, és amely Románia társadalmi-gazdasági fejlesztését irányítja az EU Kohéziós Politikájával összhangban”⁵⁶.

A 2007–2013-as Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT) kidolgozásának „2004-ben azzal fogtak neki, hogy ez főleg azokra a prioritásokra és célokra fog kitérni, amelyek kom-

⁵³ 2004/315. törvény, 12/a. cikkelye.

⁵⁴ 2004/1115. kormányhatározat 3/1. cikkelye.

⁵⁴ 2004/1115. kormányhatározat 3/2-5. cikkelye.

⁵⁶ Guvernul României, Planul Național de Dezvoltare 2007-2013, 2005, 4. o.

patibilisek a Kohéziós és Strukturális Alapok beavatkozási területeivel. Fontos pontosan meghatároznunk a 2007–2013 NFT specifikus voltát. Ez nem helyettesít egy Nemzeti Gazdaságfejlesztési Stratégiát, ez utóbbinak csak egyik jelentős komponensét alkotja. A kohéziós politikában az NFT a közbefektetések prioritizálási eszközt jelenti. (...) Az NFT nem tartalmaz törvényi szabályozást, intézményépítést vagy strukturális reformot, ezeket más programálási dokumentumok tartalmazzák, mint például az Előcsatlakozási Gazdasági Program vagy az eljövendő Nemzeti Reform Program.”⁵⁷

A 2007–2013-as Nemzeti Fejlesztési Terv első része a jelenlegi helyzet elemzését tartalmazza a következő területeken: gazdasági-társadalmi; termelési ágazat; infrastruktúra; humánerőforrás; foglalkoztatottság; társadalmi beilleszkedés; egészség; mezőgazdaság, vidékfejlesztés és halászat; regionális diszparitások a gazdasági fejlesztésben; európai területi együttműködés; adminisztratív képesség; területi fejlesztés helyzete. A SWOT elemzés egy mindössze egyoldalas, nagyon általános dokumentum. Ezt követi a fejlesztési stratégia, a pénzügyi programozás, az életbeültetés, a partnerség, az ex-ante értékelés, külön-külön fejezetekben.

Románia 2007–2013 közötti Nemzeti Fejlesztési Tervének fő célja Románia és az EU tagállamai közötti diszparitások csökkentése, azaz 2013-ra a GDP/fő (vásárlóerőparitáson számolva) 41%-a legyen az EU átlagának.⁵⁸

A Nemzeti Fejlesztési Terv három specifikus célt határoz meg, amelyek hozzá kell járuljanak a globális cél eléréséhez. Ezek a következők: a gazdasági versenyképesség növelése; az alapinfrastruktúrák európai szintre való fejlesztése; a humánerőforrás képzése és jobb kihasználása. Ezek eléréséhez hat prioritást jelöltek meg:

- a gazdasági versenyképesség növelése és a tudásalapú gazdaság fejlesztése;
- a szállítási infrastruktúra fejlesztése; a környezet védelme és minőségének javítása;
- a humánerőforrás fejlesztése, a foglalkoztatottság és a beilleszkedés elősegítése és a közigazgatás képességeinek növelése;
- a vidéki gazdaság fejlesztése és a mezőgazdasági szektor termelékenységének növelése;
- a régiók közötti diszparitások csökkentése.⁵⁹

A Nemzeti Fejlesztési Terv összköltségvetése 58 673,11 millió euró, a források 48%-át romániai költségvetési pénzek képezik, 43%-át uniós források, míg 9%-át magánforrások. A hétéves költségvetés körülbelül 26%-át vidékfejlesztésre, 25%-át szállítási infrastruktúrára, 16%-át regionális fejlesztésre, 13%-át humánerőforrás-fejlesztésre, 11%-át környezetvédelemre és 9%-ot a versenyképességi célkitűzés finanszírozására fordítanak.⁶⁰

⁵⁷ Guvernul României, Planul Național de Dezvoltare 2007-2013, 2005, 4. o.

⁵⁸ Guvernul României, Planul Național de Dezvoltare 2007-2013, 2005, 236. o.

⁵⁹ Guvernul României, Planul Național de Dezvoltare 2007-2013, 2005, 236–244. o.

⁶⁰ Guvernul României, Planul Național de Dezvoltare 2007-2013, 2005, 350–351. o. és ennek alapján saját számítások.

A 2007–2013-as Nemzeti Fejlesztési Terv kitér a területrendezésre is. Többek között kimondja azt, hogy Románia területfejlesztésének stratégiai koncepciója lesz az a dokumentum, amelyik magába foglalja mind a 2007–2013-as Nemzeti Fejlesztési Tervet, mind a különböző területrendezési terveket. A 2007–2025-ös időszakot tekintve, a Nemzeti Fejlesztési terv középtávra (2007–2013) szól, míg az országos területrendezési terv (PATN) hosszú távra.⁶¹

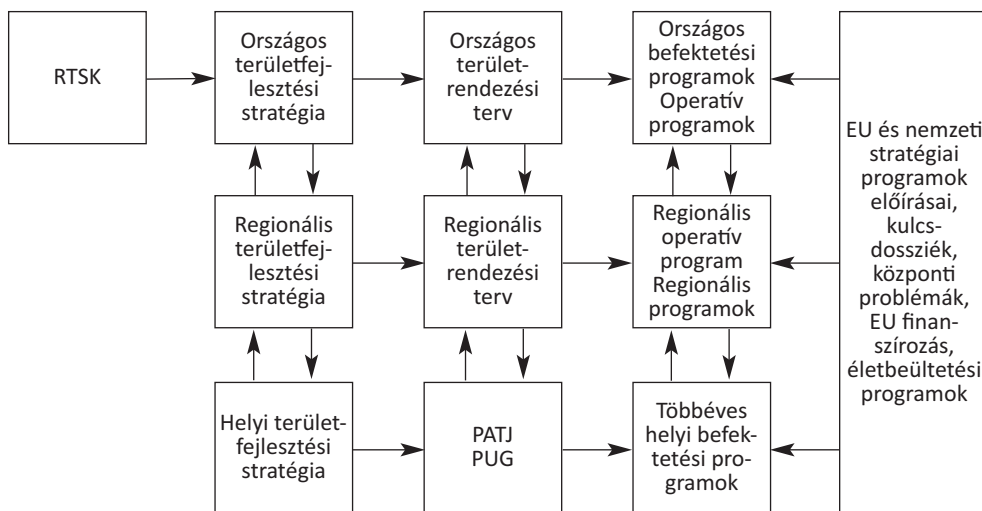
III. Románia területfejlesztésének stratégiai koncepciója 2030 (RTSK 2030)⁶²

a) Az RTSK 2030, valamint a területrendezés és regionális politika kapcsolata

Románia területfejlesztésének 2030-as stratégiai koncepciója még nem egy elfogadott dokumentum, egyelőre csak közvitára bocsátották és valamikor 2009 folyamán kellene véglegesíteni. A közvitára bocsátott dokumentum szerint a RTSK 2030 Románia „fenntartható és integrált területfejlesztésének közép- és hosszú távra szóló stratégiai dokumentum”.⁶³ A RTSK 2030 szerint a különböző stratégiákat horizontálisan és vertikálisan egyeztetni kell a következőképpen:

„– horizontálisan a területfejlesztési stratégiákat a területrendezési és urbanisztikai dokumentumokkal, valamint a releváns szektoriális befektetési programokkal,

– vertikálisan a különböző szintű területfejlesztési stratégiákat, a területrendezési/urbanisztikai stratégiákkal és közbefektetési stratégiákkal”.⁶⁴

A stratégiai területi tervezés struktúrája⁶⁵

⁶¹ Guvernul României, Planul Național de Dezvoltare 2007-2013, 2005, 227. o.

⁶² Conceptul Strategic de Dezvoltare Teritorială România 2030.

⁶³ MDLPL, Conceptul Strategic de Dezvoltare Teritorială România 2030, 2008. október, 19. o.

⁶⁴ MDLPL, Conceptul Strategic de Dezvoltare Teritorială România 2030, 2008. október, 63. o.

⁶⁵ Forrás: MDLPL, Conceptul Strategic de Dezvoltare Teritorială România 2030, 2008. október, 63. o.

b) Az RTSK 2030 alapelvei, időtávja

Az RTSK 2030 készítői szerint az országos térfejlesztési stratégiák időtávja a hosszú (25–30 év) és nagyon hosszú (40–50) táv. Románia területfejlesztési stratégiai koncepciója két típusú elvrendszeren alapszik. Egyrészt meghatároz egy koncepció-szintet, ahol az európai vonatkozó dokumentumokat használta fel. Másrészt meghatározott egy területi szintet, ahol a dokumentum szerint figyelembe kell venni a következőket:

- a tervezésben a különböző szinteket – a világ, kontinens, EU, tagállamok, régiók, helyi közösségek – úgy kell tekinteni, mint amelyek hatással vannak egymásra,
- a policentrikus fejlesztés alapelveit kell követni a tervezésben.⁶⁶

A dokumentumban a következő alapelveket sorolják fel, akárcsak a különböző területfejlesztési dokumentumokban használatos elveket: fenntartható területfejlesztés; kiegyensúlyozott és harmonikus fejlesztés; a specifikusságok megőrzése; szolidaritás; területi partnerség; átláthatóság és bizalom; konzultáció és koordinálás; intézményi fejlesztés; szubszidiaritás.⁶⁷

c) Az RTSK 2030 céljai

Románia területfejlesztési stratégiájának koncepciója a következőképpen határozza meg a fejlesztési víziót: „Románia – egy dinamikus, versenyképes, virágzó ország, aktív szereppel Közép- és Dél-Kelet Európában”⁶⁸. Ennek a vízióknak az elérését, a dokumentumot elkészítők szerint, a következő célrendszerrel lehet elérni:

1. Stratégiacél: „Románia integrációja az EU-ba, az ország regionális és kontinentális identitásának kinyilvánítása, valamint a területi kohézió növelése a fenntartható területi fejlesztés által.”⁶⁹

2. Irányvonalak:

- az európai fejlesztési pólusokhoz és területfejlesztési korridorokhoz való csatlakozás;

- a városhálózat strukturálása és fejlesztése;
- az urbán-rurál szolidaritás kinyilvánítása;
- a régiók közötti hálózatok konszolidálása és fejlesztése;
- a kulturális és természeti örökség értékesítése.⁷⁰

3. célkitűzések:

- a periféria státus értékesítése a kontinensek közötti összekötő kapocs szerep fejlesztésével;

- az európai fejlesztési pólusok hálózatához való csatlakozás;
- a településhálózatok kiegyensúlyozott fejlesztése;
- az urbán-rurál szolidaritás kinyilvánítása;

⁶⁶ MDLPL, Conceptul Strategic de Dezvoltare Teritorială România 2030, 2008. október, 36. o.

⁶⁷ MDLPL, Conceptul Strategic de Dezvoltare Teritorială România 2030, 2008. október, 37. o.

⁶⁸ MDLPL, Conceptul Strategic de Dezvoltare Teritorială România 2030, 2008. október, 35. o.

⁶⁹ MDLPL, Conceptul Strategic de Dezvoltare Teritorială România 2030, 2008. október, 38. o.

⁷⁰ MDLPL, Conceptul Strategic de Dezvoltare Teritorială România 2030, 2008. október, 39. o.

- vidékfejlesztés;
- a régiók közötti kapcsolatok fejlesztése és konszolidálása;
- a különböző kategóriájú területek megfelelő fejlesztése;
- a területi versenyképesség növelése;
- a természetes és kulturális örökség védelme, fejlesztése és értékesítése.⁷¹

d) Románia területfejlesztési stratégiája

Románia területfejlesztésének stratégiai koncepciója több helyen is megemlíti, hogy Románia területfejlesztésének stratégiája a koncepció alapján készül majd el. Érdekes, hogy a területfejlesztési stratégiát a területrendezési törvény, a 2001/350-es szabályozza. A törvény kimondja, hogy fenntartható fejlesztési stratégiák, programok és politikák területi vonatkozásban mind Románia területfejlesztési stratégiáján alapszanak.

A törvény szerint Románia területfejlesztési stratégiája az a „hosszú távú dokumentum, amely meghatározza Románia területfejlesztésének irányvonalait és életbeültetési irányait egy 20 évnél nagyobb időszakra, regionális, régiók közötti és országos szinten, integrálva transznacionális és határon átnyúló aspektusokat is”⁷².

IV. Következtetések

Az előbbiekben láthattuk, hogy Romániában a Nemzeti Fejlesztési Terv azon közbefektetések prioritizálását jelenti, amelyek összhangban vannak az EU kohéziós politikájával, az NFT képezve a Nemzeti Stratégiai Referencia Keret alapját is. A Nemzeti Fejlesztési Terv az a dokumentum, amelyet egyértelműen az európai integrációs folyamat miatt hoztak létre. Ne felejtjük el, hogy a 2007–2013-as időszakra szóló Nemzeti Fejlesztési Terv a negyedik ilyen jellegű terv, amely 1990 után Romániában elkészült. Az első Fejlesztési Terv a 2000–2002-es időszakra szólt, és a bevezetőben egyértelműen leírják, hogy azért készítették el, mert Romániát a csatlakozási folyamat keretén belül felkérték, hogy készítse el egy nemzeti fejlesztési tervet.⁷³ Az Európai Bizottság 2000-es jelentése Romániáról is kimondja, hogy „ami a programállást illeti, kidolgoztak egy előzetes nemzeti fejlesztési tervet és bemutatták a Bizottságnak”⁷⁴. Az első 1990 utáni regionális fejlesztésről szóló törvényt 1998-ban fogadta el a Parlament (1998/151-es törvény). Ehhez képest az első olyan törvény, amely szabályokat fogalmazott meg a területrendezési és urbanisztikai dokumentumok terén, 1991-ben jött létre (1991/50-es törvény). A regionális politika dokumentumai és a területrendezés dokumentumai közötti kapcsolatok még nincsenek részletesen le szabályozva.

⁷¹ MDLPL, Conceptul Strategic de Dezvoltare Teritorială România 2030, 2008. október, 42–58. o.

⁷² 14. cikkely 3. alpont, a 350/2001 törvény a 16/09/2008-én aktualizált változata szerint.

⁷³ Agenția Națională de Dezvoltare Regională, **Planul Național de Dezvoltare 2000-2002**, 1999.

⁷⁴ Commission Européenne, Rapport régulier 2000 de la Commission sur les progrès réalisés par la Roumanie sur la voie de l'adhésion, 77. o.

Kulcsszavak: területrendezés, regionális fejlesztés, Románia.

Irodalomjegyzék

Agencia Națională de Dezvoltare Regională 1999. Planul Național de Dezvoltare 2000-2002.
Commission Européenne, Rapport régulier 2000 de la Commission sur les progrès réalisés par la Roumanie sur la voie de l'adhésion

Guvernul României 2005. *Planul Național de Dezvoltare 2007-2013.*

Horváth Réka – Pop Daniel 2009. *Ghidul administrației publice locale.* Reactualizarea planului de amenajare a teritoriului județean, județul Mureș.

MDLPL 2008. *Conceptul Strategic de Dezvoltare Teritorială România 2030.*

2004/1115-ös kormányhatározat

2004/315-ös törvény

2001/350-es törvény

A klímaváltozás növénytermesztésre gyakorolt hatásai az Északnyugati régióban

SZŐCS EMESE – BÍRÓ BOROKA

A klímaváltozás tudományosan bizonyított jelenség, melynek megakadályozására a felsőbb döntéshozói szinteken világszerte egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek. Ennek oka abban keresendő, hogy a klímaváltozás hatásai egyre nyilvánvalóbbakká válnak, és a mindennapjainkban, illetve a gazdaság majdnem minden területén fokozottan jelentkeznek. A mezőgazdaság tekinthető az egyik legérzékenyebb gazdasági szektornak (Cuculeanu 2003), és egy olyan országban, mint Románia, ahol az összes GDP 10 százaléka innen származik, illetve a foglalkoztatott lakosság 30 százaléka dolgozik a primer szektorban, a klímaváltozásnak komoly gazdasági következményei lehetnek.

Jelen dolgozat célja a klímaváltozás mezőgazdaságra gyakorolt hatásának vizsgálata az Északnyugati régióban, a növénytermesztést illetően. Ökonometriai modellek segítségével előre jelezzük az Északnyugati régióban legfontosabbnak vélt termények – búza, kukorica, árpa és sörárpa, burgonya, napraforgó és lucerna – átlagtermését 2030-ig különböző meteorológiai paraméterek függvényében, és ezt összevetve a jelenlegi értékekkel, látni fogjuk, hogy a régió növénytermesztésében milyen változások várhatóak.

A dolgozat a CLAVIER „Climate Change and Variability: Impact on Central and Eastern Europe”¹ címet viselő, az Európai Bizottság 6. Kutatási Keretprogramja által finanszírozott kutatási projekt részeredményeit tartalmazza.

1. A felhasznált módszertan, valamint az adatforrások ismertetése

Regresszióanalízis

A mezőgazdasági termelékenységet sok tényező befolyásolja egyazon időben, a klímán kívül a genetika, agrotechnika, és általában az adaptációs képesség (Harnos 2005).

Az Északnyugati régió legfontosabb növényeinek termés-előrejelzésében a klimatikus tényezőket fogjuk használni, melyek közül a legfontosabbak: a havi átlaghőmérséklet, havi csapadékösszeg, illetve havi relatív páratartalom.

Két scenáriót állítunk fel: egy ún. *alapszenáriót*, valamint egy *klíma-szenáriót*. Az *alapszenárió* azt feltételezi, hogy az átlagtermések csak egy trend változó függvényei:

$$Y_{trend\ i} = a_0 + a_1 * trend_i + e_i, \quad (1)$$

ahol:

Y függő változó – az illető termény átlagtermése;

¹ Magyarul: Klímaváltozás és Változékonyság: Hatások Közép- és Kelet-Európára.

Trend: független változó – a trend változó (értéke 1. megfigyelésre esetén 1, a 2.-ra 2 és így tovább) lineáris, logaritmikus vagy reciprokl formája, az illeszkedés jó-ságától függően;

a_0 : konstans tag;

a_i : a trend változó koefficiense;

i : időlépték (év);

e : maradéktag.

A becslések a legkisebb négyzetek módszerével történnek, modellenként az illeszkedés jó-ságát vizsgálva a korrigált R^2 értékét figyelembe véve.

A *klíma-szenárió* azt feltételezi, hogy az éves átlagtermések megfigyelt értékeinek trendtől való eltérése a meteorológiai paraméterek függvénye:

$$\text{Eltérés}_i = Y_{\text{megfigyelt}_i} - Y_{\text{trend}_i} \quad (2)$$

A következő lépésben az éves becsült eltéréseket magyarázzuk a különböző meteorológiai paraméterek függvényében (Gobiet 2008):

$$\text{Eltérés}_i = b_0 + \sum_{k=1}^m b_k X_{ki} + u_i \quad (3)$$

ahol:

Eltérés: az eltérésváltozó becsült értéke a (2) egyenlet által;

X_k : meteorológiai paraméter (változik terményenként);

b_0 : konstans;

b_k : X_k koefficiense;

m : független változók száma;

u : maradéktag.

A becsült átlagterméseket a jövő periódusra az (1) és (3) egyenletek által számított értékek összegeként határozzuk meg:

$$Y'_{sce}_i = Y'_{trend}_i + \text{Eltérés}'_i \quad (4)$$

ahol:

Y'_{sce} : a klímaszenárió által becsült átlagtermés;

Y'_{trend} : az alapszenárió által becsült átlagtermés;

$\text{Eltérés}'$: a (3) egyenlet által becsült eltérés.

Az adatok forrása

Megyei szintű éves terményadatok álltak rendelkezésünkre 1975-tel kezdődően, egy szakadással az 1986–1988-as periódusban. Az adatok forrása a Romániai Statisztikai Évkönyvek az 1976–2001-es évekre. A regionális átlagtermések az Északnyugati régió három megyéjének – Bihar, Kolozs és Szatmár – adatainak az algebrai

átlagaként voltak megbecsülve. A hiányzó évekre ugyancsak számtani átlagok számolásával becsültünk terményadatokat: 1986 az 1975–1985-ös periódus átlaga, 1988 az 1989–2000 időszak átlaga, 1987 az 1986-os és 1988-as évek átlaga.

A felhasznált meteorológiai paraméterek két klímamodell eredményei: a múltbeli periódusra, 1975–2000-re a STAT-CLIMATE-ECA-REMO57 ERA 40 (1961–2000) adatbázist, a jövőbeli becslésekhez a STAT-CLIMATE-ECA-REMO57 A1B (1951–2050) adatbázist használtuk. Mindkettőt a grazi Wegener Centertől kaptuk a Clavier projekt keretén belül. A klímamodell paraméterek ugyancsak megyei szinten álltak rendelkezésünkre, és a régiós átlagokat a terményadatokhoz hasonlóan becsültük.

2. Az Északnyugati régió mezőgazdasági termelésének struktúrájáról röviden

Az Északnyugati régióban a teljes mezőgazdasági termelés körülbelül 60 százaléka növénytermesztésből származik. A búza, kukorica, árpa, burgonya, napraforgó és lucerna számítanak a legfontosabb terményeknek, mivel ezeket a régió összes szántóföldjének több mint 77 százalékán termesztik. Így bármely változás, amely ezen növények termelésében bekövetkezik, nagy hatással lehet a régió mezőgazdasági szektorának a termelésére.

Az 1. táblázat tartalmazza a termények átlagtermését, illetve a régió összes szántóföldjén 2005-ben elfoglalt arányát. Látható, hogy a kukorica- és búzatermesztés a legjellemzőbb a régióban, ezeket követi a napraforgó, burgonya, árpa és a lucerna.

1. táblázat. A kiválasztott termények szerepe az Északnyugati régió növénytermesztésében 2005-ben

Termény	Átlagtermés (t/ha) – 2005	Az Északnyugati régió teljes szántóföldjében elfoglalt aránya 2005-ben (%)
Búza	3,27	21,8
Kukorica	4,38	30,1
Árpa	2,56	6,4
Burgonya	13,38	6,9
Lucerna	18,54	4,2
Napraforgó	1,61	7,8
	Összesen	77,4

Forrás: INS² honlapja– Tempo Online Time Series, saját szerkesztés

3. A legfontosabb termények alakulásának ökonometriai modelljei

A paraméterek nem azonos jelentőséggel bírnak minden termény esetén, ezért a modellek becslésénél csak azon hónapok értékeit vettük be a függő változók közé,

² Röv. Institutul Național de Statistică – www.insse.ro.

amelyek az illető termény vegetációs periódusába tartoznak. Az alábbi táblázat tartalmazza a különböző termények termesztése szempontjából fontos időszakokat:

2. táblázat. Növénytermesztés szempontjából fontos periódusok

Termény	Optimális vetési idő	Optimális betakarítási idő
Őszi búza	szeptember 20–október 20.	július 15–20.
Kukorica	április 15–május 10.	szeptember–október
Őszi árpa	szeptember 10–október 1.	június 29–július 10.
Burgonya	március 5–20.	júniustól
Napraforgó	március	szeptember
Lucerna	március	1. május vége, június eleje 2. augusztus vége – szeptember eleje

Forrás: helyi szakemberek, Erdélyi 2007; Gaál 2007.

A terményadatok és meteorológiai paraméterek közötti statisztikai kapcsolatot többváltozós regresszió segítségével határoztuk meg minden terményre külön-külön a Stata program segítségével. A 3. táblázat a regresszióanalízisben felhasznált meteorológiai paraméterek nevét és mértékegységét tartalmazza.

3. táblázat. A terményalakulás szempontjából fontos meteorológiai paraméterek

Meteorológiai paraméterek	Mértékegység
Havi átlagos levegőhőmérséklet (2m)	Celsius fok
Havi csapadékösszeg	mm
Havi páratartalom	%

A regresszióanalízis az 1975–2000-es periódus adatain alapszik, az előrejelzések a 2001 és 2030 közötti periódusra vonatkoznak. Becsléseink a legkisebb négyzetek módszerével történtek, a független változók esetén a legmagasabb elfogadott szignifikanciaszint 10% volt. A modellek minőségére a korrigált R^2 , valamint az F statisztika értékeit használtuk. Heteroszkedaszticitás, autokorreláció és multikollinearitás jelenlétét teszteltük, és szükség esetén kiküszöböltük.

Az alábbi vonaldiagramok az 1975–2000-es periódusra tartalmazzák a termények megfigyelt értékeit, valamint a modellek által illesztett értékeket a két szcenárió esetén³.

³ Linear prediction – az alapszcenárió által illesztett értékek.

1. ábra. Átlagtermések – megfigyelt és illesztett értékek az 1975–2000 periódusra

* Megj. A grafikonokon az *atl_term* a megfigyelt értékeket, az *ill_atlterm* a modell által illesztett értékeket, a *Linear prediction* a modell által illesztett trendet jelöli.

Forrás: saját szerkesztés

4. A változók fontossága és várható alakulása a 2000–2030-as időszakban

A növénytermesztés szempontjából legfontosabb meteorológiai paraméterek – hőmérséklet, csapadék, relatív páratartalom – alakulása a vegetációs időszakokban az ökonometriai modellek eredményeit figyelembe véve, különböző fontossággal bír a vizsgált növények fejlődésében. Néhány esetben egy bizonyos meteorológiai paraméter változása akár ellentétes hatással is rendelkezhet a különböző termények alakulására. Tipikus példa erre a kukorica és a búza esete.

Hőmérséklet

A 4. táblázat tartalmazza a 2000–2030 között várható átlagos havi hőmérséklet trendjének irányát – a „+” növekvést, a „-” csökkenést jelent –, valamint ennek hatását, az ökonometriai modellek által becsült eredményekre vonatkoztatva, az átlagtermések alakulására. Az üresen hagyott mezők arra utalnak, hogy az illető hónap hőmérsékletének nincs legalább 10%-on szignifikáns hatása a terményalakulásra.

4. táblázat. A várható hőmérséklet változásának hatása a termények alakulására a 2001–2030-as periódusban

	Trend	Búza	Kukorica	Árpa	Burgonya	Napraforgó	Lucerna
Március	Közel 0 meredekség						
Április	+	-					
Május	+	-	+		+		
Június	+	-		-			+
Július	-	-			+		-
Augusztus	+		+		+		
Szeptember	+				+	+	

Forrás: saját szerkesztés

A táblázatban megfigyelhető, hogy a modellek alapján fontossá vált hónapok hőmérsékletének növekedése a búza átlagtermését csökkenteni, míg a kukoricáét és a burgonyáét növelni fogja. Július az egyetlen hónap, amelyben hőmérséklet-csökkenés várható, a többiek esetén növekvő vagy közel 0 meredekségi trend lesz jellemző.

Búza esetén fontossá vált a tavaszi hónapok hőmérséklete, de negatív előjellel, ami azt jelenti, hogy a növekvő hőmérséklet csökkenteni fogja az átlagtermést. A burgonyánál a nyári hónapok fontosak, és minél melegebbek, annál kedvezőbb felteteleket biztosítanak a termelés számára.

Csapadék

Az 5. táblázat tartalmazza a havi csapadékösszegek várható alakulását a 2001–2030-as periódusra. Észrevehető, hogy június kivételével a többi hónap esetén csapadékcsökkenés várható. A kukoricatermesztés szempontjából ez termésnövekedést vált ki, ugyanez elmondható az árpára és napraforgóra is. Burgonya esetén a május és az augusztus csapadékcsökkenése pozitívan fog hatni, míg a júniusi növekedés negatívan. A lucerna viszont a két betakarítás – május és augusztus, szeptember – előtti csapadékcsökkenést hiányolni fogja.

5. táblázat. A várható csapadékváltozás hatása a termények alakulására a 2001–2030-as periódusban

	Trend	Búza	Kukorica	Árpa	Burgonya	Napraforgó	Lucerna
Március	-						+
Április	-					+	
Május	-		+	+	+		-
Június	+		+		-		
Augusztus	-		+		+		-
Szeptember	-	-					

Forrás: saját szerkesztés

Relatív páratartalom

A relatív páratartalom változása általában pozitívan fogja befolyásolni a kiválasztott termények alakulását. Az áprilisban várható csökkenés a búza, kukorica és burgonya termelését pozitív irányba, míg a lucernáét negatív irányba fordítja. A nyári hónapokban várható emelkedés általában kedvezően fog hatni a kukoricára és a burgonyára.

6. táblázat. A várható relatív páratartalom változásának hatása a termények alakulására a 2001–2030-as periódusban

	Trend	Búza	Kukorica	Árpa	Burgonya	Lucerna
Március	+					
Április	-	+	+		+	-
Május	Közel 0 meredekség					
Június	+		+		+	
Július	+	+			-	
Augusztus	+		+		+	
Szeptember	+				+	
Október	-			+		

Forrás: saját szerkesztés

A havi átlagos hőmérséklet, csapadékösszeg, illetve relatív páratartalom alakulását a 2001–2030-as periódusra a függelék grafikonjai tartalmazzák.

5. Az Északnyugati régió növénytermesztésében várható változások

A két scenárió alapján becsült átlagtermések jelentős eltéréseket mutatnak, más szóval a változó klimatikus tényezők nagymértékben befolyásolják az átlagtermések trendtől való eltérését.

A klímamodellek által előállított meteorológiai tényezők esetén célszerű egy legalább 10 éves periódus átlagát figyelembe venni, ha átlagtermés-előrejelzést készítünk. Ezért, ha 2025-re akarjuk előre jelezni a növénytermesztésben bekövetkező változásokat, az átlagtermésekben bekövetkező változásokra alapozva, célszerű a 2020–2030-as periódus átlagát venni.

A 2. ábrán láthatóak az alapszenárió és a klímaszenárió alapján becsült átlagtermések a 2000–2030-as periódusban.

Bázisévnek tekintve a 2005-ös évet, az előrejelzéseinket a 2025-ös évre vonatkoztatva a következő változásokat figyelhetjük meg (7. táblázat):

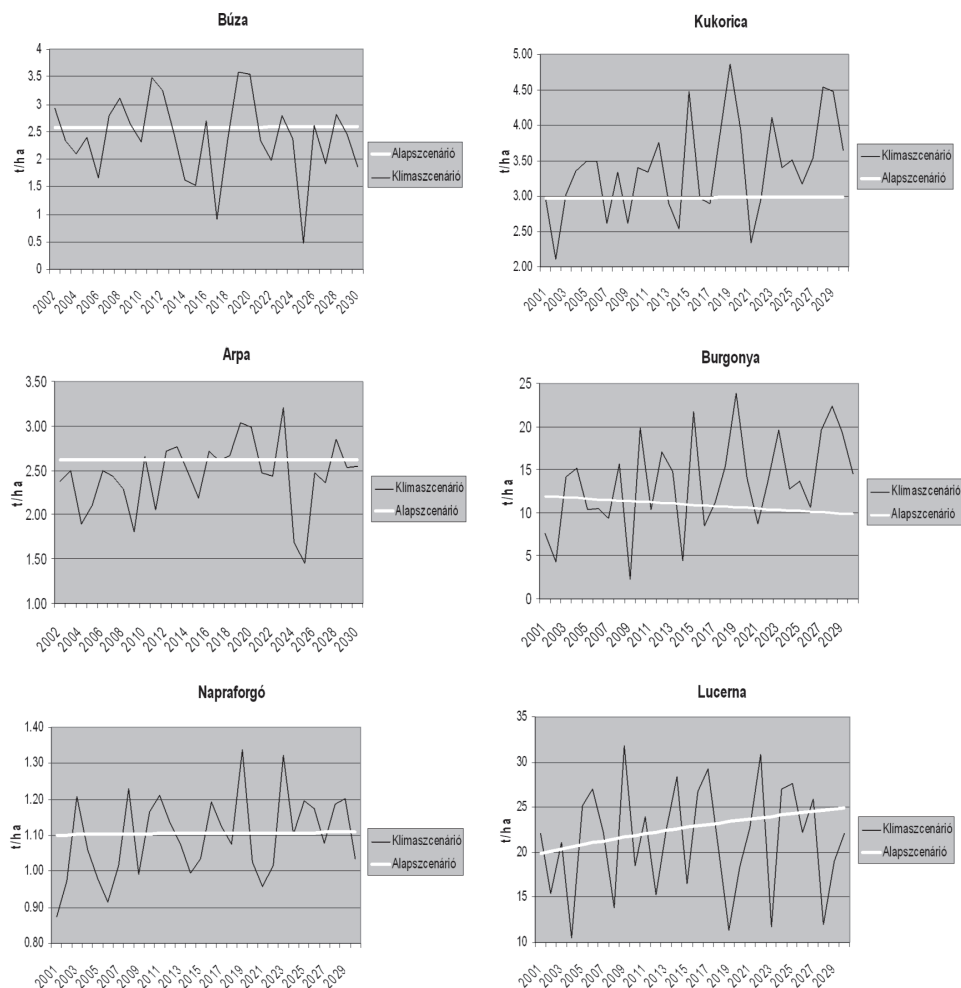
Az alapszenárió szerint jelentős csökkenés várható a búza, kukorica, burgonya és napraforgó esetén, míg az árpa átlagtermése kis csökkenést, a lucernáé jelentős növekedést mutat.

A klímaszenárió az alapszenárióhoz viszonyítva pesszimistább előrejelzésekhez vezet búza, árpa és lucerna esetén, míg a kukorica, burgonya és napraforgó esetén terménynövekedést jelez. A 2005-ös évhez viszonyítva a burgonya és a lucerna esetén átlagtermés-növekedés várható.

7. táblázat. Növénytermesztésben bekövetkező változások 2025-ben az Északnyugati régióban 2005-höz viszonyítva

		Búza	Kukorica	Árpa	Burgonya	Lucerna	Napraforgó
Alapszenárió	Átlagtermés (t/ha)	2,58	2,98	2,62	10,19	24,23	1,10
	I átlagtermés 2025/2005 (%)	-20,94	-31,96	2,44	-23,82	30,64	-31,28
Klímascenárió	Átlagtermés (t/ha)	2,28	3,60	2,45	15,34	21,74	1,12
	I átlagtermés 2025/2005 (%)	-30,07	-17,79	-4,13	14,68	17,25	-30,63
	I klímascenárió / alapszenárió (%)	-11,55	20,82	-6,41	50,53	-10,25	0,94

Forrás: saját számítások az *INS: Tempo Online Time Series*, valamint a modelledmények alapján

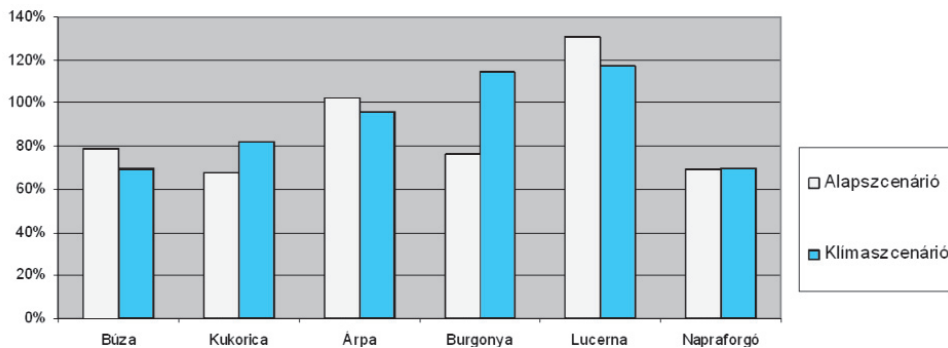

Forrás: saját szerkesztés

2. ábra. Átlagtermés-előrejelzések a 2001–2030-as periódusra (alapszenárió és klímaszenárió)

A 3. ábra az alapszenárió és a klímaszenárió alapján az átlagtermésekben bekövetkező változásokat szemlélteti. A 7. táblázat adataival kiegészítve jól látható, hogy a búza, kukorica és a napraforgó esetén mindkét szenárió csökkenést jósol 2025-ben 2005-höz képest. Az árpa esetén az alapszenárió optimista, a klímaszenárió viszont pesszimista. A burgonya esetén pontosan fordított a helyzet. A lucerna az egyetlen, amely mindkét esetben terménynövekedést mutat.

Megfigyelhető tehát, hogy az egyes termények ellentétes módon reagálnak a változó klímaállapotra. Míg a búza, árpa és lucerna megszenvedi a klímaváltozást, a kukorica, a burgonya és a napraforgó esetén 2025-re termésmnövekedés jelenik meg.

Forrás: saját szerkesztés

3. ábra. Az átlagtermések alakulásában bekövetkező változások 2025-ben 2005-höz viszonyítva

Következtetések

A klímaváltozás elkerülhetetlen jelenség, és általa a növénytermesztéshez szükséges alapfeltételekben – mint hőmérséklet, csapadék, páratartalom – változások következnek be. Ezáltal megváltoznak az átlagtermések, így a növénytermesztési szektor össztermelésében is észrevehető változások jelennek meg. A klímaváltozás nem azonos mértékben sújtja a terményeket. Míg egyesek közülük pozitívan, ezzel egy időben mások negatívan viszonyulhatnak a megváltozott körülményekhez. Az Északnyugati régióban azonban a két legfontosabb termény, a búza és kukorica átlagtermésében az előrejelzett klímaváltozás révén csökkenő tendencia fog megjelenni két évtized múlva. Ehhez a régió mezőgazdasági szektorának valamiképpen alkalmazkodnia kell. Sokféle alkalmazkodási stratégia ismert, egyik közülük a terménystruktúrában való változtatás. A vizsgálataink eredményeképpen a burgonya és lucerna termelésében várható növekedés, ezen termények arányának növelése valószínűleg segíthetne a növénytermesztési szektor klímaváltozás okozta veszteségeinek a csökkentésében.

Kulcsszavak: klímaváltozás, hatások, növénytermesztés, Északnyugati régió, ökonometriai model

Irodalomjegyzék

Cuculeanu Vasile 2003. *Impactul potențial al schimbării climei în România*. Editura ARS DOCENDI, Bukarest.

Erdélyi Éva 2007. *A klímaváltozás hatása az őszi búza fejlődési szakaszaira*. Klíma – 21 Füzetek. Klímaváltozás-Hatások-Válaszok, 51. szám, 57–70.

Gaál Márta 2007. *A kukoricatermelés feltételeinek várható változása a B2 scenárió alapján*, Klíma – 21 Füzetek. Klímaváltozás-Hatások-Válaszok, 51. szám, 48–56.

Gobiet Andreas 2008. *Climate change in Central and Eastern Europe: an overview and first results of the Clavier project*, konferenciai bemutató Climate Change III in South-Eastern European Countries: Causes, Impacts, Solutions, szeptember 18-19, Graz, Ausztria.

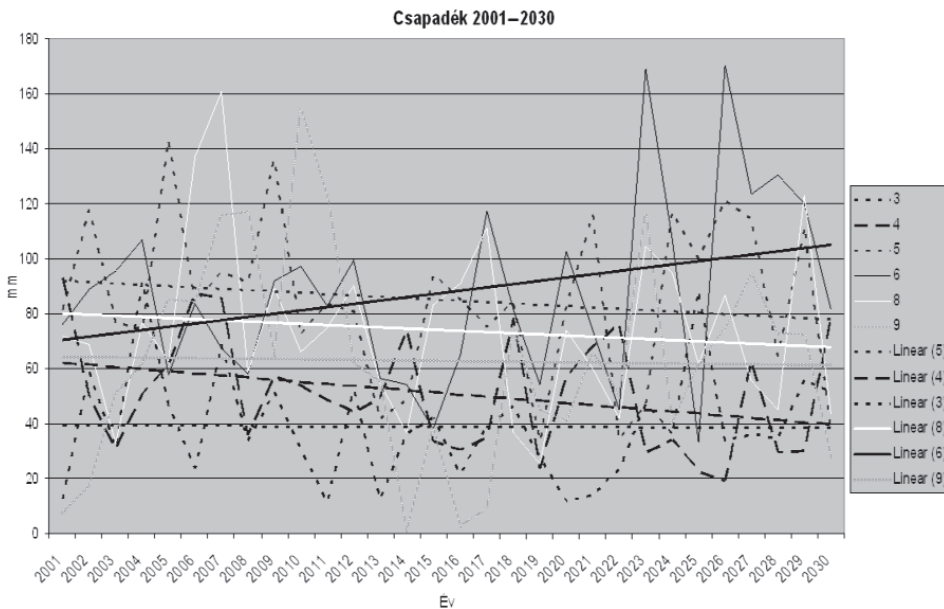
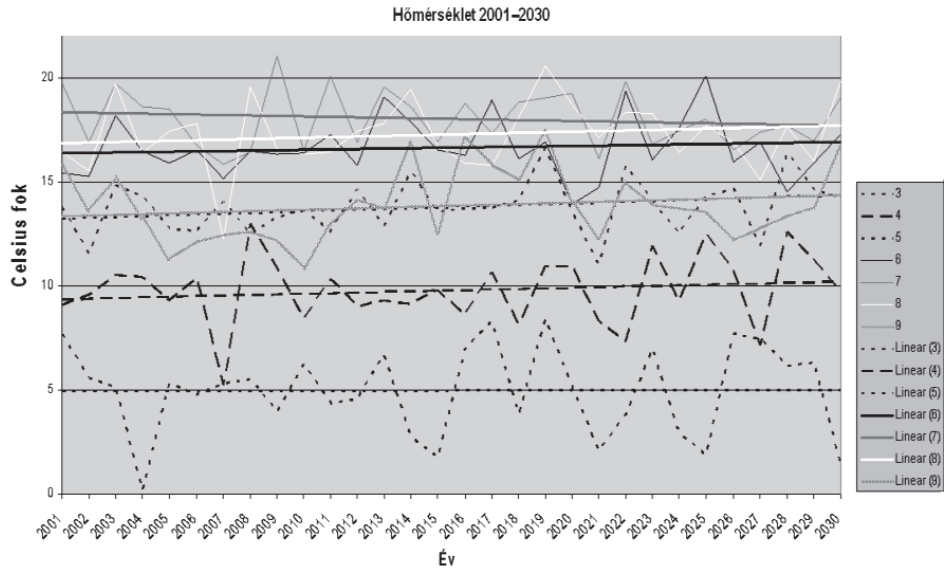
Harnos Zsolt 2005. *A klímaváltozás növénytermelési hatásai*, "Agro – 21" Füzetek. Klímaváltozás-Hatások-Válaszok, 38. szám, 45–54.

***INS, Anuarul Statistic al României, 1976 – 2005

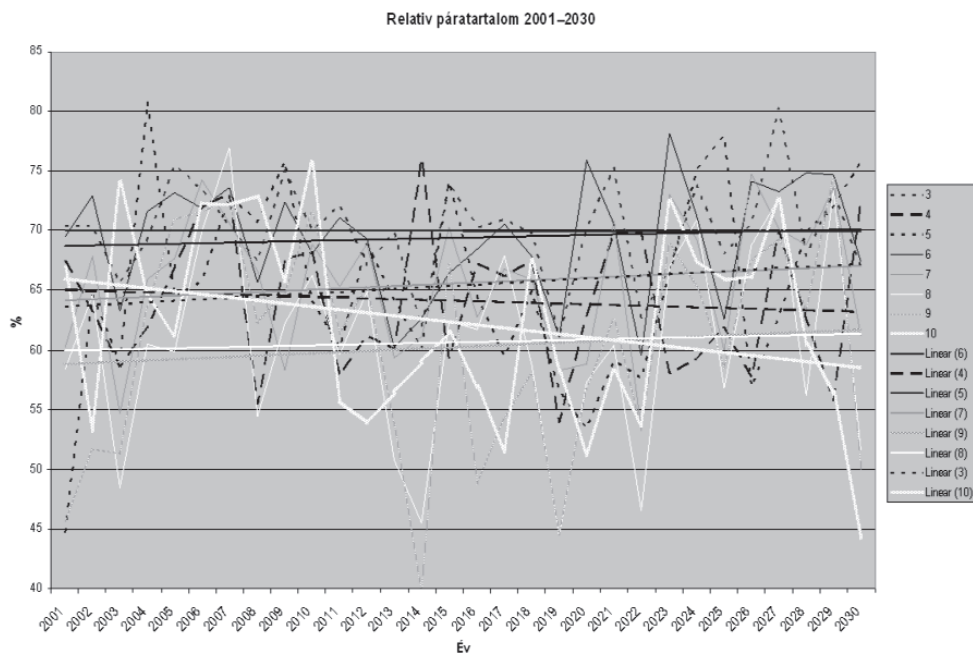
***INS, Tempo Online Time Series, www.insse.ro

Függelék

1. A meteorológiai paraméterek várható alakulása és lineáris trendje a 2001 – 2030-as periódusban⁴

⁴ Saját szerkesztés, az adatok forrása a STAT-CLIMATE-ECA-REMO57 A1B (1951 – 2050) adatbázis. A grafikonokon szereplő számok a hónapok számát jelölik.

Hely és piac

NAGY BENEDEK

Cikkünk fő célja, hogy szemügyre vegye, milyen viszonyban áll az elméleti szakirodalomban a hely és a piac, ezek problematikája, másrészt hogy kitekintést tegyen a romániai és székelyföldi közélet területére, vagyis arra, hogy a társadalmi, politikai, gazdasági szférában mennyire elismert a helyek piaci versenye és milyen válaszokat adnak ezekre a kihívásokra.

Először is fel kell tennünk azt a már többször megfogalmazott kérdést, hogy milyen viszony van a hely és a piac fogalmak között. Nyilvánvaló, hogy alapnézetből kétféle viszony látható: a piacok helye és a helyek piaca.

Az első viszony vizsgálata esetén érzékelhető, hogy kissé többet jelent, mint amit a kifejezés ebben a formában takar: nemcsak a piacok helyéről „szokás” ebben a kontextusban beszélni, hanem a termelési pontok és egyéb telephelyek problémájáról is. Vagyis óhatatlanul a telephelyválasztás kérdésénél kötünk ki, ott, ahol meg kell válaszolni, minek alapján döntenek a vállalatok és egyéb szervezetek az egyik vagy másik földrajzi lokáció mellett. Ennek egy másik árnyalása a makroszintű kérdésfelvetés, vagyis az a kérdés, hogy miért alakulnak ki egyik vagy másik földrajzi pontban a városok, azonban idetartozik az a kérdéskör is, hogy milyen faktorok hatására fejlődnek egyes régiók, míg mások leszakadnak. Mindkét megközelítésnek kiterjedt szakirodalma van, azonban egyik sincs még a klasszikus közgazdaságtan principális kérdései között. Ennek a kérdésnek egy érdekes, történelmi távlatokat is bemutató rövid írására hivatkozunk, amely a közgazdaságtanban a térbeliség kérdésének alakulását nagyon színesen vázolja fel, szerzője Paul Krugman (1995). Krugman a centripetális (piaci méret kapcsolati hatásai, nagy munkaerőpiacok, tisztán pozitív externhatások) és a centrifugális (immobil tényezők, ingatlanhasználati díjak, tisztán negatív externhatások) erők kölcsönhatásaként modellezi a valóságot, úgy, hogy növekvő skáláhozadékkal számol (Krugman 2000. 62).

A másik lehetséges viszony, a helyek piaca lesz a cikkünk tulajdonképpeni témája. Ennek a területnek tudományos létjogosultsága még kevésbé tisztázott, éppen ezért szándékunk az alapvető kérdéseket és talán néhány választ is e téren megfogalmazni. A legfontosabb feltenni azt a nyilvánvaló kérdést, hogy létezik-e a helyek piaca. A XXI. század globalizációs folyamataiban mekkora szerepe van a földrajzi lokációnak? Mennyire számít az, hogy egy termék Sanghajban vagy Mexikóban készül el? Mekkora fontossága van egy nyaralás pontos helyének, amennyiben ezek jó része tömegtermékeké válnak, uniformizálódnak (pl. egy tunéziai tengerparti pihenés nem sokban különbözik egy hasonló jellegű mondjuk törökországi vagy görögországi

nyaralástól – ha az örökségi attrakcióktól el lehet tekinteni, vagy a szlovákiai és a svájci síelés egymástól, ha az ártól egy percre eltekintünk)?

Itt érdemes a globalizáció általunk fontosnak tartott részjelenségeit felvázolni:

1. A közlekedési és a szállítási sebességek felgyorsulása és a fajlagos költségek jelentős csökkenése (legalábbis a reáljövedelemhez képest). Ennek a helyek piacára nézve felértékelő hatása képzelhető el, ugyanis a mai nap embere könnyebben juthat el eddig elérhetetlennek vagy túl távolinak vélt desztinációkba, akár csak a termelői, gazdasági kapcsolatok előtt, lebomlanak a távolsági korlátok, és egyéb telephely-választási kritériumok szerint egy sokkal nagyobb „helyek világpiacáról” választhat a turista és a beruházó is.

2. A távközlési módozatok és tömegkommunikációs eszközök rohamos bővülése és fejlődése (kiemelten a Világháló): ennek szintén a helyek piacát felértékelő szerepe lehet, ugyanis minden emberhez (legyen az turista vagy vállalatvezető) lényegesen több információ jut el, korábbi vélt vagy valós akadályok szűnnek meg azáltal, hogy közelebb kerülünk a céldesztinációhoz, félelmünk és óvatosságunk tárgyaltan marad vagy éppen beigazolódik az adott hellyel kapcsolatban.

3. A kereskedelmi és vízumkorlátok fokozatos lebomlása egyes térségekben: az áruk és szolgáltatások, de az emberek számára is a közlekedés, szállítás adminisztratív korlátai feloldódni látszanak, a WTO liberalizáló egyezményei és a makroregionális szervezetek (EU, NAFTA, ASEAN) integrációja révén egyre átjárhatóbbak a határok, aminek hatásai azonban nem egyértelműek. A világ turizmusára gyakorolt effektusok révén valószínű, hogy ez a tényező is még jobban hozzájárul a helyek, desztinációk versenyéhez, kiterjed a piac a nagy kibocsátóterületek (főleg az EU-ban, ennek bővülése és mélyülése révén észlelhető ez) által eddig nehezen elérhető célterületekre is (pl. Kelet-Európa), ahová biztonságosabban lehet utazni, nő a rendeltetési hely választéka.

A kereskedelmi korlátok lebomlásának hatása és az ezáltal kialakuló világpiac következményei nem biztos, hogy pozitívan befolyásolják a helyek piacának kialakulását, ugyanis feltevődik a kérdés, hogy uniformizált termékek és szolgáltatások, egyforma, sőt ugyanazon áruk kínálata adott desztinációkban mennyire fogja vonzani az embereket, mennyire fogja őket helyváltoztatásra ösztönözni.

A beruházások terén lehet más helyzet is, ugyanis a nyugati országok termelési módozatai esetében a technológiák, termékek és szolgáltatások terjedése (diffúziója) jótékony pszichológiai hatással lehetnek a kockázatoktól óvakodó befektető nagyvállalatokra.

4. A fenti jelenségek tulajdonképpeni eredményeként jelentkezik a kultúrák, értékrendszerek exportja és homogenizációja. Erős gazdasági, technológiai és kulturális erővel (és jó kommunikációs eszköztárral) bíró országok kultúrájának világszintű terjedése minden társadalmi dimenzióban tetten érhető. A fogyasztási kultúrák egyre jobban hasonlítanak, függetlenül attól, hogy a fejlettebb arab világról van szó vagy Kelet-Európáról, az életmód, a szabadidő eltöltésében, esetenként a családszerke-

zetek átalakulásában is, a tömegkultúra fogyasztási szokásaiban, a kommunikációs módzatokban, a tipikus szállítási eszközökben, sőt a gasztronómia egy részében is (amit a dolgozó tömegek és családjaik hétköznapi elfogyasztanak gyorséttermekben vagy étkezdékben) olyan hasonlóságokat veszünk észre, ami arra késztet gondolni, hogy egy uniformizálódó globális kultúra kialakulása előtt vagyunk. Feltevődik a kérdés, hogy ez milyen mértékben befolyásolja a helyi kultúrákat, a helyek identitását és implicit a helyek piacát. Lehet azt válaszolni, hogy gyakorlatilag felszámolja, de lehet úgy is prognosztizálni, hogy felértékeli. A szabadidejét eltöltő ember ugyanis vélhetően szeret kiszabadulni a megszokottból, és ezáltal nem fog egy ugyanolyan környezetre emlékeztető rendeltetési helyre utazni, mint a hétköznapi munkahelye és lakóhelye, hanem diszkrecionális jövedelme birtokában keresni fogja az exotikumot. A változatosság iránti igény tehát várhatóan megmarad, és ha valamire igény van, vélhetően a kínálati oldalról sem marad majd el a válasz. Az ellenben nyitott kérdés marad, hogy ha nagyobb lesz a változatosság utáni kereslet és az erre megjelenő kínálat, nevezzük azt turisztikai szolgáltatásnak, milyen mértékben lesz vagy lehet (maradhat) autentikus. Ha nemcsak százmilliók, hanem milliárdok kezdenek évente a közeljövőben utazni, nem valószínű, hogy lesz elég turisztikai rendeltetési hely, amely akár a jelenlegi urbanizációs szint és beépítettség, industrializált környezet mellett is képes lesz milliárdos tömegeket fogadni évente, autentikus eseményeken, nem kommercializált kulturális programokon, egyedi gyógykezeléseken vagy érintetlen természeti tájakon stb.

Összegezve, a helyek piaca tehát nagy valószínűséggel növekedni fog, egyre nagyobb igény támad iránta. Az is valószínű, hogy ezek a helyi jellegzetességek kommercializálódnak, s nem maguktól értetődő lesz, hanem az esetek többségében tudatosan megtervezett, lerövidített és „tálalható” formában kapjuk.

Ennek a trendnek egyértelmű jeleit láthatjuk már ma a nyugati országok többségében, vagyis annak jeleit, hogy a turisztikai desztinációk nemcsak szálloda vagy attrakció és program területén versenyeznek, hanem egyes helyek, legyenek azok országok vagy régiók, konkurenciának tekintik egymást. Ugyanakkor feltevődik a kérdés, hogy mi van a beruházások és a más célszögmensek tekintetében, lehet-e ezek esetében is egyértelmű piaci trendekről vagy piacszerű működésről beszélni? (Milyen árszintje van egy régiónak, hogyan kvantifikálható ez stb.). Végül tekintsük-e ezen piacokat (beruházási, lakhely, vállalkozási) a turisztikaitól eltérőnek, vagy csak különböző célszögmensekről beszélünk?

A helyek piacának újabb tisztázandó vetülete a területi szintek egymásraépülése, pontosabban az itt megválaszolendő kérdés az, hogy melyik területi szinten érhető leginkább tetten a helyek versenye: települési, megyei, regionális vagy országos szinteken? Hogyan épülnek egymásba ezen szintek versenyei, hiszen az üzleti szférában arra nincs példa, hogy ugyanazon aktorok más-más dimenzióban versenytársak, illetve együttműködő partnerek lennének.

Települési szinten például viszonylag erős verseny van, hiszen ezek a szintek versenyeznek kormányzati összegekért, turistákért, tőkebefektetésekért és lakosokért is, még ha ez mindenhol nem is tudatosul teljesen. Ezen szinteknek saját diszkrecionális jövedelmük van, amit a hely fejlesztésére és promóciójára fordíthatnak, apparátusuk és viszonylag kiterjedt hatásköreik (a decentralizáció fokától függően változó mértékben), és ami legfontosabb, *saját, jól kitapintható identitásuk*, társadalmi kohéziójuk és hovatartozási öntudatuk van. Ez a településről településre változó identitás szintén nem egységesen erős mindenhol, intenzitását sok minden befolyásolja, mint például a közös történelmi múlt, közös kultúra, etnicitás, nyelv, a társadalmi fórumok megléte, a párbeszéd és implikáció csatornái, ezek működése, a külső nyomás vagy fenyegetettség, vélt vagy valós dolgok létezése stb. olyan elemek tehát, amelyek feltérképezése inkább tartozik a társadalomlélektan és a kulturális antropológia területéhez, mint a gazdasági területekhez.

Az események, rendezvények – akár kulturális, kereskedelmi, vallási vagy sport jellegűek – mindig települési szinten kerülnek megrendezésre, nem pedig megyei vagy regionális szinten, tehát a települések imázsát fogják erősíteni. Ez alól kivételek azon ritka események, amelyek kiemelt jelentőségűek, s melyeket hosszabb időtartamuk és nagy infrastruktúraigényük miatt ország szinten rendeznek (pl. olimpiák, labdarúgó világbajnokságok stb.). Ugyanígy egyes intézmények, szervezetek, csapatok hovatartozása is többnyire települési kötődésű (még akkor is, ha ez egész régióból gyűjti a résztvevőket, játékosokat, szponzorokat, szurkolókat), és potenciális győzelmük is ennek a településnek a jó hírnevét erősíti.

A kistérségeknek ehhez képest ilyen jellemzőjük alig van, legalábbis Romániában, ugyanis a kistérségeket legtöbbször nem történelmi ismérvek alapján szervezik, nincs ezeknek egy közös értékrendjük, szimbólumaik és identitásuk, olyan, amely megkülönböztetné őket a környezetükben létező egyéb helyektől. Eszközeik sincsenek, sem pénzügyi (csak minimális juttatások és pályázati összegek), sem jogi formában.

A megye ehhez képest egy sajátos versenyszint Romániában. Történelmi kapcsolódása minimális, társadalmi-kulturális kohéziója, mozgósító ereje nincs, de egyre jelentősebb mértékben jut olyan forrásokhoz, amelyek egyrészt a decentralizációnak köszönhetően jelennek meg (tehát a kormányzati kassa bugyraiból kerülnek vissza), másrészt olyanokhoz, amelyek tulajdonképpen a régiót illetnék meg, de mivel ennek nincs egy jól működő struktúrája és a régió szintű programok is ritkaságszámba mennek, ezért legtöbbször EU-s pályázati források is megyei szinten kerülnek elköltésre. Emiatt a megyék többször jutnak olyan helyzetbe, hogy, habár komoly pénzüsségeket költenek egyes vidékeki települések fejlesztésére, senki nem kedvezményezi őket különösebben, egyféleképpen a központi kormányzat meghosszabbításának látszanak. Ez nyilvánvalóan annak is köszönhető, hogy kommunikációjuk központi témája csak informatív tárgyilagos lehet(ne), emocionális és kulturális összetartozásra nem tudnak támaszkodni. Erős verseny folyik ugyan a megyék között a köz-

ponti alapok minél jelentősebb arányú „visszaszerzéséért”,¹ a politikai lobbi és az adminisztratív elosztási csatornákon kívül nem igazán tudják ebben a versenyben sem az országos imázsukat erősíteni.

A régiókról pedig tudjuk, hogy akárcsak a kistérségek, mesterségesen létrehozott késői modern képzőmények Kelet-Európában, nem mintha a regionalitásnak helyenként nem lennének itt is gyökerei, csakhogy a fejlesztési régiók kialakításánál nem a történelmi-informális régiókat vették figyelembe, hanem más, politikai és adminisztratív szempontokat (Benedek 2003; Dumitru 2002). Emiatt a romániai régiók sem merészkednek elő hatásos kommunikációval, elsősorban mert nemigen van mire építkezni, másrészt mert nincs mögöttük egy regionális apparátus, intézmény, aki felvállalná a termékszintű problémákat, fejlesztéseket vagy legalább közvetítést. Nyugat-Európában, ahol a regionalitás nagyobb múltra tekint vissza, a külső kommunikációban (promócióban) próbálkoznak a turizmus terén (és nem csak) regionális megjelenítésekkel szervezkedni.

Az országos szinten ismét erős verseny folyik a helytálló márkákért, *brandért*, legyen az a turisztikai vagy beruházási piac. Az ország közismertsége erősen összefügg az illető ország többségi nemzetének nacionális propagandájával, szimbólumaival, egyedi termékeivel, kulturális értékrendszerével, még akkor is, ha manapság kevés olyan ország van, amelynek ország- és nemzetföldrajzi koordinátái tökéletesen egybeesnek. Tehát különbséget kell tenni – amennyiben lehet – a nemzet márkázása, az ún. *national branding* és az ország márkázása, *country branding* között (lásd Anholt 2004; Olins 2004). Habár az ország márkázása, vagyis kommunikációs stratégiájának fő alkotóelemei a nemzeti értékekre épül, a nemzeti öntudatból táplálkozik és összefonódik a nemzet külföldi imázsával, az ország márkázása vagy országmarketing tágabb jelentéstartalmú (mint a nemzeti márkázás), ugyanis itt szükséges a helyi kapcsolódást megjeleníteni, másrészt itt szükségszerű a termékszintű megközelítés is, vagyis a konkrét fejlesztés(ek) is, míg a nemzet márkázása esetén csak kommunikációról lehet szó.

A fenti gondolatmenet alapján levonható a következtetés, hogy a legerősebb verseny a települési (városi) és az országos szinteken tapasztalható, legalábbis Kelet-Európában. Ez annak a következménye, hogy ezeken a szinteken a konkurenciális viszonyok kiéleződnek a számos résztvevő vagy potenciális résztvevő (települések szintjén) és/vagy a megmozgatott vagy megmozgatható anyagi keretek miatt (országok esetében), valamint az ezen szinteken „működő”, jól használható identitásoknak és területi kohézióknak köszönhetően.

A területi szintek problémájánál még felvetődik egy kérdés: milyen mértékben oltják ki egymást a különböző területi szintek egymással ellentétes vektorú verse-

¹ A legutóbbi ilyen jellegű, megyéket versenyeztető újságcikk, amit észrevettem, a *Cotidianul* országos napilap hasábjain jelent meg 2006. november 22-én, a következő címmel: *Între haiducie și probleme regionale reale. Topul județelor: Cine și cât primește de la bugetul de stat* (A betyárkodás és a tényleges regionális problémák között. A megyék toplistája: Ki és mennyit kap az országos költségvetésből?).

nyei? Vagyis két székelyföldi város turisztikai piacon történő versenye mennyire gyengíti (vagy erősíti) a Székelyföld versenyképességét? A régió vagy egyéb területi szintek konfliktusainál egy nagyobb kutatást érdemes volna e tekintetben folytatni, hogy kiderüljön, milyen területi marketingtevékenységeknek van szinergikus, és melyeknek van „zéró összegű játszma” hatásuk a reálszféra folyamataiban. Kutatás nélkül annyit kijelenthetünk, hogy a versenynek a versenyző helyek fejlettségi szintjére jótékony hatása van a területi viszonyok dimenziójában is. Az is nyilvánvalónak tűnik, hogy egy önmagát egységesnek defineáló régió (mondjuk Székelyföld) városai hasonló vagy azonos szimbólumrendszert használnak, ha pedig tudatosan akarnak beintegrálódni a régió marketingtevékenységébe, akkor közös szimbólumrendszert kell használniuk. Nem kevésbé jelentős, hogy e közös rendszert egy fentről lefelé irányuló struktúra kell(ene) irányítsa, koordonálja, és egy közös, de más helyektől differenciáló üzenetet fogalmazzon meg a régiónak. Ebben az esetben felvetődik a kérdés, hogy milyen mozgástér marad az összetevő elemeknek, ez esetben a városoknak. A városok a specifikustól eltérő, még specifikusabb vonásokkal tudnak megjelenni, ami lehet helyzeti előny (földrajzi fekvés, pl. Csíkszereda a Székelyföld központjában helyezkedik el) vagy helyi sajátosság (értsd társadalmi jellemző, pl. Székelyudvarhely a székely anyaváros). Ezeknek pontos jellemzőit, a hely üzenetének ismérveit lenne szükséges egy kutatás során térképezni és az elemeit összerakni.

Fontos kiemelni, hogy a fenti elemzések tulajdonképpen mind a gyakorlati szférára támaszkodva próbálják a helyek piacát meghatározni, ennek érzékeny pontjait felfedni. A tudományos diskurzusban nagyon kevés munka született, amely ezt a kérdést felvetette és végérvényesen meg is válaszolta volna.

Figyelemre méltó e tekintetben Kolumbán Gábor egy nemrég megjelent cikke (Kolumbán 2005), amely arra keresi a választ, hogy a jól elválasztott régiómarketing, mint a régió egyik stratégiai funkciója, és a regionális marketing, mint a régióban létező termék vagy szolgáltatás marketingfolyamatainak összessége, milyen viszonyban állnak. „Azt az intuíciót kísérlem meg ellenőrizni, mely szerint, ha nem is lehet a régiómarketinget összerakni a régióban folyó regionális marketingtevékenységekből, mégis a két funkció egymást erősítheti (növelheti hatékonyságát), illetve gyengítheti (kölcsonös kioltás)” (Kolumbán 2005. 149).

Bizonyosan igaza van a szerzőnek abban, hogy az üzleti, politikai és civil szférában végbemenő folyamatok nagymértékben befolyásolják a hely, a régió marketingtevékenységét, elég, ha csak az exportra készülő termékekre gondolunk, amelyek a hely imázsát felhasználva próbálnak piacot nyitni és ezáltal is erősítik a hely ismertségét. Az mindenképp megjegyezhető, hogy a régiómarketing elsősorban nem a regionális marketing folyamataiból épül fel, tevődik össze, azaz nem a régióban folyó üzleti marketingtevékenységekből, hanem a régió és elemeinek (értsd: városoknak, megyéknek) külső helymarketing-tevékenységeiből, vagyis a kifelé irányuló, de magukat az elemeket meghatározó fejlesztési tevékenységekből is. A helymar-

keting tehát helymarketing-logikával és helymarketinges üzenetekből épül fel. Másodsorban az a hozzáfűznivaló a szerző intuíciójához, hogy nemcsak regionális szinten érdemes gondolkodni, hanem országos és települési szinteket is be kell avatni a folyamatba, vagyis sosem lehet ezektől elvonatkoztatva imázst építeni. Harmadsorban, és talán ez lehet a legfontosabb megjegyzés, a régiómarketing (akárcsak az országmarketing) nemcsak alulról, a helymarketing tevékenységeiből építkezik, hanem amint fentebb is említettük, a fentről lefelé történő koordinációból és kezdeményezésből is. Habár szervesen fel kell tudjon épülni a már létező imázs- és identitáselemekből, a felső szintű összefogása a kommunikációnak és fejlesztésnek nem nélkülözhető, sok esetben pedig ez kell legyen a döntési szint is, természetesen a hely igényeinek figyelembevételével.

Székelyföldi leképezések

A székelyföldi régió sajátossága, hogy erős történelmi hagyományokkal rendelkezik. Regionális öntudata, identitása tehát történelmi forrásokra támaszkodik. Az is közismert, hogy ugyan nem képez önálló közigazgatási régiót, erős autonómiatörkvések fedezhetők fel a székelyföldi közéletben, amelyeknek viszont nincsenek háttérintézményei. A székelyföldiség nem alulról építkezik, még akkor sem, ha az igény a polgárok körében is megfogalmazódik, mégis majdnem kizárólag a politikai diskurzus tárgya és politikai dimenzióban jelentkezik. Nem lehet, vagy csak kivételesen lehet észrevenni olyan intézményeket, szervezeteket, amelyek tevékenységüket aktívan és deklaráltan „székelyföldi” viszonylatban fejtik ki, kevés gazdasági társaság, esemény vagy személyiség (néhány szemfüles turisztikai vállalkozást leszámítva) használja a „székelyföldi” jelzőt, a saját funkciói, vállalata vagy a termékei piaci megjelölésében. Ez alól talán kivétel lehet a nemrég alakult Szövetség a Székelyföldért önkormányzati társulás, amely ugyan politikai talajon létesült,² de elképzelhető, hogy tevékenysége a ténylegesen meghirdetett gazdaságfejlesztési, környezetvédelmi és társadalmi kohéziós jellegű lesz.

A kérdés számunkra az, hogy a Székelyföldnek milyen piacokra érdemes koncentrálnia, és e tekintetben milyen erőfeszítéseket kell tennie. Egyáltalán mit jelent valamely piacon jelen lenni, létezik-e piacon kívüliség? Eddigi szakirodalmi és empirikus tapasztalatokra támaszkodva állítható, hogy piacon kívüliség nem létezik a helymarketing dimenziójában sem. Asworth szerint (1997. 45.) még a monopolhelyzetben működő közüzemi szolgáltatások sem tekinthetők piacon kívülinek, hiszen már majdnem minden ilyen vállalat esetében szegmentáltan lehetőség nyílik, hogy a fogyasztó kiválassza a neki kedvező fogyasztási szintet, másrészt lehetősége van sok esetben az egyszerű nem-fogyasztás opcióját választani (pl. alternatív energiák hasznosítása, saját kutak, kiszakadás a közüzemi szolgáltatás-mókuskerékből stb.).

² Létrejutott még ma, 2008 áprilisában sem bizonyos, törvényszéki bejegyzését állandó támadások érik különböző irányból.

Székelyföldön azonban létezik egy másik típusú piacon kívüli magatartásforma. Ha az előbbit öntudatlannak neveznénk, azon oknál fogva, hogy kellő piacgazdasági ismeretek hiányában sok önkormányzat nem ismeri fel, hogy városa vagy faluja is egy piac és egy egyre intenzívebb verseny része, valójában piaci elhatárolódást jelentene. Érzékelhető, hogy bizonyos helyzetekben döntéshozó szereplők a globalizációt és az Európai Uniót próbálják külső fenyegetettségként (mint társadalmi kohéziót erősítő extern hatást?) megjelölni. Ez önmagában nem is lenne nagy baj, csak a hatásra adott válaszreakció elhibázott, vagyis hibás az az attitűd, amely próbálja elhitetni széles tömegekkel (is), hogy *lehetséges a piacon kívül maradni, s egyszerűen nem veszünk tudomást róla.*

Az a gondolat, hogy piacon kívül vagyunk (és ezért nem kell versenyezzünk), még nem tesz piacon kívülivé, csak piaci perifériává. Vagyis amiért nem veszünk tudomást arról, hogy nem azért nem választanak minket a beruházók, turisták vagy netán jól képzett szakemberek, mert ez része egy tudatos stratégiának, döntésnek, hanem azért nem, mert nem vagyunk érdekesek számukra, attól még a tények léteznek. És ez akkor lesz a legfájdalmasabb, amikor rá kell jönni, hogy ha minket választ helyszíneként mondjuk egy low-tech, netán erősen szennyező beruházás vagy egy nem kívánt, közismerten gyenge minőséget forgalmazó kereskedelmi lánc, különösebb akadályok nélkül be fog tudni lépni a régióba (erre már vannak különböző tapasztalatok és más jelek), mert nem létezik egy tudatos, összhangra és egyetértésre alapozott koncepció, nevezzük ezt marketingstratégiának, amely szerint meghatároznánk piaci küldetésünket.

Székelyföldnek piaci attitűdje kialakításakor tehát azon opciók közül kell választania, hogy milyen szegmensekre és milyen termékekre helyezze a hangsúlyt. A lakosság, képzett szakemberek és erős középréteg megtartását és vonzását sikerül prioritásként kezelni? Vagy a turizmus szélesítése és mélyítése lesz a fő feladat? Netán a beruházások, és azon belül az élelmiszeripar vagy gépipar nagymértékű vonzása és helyi fejlesztése lesz a legfőbb cél? Ezt mind alapos elemzés alapján lehet eldönteni, figyelembe véve a belső adottságait, énképét, helyi energiáit és a piaci körülményeit. A helyi lakosság megtartását és párhuzamosan a turizmus szelektív fejlesztését tartom jó döntésnek, ugyanis erőforrásai, földrajzi elhelyezkedése, hagyományai és piaci pozíciója alapján nem valószínű, hogy differenciált imázsra és nagy előnyökre tud szert tenni a beruházások terén. Ez persze nem azt jelenti, hogy a gazdaságfejlesztést teljesen el lehet hanyagolni, vagy hogy nincs szükség akár ipari vagy terciér tőkeberuházásokra.

Székelyföld méreteiből és adottságaiból kifolyólag valószínűleg csak olyan exkluzív turizmust tud elviselni, amely nagy hozzáadott értékkel, magas minőségi szinten és korlátozott látogatószámmal fenntarthatóvá válik és alternatívát jelent az egyes tömezturisztikai formákra, valamint ez a „kiváltságos” állapot és életmód jelenthet vonzerőt az új, „posztmodernizáló” (antiglobalizációs?) rétegek számára is, akár csak Nyugat néhány hasonló hegyvidéki régiójában.

Kulcsszavak: piac, helymarketing, hely márkázás, Székelyföld, globalizáció, területfejlesztés

Irodalomjegyzék

Anholt, Simon 2004. Nation-brands and the value of provenance. In: Nigel Morgan – Annette Pritchard – Roger Pride (Eds.): *Destination Branding: Creating the Unique Destination Proposition*, 2nd ed. Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann, 26–39.

Benedek József 2003. Tér és regionalizálás. In: Süli-Zakar István (szerk.): *A terület- és településfejlesztés alapjai*. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 89–126.

Dumitru Sandu 2002. Ariile culturale ca matrice de sociabilitate. *Sociologie Românească*, 3/4 2002, 77–92.

Horváth Alpár 2003. Turizmus. In: Horváth Gyula (szerk.): *Székelyföld*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 262.

Kolumbán Gábor 2005. A régiómarketing alkalmazása Székelyföld régiófejlesztésében. *Marketing&Menedzsment*, 2004/6–2005/1, 149–156.

Kozma Gábor 2005. *Terület- és településmarketing* (3. kiad.). Debrecen, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó.

Krugman, Paul R. 1995. Geography Lost and Found. In: Paul R. Krugman (ed.): *Development, geography and economic theory*,. Massachusetts: MIT Press, fordította: Csanaky Tibor.

Krugman, Paul R. 2000. A földrajz szerepe a fejlődésben. *Tér és Társadalom*, XIV. évfolyam, 2000/4, 1–21, fordította Grosz András.

Nagy Benedek 2006. Gondolatok a közvetlen tőkeberuházások (FDI), a területi marketing és a telephelyválasztás néhány lehetséges kapcsolatáról. *Közgazdász Fórum*, 2006/3, 9–21, Kolozsvár.

Olins, Wally 2004. Branding the nation: the historical context. In: Nigel Morgan – Annette Pritchard – Roger Pride (Eds.): *Destination Branding: Creating the Unique Destination Proposition*, 2nd ed. Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann, 17–25.

Hargita megye versenyképessége a Központi régió belül

GYÖRGY OTILIA – CSATA ANDREA

A globalizáció és az európai uniós integráció hatására egyre nagyobb szerepet kap az egyes területi egységek (régiók, térségek, települések) fejlődési kapacitása, amit elsősorban versenyképességük határoz meg. A verseny különböző területi szinteken (országok, régiók, térségek, városok között) és különböző erőforrásokért zajlik. Az Európai Unió átlagához való gazdasági-társadalmi felzárkózásban alapvető cél, hogy az ország régiói, de ezen belül a kisebb térségei és városai versenyképesebbé váljanak. A versenyképes térségek fejlődő gazdaságot, magas foglalkoztatást, tartós és fenntartható fejlődés képességét jelentik.

Az alábbi tanulmány Hargita megye helyzetét elemzi a Központi régió belül, kiemelve a régió belüli különbségeket, felhívva a figyelmet a strukturális változások szükségességére, majd a régió és a megye gazdasági válságra való érzékenységét elemezzük azokat a mutatókat is figyelembe véve, amelyeket a régió belüli eltérések elemzésénél emeltünk ki.

A romániai régiók közötti egyenlőtlenségek okai többfélék: nagyságuk, történelmi-kulturális fejlődésük és alakulásuk különbözik, földrajzi adottságaik eltérőek (Benedek 2006). A régióelosztás eredményeként Hargita megye a Központi régióhoz tartozó megye, így bekerült egy olyan régióba, amely a különböző mutatók szerint a második legfejlettebb régiónak számít Romániában. A Központi régió összességében még az igazán jól teljesítő Kolozs és Bihar megyét is magába foglaló Északnyugati régiónál is fejlettebbnek számít a mutatók szerint, de a régió belüli egyenlőtlen fejlődési szintek megyékre lebontva nem ezt mutatják.

A Központi régióhoz tartozó megyék közül két megye a legfejlettebb (Brassó és Szeben), és a másik négy megye: Fehér, Kovászna, Hargita, valamint Maros a közepes értékkel sorolható be (Zöld Könyv). A megyék fejlettségi fokát 17 féle statisztikai adat alapján határozták meg a 1996-os adatok alapján, amióta viszont már eltelt több mint 10 év (Zöld Könyv). A régió belül a megyék között több szempontból is fejlettségbeli különbségek vannak, az alábbiakban látni fogjuk, hogy Hargita megye sok esetben alulmarad a régió más megyéinek mutatóihoz képest. A Központi régiónak megállapított relatív versenyképességi előnyei és hátrányai nem feltétlenül érvényesek a régiót alkotó kisebb területekre is, hiszen a régióban van két húzó megye, amelyek többszörös teljesítményt mutatnak, mint a szomszédos megyék. A Közép régióban Brassó és Szeben megye mutatói állnak a többi megye fölött, amelynek elsődleges oka a magasabb értékű urbanizációs mutatók. Így a Közép Régió versenyelőnyei nem érvényesek Hargita és Kovászna megyére: gazdaságának és foglalkoztatottságának a szerkezete jelentősen eltér, a vidéki lakosság és a mezőgazda-

ságban foglalkoztatottak aránya jóval magasabb, hiányoznak a nagyvárosok és ezáltal egyes ipari és szolgáltatási ágazatok.

Az egyenlőtlenség tulajdonképpen a társadalmi szerkezet egyik térbeli megnyilvánulási formáját jelenti, hiszen elsősorban a gazdaság különböző szintjein meglévő egyenlőtlenségekben tükröződik (Benedek 2006). A romániai Nemzeti Fejlesztési Terv 2007–2013 prioritásai közé sorolja a régiók közötti fejlettségi különbségek csökkentését, de az egyes régiókon belüli különbségek is fontosak kellene legyenek.

Hargita megye Románia központi részén helyezkedik el, a Keleti-Kárpátok középső részén. Erdély legkeletibb megyéje. A régióbesorolás szerint a Központi régióhoz tartozik további öt megyével együtt: Fehér, Kovászna, Hargita, Brassó és Szeben megye. Területi nagyság szerint a 13. megye Romániában, az összterület 2,8%-át teszi ki, valamint az összlakosság szempontjából az ország 1,5%-a lakik a megyében.

Hargita megye összlakosságát tekintve az ötödik helyen, viszont összterületét tekintve a második helyen van a régióban. Így népsűrűsége a legalacsonyabb a hat megye közül (49,2 fő/km²). A legutóbbi népszámlálás (2002) szerint a megye összlakossága 326 222 fő volt. Hargita megyében élnek a legmagasabb arányban magyarok egész Erdélyben, a lakosság 85%-a magyar nemzetiségű.

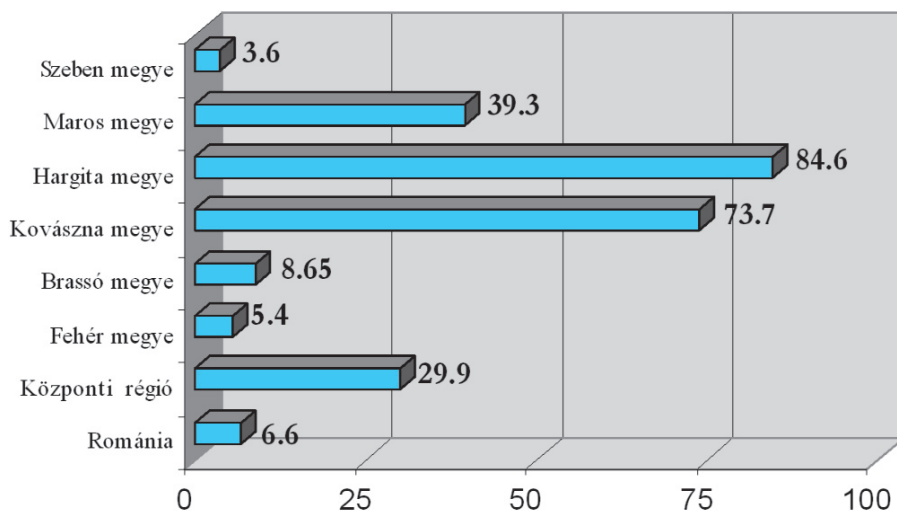
1. táblázat. A Központi régió adminisztratív megoszlása

	Összterület – km ²	Összlakosság	Népsűrűség Fő/km ²	Városok száma	Községek száma	Falvak száma
Románia	238391	21623849	90,7	319	2851	12946
Központi régió	34100	2530486	74,2	57	356	1784
Fehér megye	6242	379189	60,7	11	66	656
Brassó megye	5363	595211	111,0	10	48	149
Kovászna megye	3710	223886	60,3	5	40	122
Hargita megye	6639	326558	49,2	9	58	235
Maros megye	6714	583383	86,9	11	91	460
Szeben megye	5432	422259	77,7	11	53	162

Forrás: Anuar Statistic, 2006

A régió lakosságának 59,9%-a (2005) városi lakosság. A megyék szerinti lebontás alapján megállapítható, hogy a vidéki lakosság aránya Hargita megyében a legmagya-

sabb (55,9%) míg a legalacsonyabb Brassó megyében (25,3%). Így Brassó megyének a legmagasabb a városi lakossága, a különbség Hargita és Brassó megye között 30%. A demográfiai adatokból is kitűnik, hogy a régióan belüli megyék között erős eltérések vannak. Románia lakosságának 6,6%-a magyar nemzetiségű (2002-es népszámlálási adatok alapján – 1 431 807 fő), ebből 52,7% a Központi régióan él. A Központi régióan a legmagasabb a magyar nemzetiségű népesség aránya, azaz a régió lakosságának közel 30%-a magyar nemzetiségű (összesen 755 455 fő). Hargita (84,6%), Kovászna (73,7%) és Maros (39,3%) megyékben különösen magas a magyar nemzetiségű lakosság száma, a másik három megyében jóval alacsonyabb ez az arány.

Forrás: saját számítás statisztikai adatok alapján, 2002

1. ábra. A magyar nemzetiségű lakosság aránya (%)

Versenyképességi mutatók és egyéb gazdasági mutatók helyzete

Az EU dokumentumaiban megtalálható meghatározások a versenyképességre vonatkozóan több szinten értelmezhetők: mikro- (vállalat), mezo- (régió), illetve makro- (nemzetek) szinten. A versenyképesség a globalizációs folyamat felgyorsulásával egyre fontosabb szerepet kap. Így az EU dokumentumai alapján kiderül, hogy versenyképességen a különböző szintek (pl. régió) azon képessége mérhető, akkor beszélünk versenyképes térségről, amikor relatív magas jövedelem mellett relatív magas foglalkoztatási ráta jön létre tartósan, miközben a szereplők a globális versenynek vannak kitéve. A fentieket figyelembe véve meghatározták, hogy a regionális versenyképesség mérése négy alapvető kategóriától függ: a GDP egy lakosra jutó nagysága, munkatermelékenység, a foglalkoztatási ráta és az aktív népesség aránya (Lengyel 2003).

Az EU-ban a régiók versenyképességének javítása az egyik legfontosabb célkitűzés, ami elősegíti a területi különbségek mérséklődését is. A leírt kritériumrendszert is figyelembe véve, a következőkben azokat a mutatókat emeljük ki, amelyek leginkább rámutatnak Hargita megye és a régió fejlettebb megyéi között egyenlőtlenségekre. Előjáróban egy általános trendre hívjuk fel a figyelmet, vagyis arra, hogy a hat megye alapvetően három trendet követ, más-más növekedési pályán vannak. Hargita és Kovászna megye a régió legelmaradottabb zónája, és majdnem minden mutatónál azt figyelhetjük meg, hogy ennek a két megyének a teljesítménye messze lemarad a két húzó megyétől. Magasan jól és általában véve, minden mutató tekintetében megfigyelhető a kiemelkedően jó teljesítmény Brassó és Szeben megye részéről. Maros és Fehér megye is le van maradva a két vezető megyéhez képest, de jobban állnak, mint Kovászna és Hargita megye, ám ezen megyék mutatói is sok esetben inkább a lemaradottakhoz állnak közelebb, mint a vezető megyékéhez.

A *Bruttó Nemzeti Termék* alakulásának nyomon követése elengedhetetlen egy megye fejlődési szintjének felmérésében, valamint a gazdasági helyzet elemzésében. Érdemes megfigyelni, hogy Hargita megye részesedése a régióon belül a második legalacsonyabb, Kovászna megye után. Elmondható, hogy a régióban elért GDP az országos GDP-ből való részesedés szerint 1998 és 2004 között egy keveset csökkent (0,3%). A GDP eloszlása a Központi régióon belül meglehetősen eltérő. Az adatokból látszik, hogy a legkisebb eredmény 7,5 és a legnagyobb 27,2. A táblázat adatai is egyértelműen kimutatják, melyek a gazdaságilag fejletlenebb megyék. Megfigyelhető, hogy Kovászna megye GDP-részesedése 1,2 százalékponttal, Hargita megye részesedése 0,2 százalékponttal, valamint Maros megye 3 százalékponttal csökkent. A fejlődőben lévő megyék pedig Brassó, Szeben és Fehér megye. Hargita és Kovászna megye összes GDP-je is alulmarad a Brassó megye által elért össztermeléstől.

2. táblázat. A GDP-részesedés megyénként a Központi régióon belül

GDP %-ban	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Fehér megye	11,4	12,5	13,0	12,4	11,9	13,6	14,2	13,7
Brassó megye	28,2	28,2	28,0	26,9	28,5	27,8	26,9	27,2
Kovászna megye	8,7	8,1	8,7	7,8	8,1	7,7	8,1	7,5
Hargita megye	10,7	11,6	12,2	10,7	10,7	10,5	10,4	10,5
Maros megye	24,9	23,7	23,6	24,5	20,4	23,3	22,9	21,9
Szeben megye	16,0	16,0	15,6	16,7	20,4	17,1	17,5	18,3

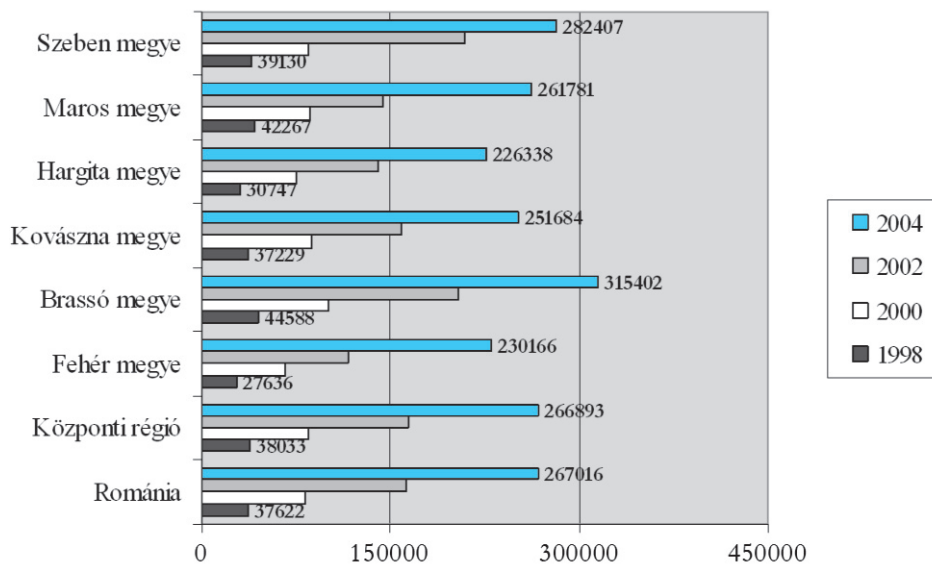
Forrás: Saját számítás statisztikai adatok alapján

A Központi régió által elkészített tanulmány szerint, az 1998–2005-ös statisztikai adatokat figyelembe véve, 2005-ben a régióon belül a GDP-értéke 34 286,1 millió lej

volt, ami 11,89%-át teszi ki (2004-ben ez az arány 12,2% volt) a romániai GDP-nek. Ezen adatok szerint a Központi régió 4. helyezést ér el a régiók között. Ha az egy lakosra jutó GDP-t vesszük számítási alapul, akkor is a régió 4. helyezést ért el 2004-ben a régiók között (118,6 millió lej/fő a GDP, ami 4,3%-kal nagyobb, mint az országos átlag).

Az alábbi ábrán láthatók a GDP/fő értékei a Központi régió belül. Bár az elmúlt években folyamatos növekedés észlelhető, mégis Hargita megye GDP/fő értéke folyamatosan alulmarad a Központi régiós szintnél, valamint az országos szintnél. A régióban ez az érték Hargita megyében a legalacsonyabb. Érdekességképpen az ábrán feltüntettük az európai uniós átlagot is, ami négyszerese a romániai átlagnak.

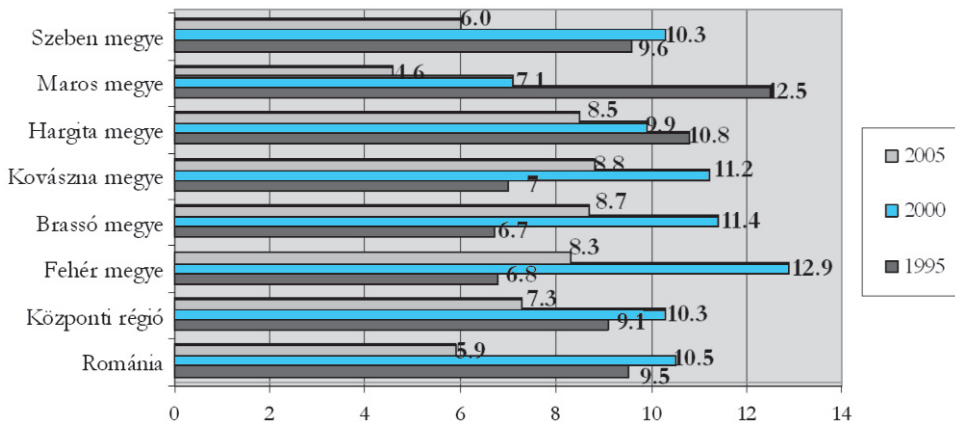
A GDP/fő aránynak legfontosabb növekedési tényezője a munkatermelékenység. 2000–2003 között a Központi régió munkatermelékenységének növekedési üteme 5,3% volt. Ez kevesebb, mint az országos átlag (5,6%), ami elsősorban Kovászna megyének tudható be, hiszen csupán csak 0,1%-os növekedést regisztráltak ebben a megyében. A régió belül Szeben a húzó megye (7,6%-os munkatermelékenységi növekedés), ami elsősorban a magas ingatlanügyletek és más vállalkozói szolgáltatások terén mutatkozó növekedésnek tudható be (38,2%). A munka termelékenységének alakulása az 1998–2004 közötti időszakban a régió belül növekedést mutat mindegyik megye esetében, viszont a GDP-hez hasonlóan Hargita megye termelékenysége folyamatosan alulmarad az országos és a régió átlagának.

Forrás: ADR Centru, 2006

3. ábra. A munkatermelékenység alakulása 1998–2004 között
(ezer lej/foglalkoztatott lakosság)

A munkanélküliségi adatokat figyelembe véve tapasztaljuk, hogy a régió belül ismételen éles eltérések észlelhetők. Az adatokból kiderül, hogy a legalacsonyabb munkanélküliségi ráta Maros megyét jellemzi (4,6%), ugyanakkor a Kovászna megyei munkanélküliség majdnem kétszeres (8,8%), úgyszintén a Hargita megyei munkanélküliség is (8,5%).

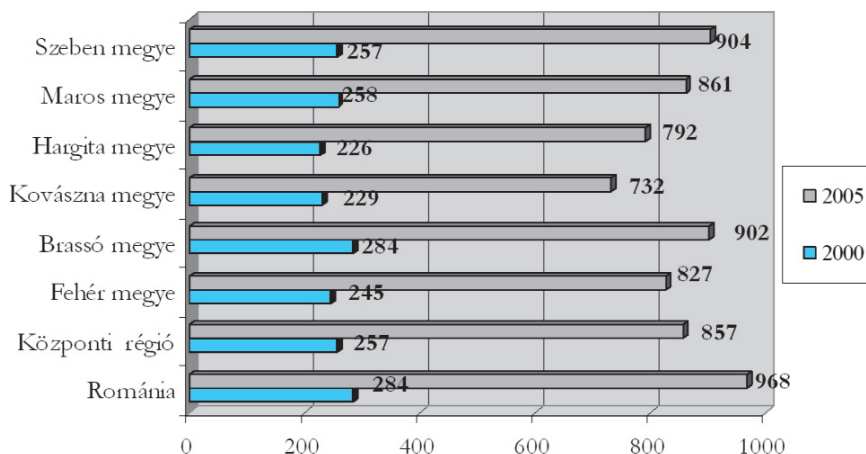

Forrás: saját számítás statisztikai adatok alapján, 2006

4. ábra. A munkanélküliségi ráta alakulása

A fenti mutatószámok mellett még érdemes megfigyelni, hogy az alkalmazottak átlagos *nominálbéreinek* értékei hogyan alakultak az elmúlt években az ország különböző részein, valamint konkrétan a Központi régió belül elhelyezkedő megyékben. Elmondhatjuk, hogy mindig is lényeges bérkülönbségeket lehetett észlelni a Központi régió belüli megyék között, amint az alábbi ábra is mutatja, már 2000-ben volt némi alulmaradás Hargita és Kovászna megyékben, viszont 2005-ben ez a különbség már lényegesen mérséklődött. Látható, hogy amíg Románia-szinten az átlagos nominálbér bruttó értéke 968 RON/fő, és a Központi régióra 857 RON /fő számított ki, addig Kovászna és Hargita (792 RON/fő) megyében ezek az értékek jóval alacsonyabbak. A Központi régió összes megyéjének az átlagos nominálbér bruttó értéke megközelíti a régiós vagy az országos szintet, kivéve ezt a két megyét. Hargita megyében közel 200 RON-nal kisebb átlagos bruttó nominálbéreket számoltak, mint az országos átlag. Ugyanez áll fenn, ha a nominálbérek nettó mértékét figyeljük meg, de a helyzet kissé drasztikusabb, hiszen ez az egyik legfontosabb bevételi forrása a népességnek, ami lényegesen meghatározza életminőségüket és fejlődési lehetőségeiket.

Az *export* a Bruttó Hazai Termék és a munka termelékenységével együtt egy másik fontos versenyképességi mutató, ami tulajdonképpen a gazdaság nyitottsági fokát jelzi. Az export/népesség aránya megmutatja a gazdaság alkalmazkodóképességét a

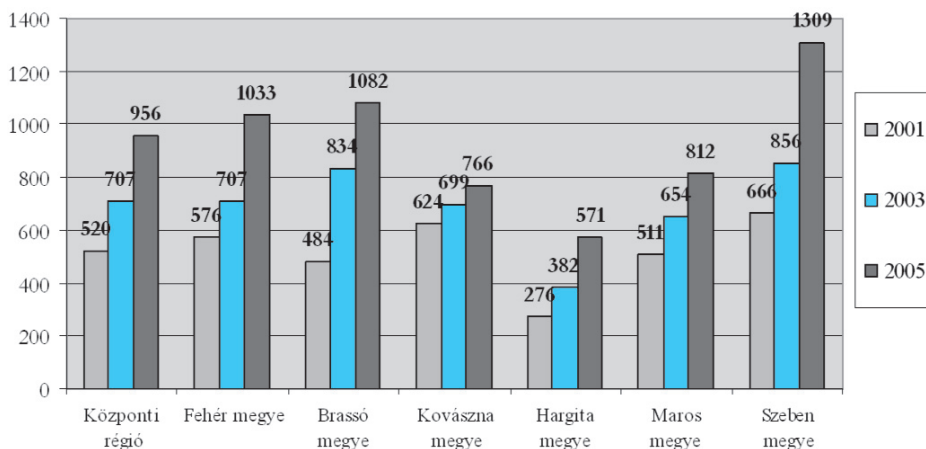

Forrás: saját számítás statisztikai adatok alapján, 2006

5. ábra. Az átlagos nominálbér bruttó értékei (RON/fő)

verseny feltételeihez viszonyítva. Minél nagyobb az export, annál rugalmasabban reagál a gazdaság a pillanatnyi igényekhez, elvárásokhoz, és ennek megfelelően képes a versenyben részt venni.

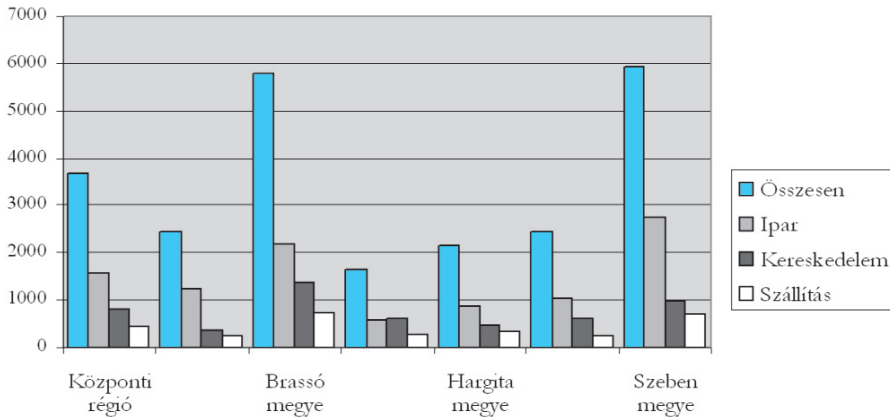
Az alábbi ábrából kiderül, hogy bár az export/fő arány folyamatosan növekedett az elmúlt évben régiószinten, de akár megyék szintjén is, ez az érték mégis Hargita megyében a legalacsonyabb. Annak ellenére, hogy Hargita megyében is az export 2001 és 2005 között megduplázódott, még mindig alulmarad a régió viszonylatában és a többi megyékhez viszonyítva is.

Forrás: saját számítás statisztikai adatok alapján, 2006

6. ábra. Az export/fő alakulása (EUR)

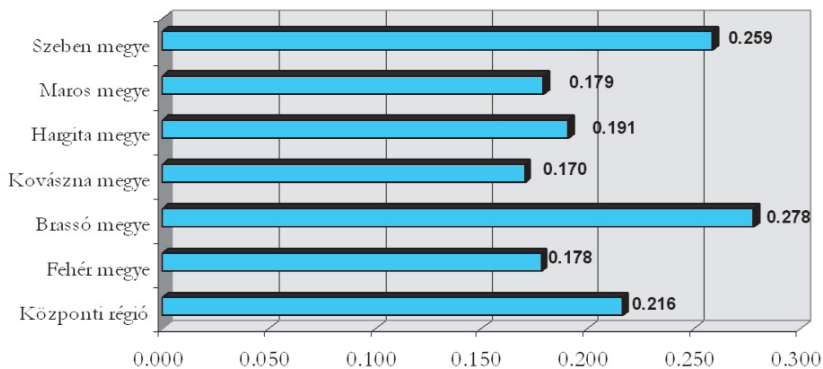
A következőkben azokat az adatokat elemezzük, amelyek a vállalati szférához kapcsolódnak, és amelyek nagy eltéréseket mutatnak a megyék szintjén. Ha a *befektetéseket* vizsgáljuk, azt láthatjuk, hogy a két vezető megye, Szeben, illetve Brassó, sokkal több befektetőt tudott vonzani, mint a másik négy megye, ebben a kontextusban szinte természetesnek tekinthető, hogy Kovászna megye a sorzáró és Hargita megye a második leggyengébb szereplő. A grafikonon csak azokat a szektorokat tüntettük fel, melyek az adott különbséget eredményezik az összbefektetések terén.

Forrás: saját számítás statisztikai adatok alapján, 2006

7. ábra. Befektetések (RON/fő)

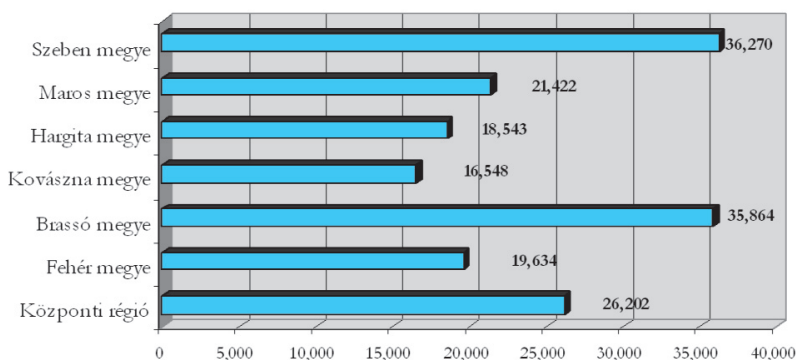
A lakossághoz viszonyított *foglalkoztatottak aránya* jobbnak tűnik Hargita megyében, ami nem azt jelenti, hogy a lemaradottságot különösen befolyásolná, mivel Hargita megyében a relatív alacsony foglalkoztatottság mellett az átlagbérek szintje igen alacsony. Kívülről jövő befektetések nélkül az önerő, a saját tőkeerő nem elégséges a változtatásokhoz.

Forrás: saját számítás statisztikai adatok alapján, 2006

8. ábra. Foglalkoztatottak egy főre

Kiegészítő mutatóként emeljük ki a *forgalomban* látható különbségeket, természetesen itt is az egy főre eső forgalommal számoltunk, mivel másképpen olyan nagyok a különbségek, hogy szinte nem is értelmezhető. Látható, hogy itt nagyon nagyok az eltérések a megyék között. Ez a helyzet alapvetően abból fakad, hogy Brassó és Szeben megyében sokkal nagyobb a vállalkozásokon belül azoknak a cégeknek a részaránya, amelyek nagy forgalmat bonyolítanak le, mint például a kereskedelmi jellegű cégek. Ugyanakkor azt is meg kell említenünk, hogy habár megyénk adottsága, a fakészlet aránya relatív magas, mégis a cégek által lebonyolított forgalom aránya messze a Brassó és Szeben megyei hasonló jellegű cégek forgalma alatt marad.

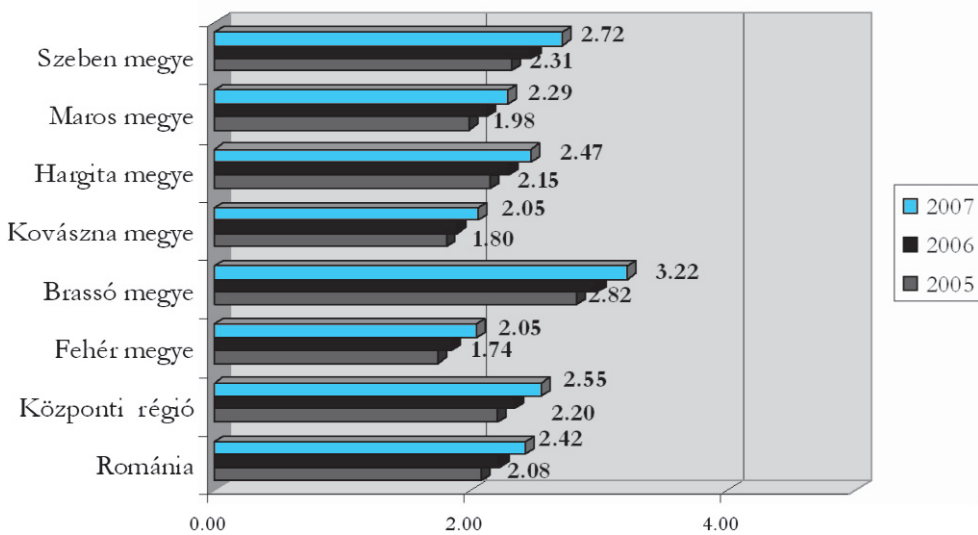
Forrás: saját számítás statisztikai adatok alapján, 2006

9. ábra. Forgalom (RON/fő)

Az aktív vállalkozások számának alakulását elemezve, a Hargita megyében működő vállalkozások száma az elmúlt években növekedési tendenciát mutat, habár a régió belül az arányuk nem változott. A Hargita megyében működő vállalkozások a 2005–2007-es időszakban a régióban működő vállalkozásoknak 12,5%-át teszi ki. A vállalatok száma szerint Hargita megye az ötödik helyen áll, megelőzve Kovászna megyét. A vállalatok tevékenységi területek szerinti megoszlásában, mind Romániában (40,67%), mind a Központi régióban (36,62%) és Hargita megyében (36,62%), a legmagasabb arányt a kereskedelmi tevékenység teszi ki.

Ha a 100 főre jutó vállalkozások számát elemezzük, akkor ez az arány Kovászna megyében a legalacsonyabb és Brassó megyében a legmagasabb, amely meghaladja nemcsak a régiós arányt, hanem az országost is. A gazdasági szféra dinamizmusa ismételten rámutat arra, hogy a régió belül melyek a húzó megyék.

Röviden összefoglalva Hargita megye vállalkozásainak elemzését megállapíthatjuk, hogy a befektetések terén nagy lemaradás észlelhető, főleg az ipar, a kereskedelem és a szállítás terén. A cégek jövedelmezőségét, illetve a forgalmat elemezve elmondhatjuk, hogy ebben az esetben is az elemzett megye messze lemarad a két vezető megye mögött. Elgondolkodtató tény, hogy az egyre rosszabb gazdasági mutatók, a régió belüli egyre nyilvánvalóbb leszakadás mellett a megyének juttatott ál-

Forrás: saját számítás statisztikai adatok alapján, 2008

10. ábra. A vállalatok számának alakulása (100 főre jutó vállalkozások száma)

lami támogatások folyamatosan csökkentek, azok a megyék kaptak nagyobb támogatást, amelyek jobb gazdasági teljesítménnyel rendelkeztek. Kovászna megye helyzete még drámaibb, minden általunk elemzett mutatóban rosszabb teljesítményt nyújt, s az állami támogatások is ebbe a megyében jutnak el legkevésbé.

A gazdasági növekedést akadályozó tényezők között a szakirodalom számos tényezőt felsorol, amelyekben a megyére is szinte kivétel nélkül ráismerünk:

- diverzifikációra képtelen ipari struktúra;
- gazdasági szolgáltatások korlátozott köre;
- munkaerő egyoldalú szakképzettsége;
- technológiaigényes termékek, nagy hozzáadott értékű termékek szűk köre;
- közszektor és a privát szféra alacsony együttműködési szintje;
- szolgáltatások alacsony aránya;
- nem megfelelő infrastruktúra;
- különböző ágazatok alacsony versenyképessége, termelékenységé.

Ezen gazdasági fejlődést akadályozó tényezők elhárításában kell a helyi, megyei és regionális szintű vezető intézményeknek egy összehangolt gazdaságfejlesztő programot létrehozniuk, forrásokat rendelve hozzá azért, hogy a regionális egyenlőtlenségek csökkenjenek, amelyek eredményét a fentebb felvázolt mutatók pozitív változásaiban, az életvitel változásában is érzékelni lehessen.

Fontos kiemelni, hogy a lakossághoz viszonyított adatokat elemeztük. Amennyiben csak a makroadatokat vizsgáljuk, akkor nehezen értelmezhető grafikonokat

kaptunk volna, hiszen számszerűen, egy főre való vetítés nélkül nagyon nagyok a különbségek, grafikonok szintjén nem is értelmezhetők. Rögtön felvetődik a kérdés, hogy melyek azok az adottságok, amelyek ilyen nagy területi különbségeket okozhatnak, illetve hogy helyi, illetve megyei gazdaságpolitikák szintjén ez kezelhető-e. Tény, hogy Brassó megye logisztikai szempontból központi stratégiai fekvése számos előnyt nyújt, Szeben megye szintén relatív központi fekvésű. Mindkét megyeszékhely jelentős egyetemi, oktatási központ, de nemcsak egyetemi, hanem a középszakképzés terén is megfelelő szakemberekkel tudja ellátni az odatelepedő vállalatokat. A lakosság aránya is sokkal nagyobb, s így a munkaerő-kapacitás is jobb, továbbá nagyobb a fogyasztók aránya is.

Gazdaságpolitikai szempontból viszont azt lenne érdemes megvizsgálni, hogy az adminisztratív keretek Hargita megyében elég rugalmasak-e, segítik-e megfelelőképpen a vállalkozások működését, vagy inkább akadályozzák azt. Megyei és települési szinten együttműködve ki kellene alakítani egy olyan vállalkozásbarát környezetet, amely a befektetőket vonzza.

Az alábbiakban a gazdasági válságra való érzékenységet fogjuk elemezni megyei és regionális szinten egy, a *Capital* című gazdasági folyóiratban megjelent cikk nyomán. A cikk szerzői (Razvan Amariei, Mirona Hrițcu) a megyék érzékenységet a gazdasági válságra a következő mutatók szerint ítélik meg: nagy vesztesei lehetnek a válságnak azok a megyék, amelyekben már a válság kezdete óta (2008. október 1.) nagy volt a munkanélküliség, a hitelek és az exportra termelő ipar aránya, alacsony befektetési szinttel rendelkezett. Veszélyeztetettnek tekintik még a monoindusztriális térséget, illetve a nem megfelelően diverzifikált gazdasági struktúrával rendelkező megyéket, azokat a megyéket, ahol a betöltetlen állások aránya alacsony volt. Az illető cikkben azok a megyék kerültek a kevésbé veszélyeztetett megyék sorába, ahol nagy a mezőgazdaság részaránya és kicsi az export aránya, ahol tulajdonképpen fejletlen a gazdaság, a cikk szavaival élve „törzsies” szinten van a gazdaság. A másik véglet a nagy export piacokra termelő megyék, ahol a megye GDP-jének nagy arányát kiszámú vállalat termelése adja. Ebben a tekintetben a Központi régió elég veszélyeztetett helyzetben van, akárcsak Hargita megye. Ilyen szempontból a tanulmányban felvázolt gyengeségeink egy része erősségként van értékelve (export alacsony szintje, nagy ipari termelést megvalósító vállalatok hiánya), ugyanakkor a megye minden más gyenge pontja mélyíti a gazdasági válságra való érzékenységet (turisták alacsony száma, alacsony termelékenység és jövedelemszint, kiegyensúlyozatlan gazdasági szektor). Azt is meg kell említenünk, hogy hiába fog részarányosan kisebb visszaesést regisztrálni Hargita megye, a fejlettségbeli elmaradottságok miatt sokkal nehezebben tud reagálni a válságos gazdasági kihívásaira. Azt is meg kell említenünk, visszacsatolva a megyénk elemzéséhez, hogy a helyzetünket az állami támogatások és befektetések kis aránya sem fogja javítani, azok a megyék vannak jobb helyzetben, ahol nagy infrastrukturális beruházásokra van lehetőség.

Kulcsszavak: vidékfejlesztés, régiófejlesztés, versenyképesség, gazdasági mutató

Irodalomjegyzék

- Benedek J. 2006. *Területfejlesztés és regionális fejlődés*. Cluj. Presa Universitară Clujeană.
- Csutak István 2007. *Új? Regi? Jó? Alutus* Kiadó, Csíkszereda.
- Horváth Gyula 2001. *Regionális támogatások az Európai Unióban*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Horváth Gyula 2003. *Európai regionális politika*. Dialog Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- Lengyel I. 2003. Globalizáció, területi verseny és versenyképesség. In: Süli-Zakar, I. 2003. *A terület- és településfejlesztés alapjai*, 163–180. Budapest–Pécs, Dialóg–Campus.
- Dr. Kerekes J. – Mezei G. 2000. Gazdasági Régiók Romániában. In: *Területi statisztika. A központi statisztikai hivatal folyóirata*, 3. (40.) évfolyam 2. sz.
- Razvan Amariei – Mirona Hrițcu 2009. Harta vulnerabilității la criză arată cod roșu în 27 de județe, *Ziarul Capital*, 25 Martie 2009.
- Vincze M. 2000. *Régió- és vidékfejlesztés Romániában*. Elmélet és gyakorlat. Presa Universitară Clujană, Kolozsvár.
- Határon túli magyar pályázati, fejlesztési szakemberek munkaerő-piaci helyzete* című kutatás – Románia: helyzetértékelés – Hídvégi Mikó Imre Kutatóintézet Alapítvány
Institutul Național de Statistică, *Statistică teritorială*, 2006
Planul de Dezvoltare Regiunea Centru 2007–2013
Green Book – A Zöld Könyv – Regional Development Policy in Romania -1997
[http://www.capital.ro/index.php?section=articol&screen=index&id=117887&newsletter](http://www.capital.ro/index.php?section=articol&screen=index&id=117887&newsletter_link=1&utm_source=newsletter_saptamanal&utm_medium=email)
www.alba.insse.ro
www.brasov.insse.ro
www.harghita.insse.ro
www.mures.insse.ro
www.sibiu.ro

A siker kulcsa a kompetencia fejlesztése

PÁLL GYÖNGYVÉR

Ez a cím képezte a mottóját az RMKT által Aradon és Csíkszeredában márciusban, illetve áprilisban szervezett módszertani képzésnek, melynek résztvevői a gazdasági és a társadalomtudományokat oktató tanárok voltak.

Siker és sikertelenség

A vállalkozói kompetencia fejlesztésének módszertana című előadás nyitó mozzanataként a résztvevőknek a sikerességükről és a sikertelenségükről kellett reflektálniuk. Sikerességüket általában bizonyos pozitív eredményhez kötötték, így sikerként könyvelték el az egyetemi tanulmányaik befejezését, a családalapítást, a közigazgatási pályaválasztásukat, a marketing tankönyv megszerkesztését, a tanárrá válást. A sikertelenség főleg a szakmai munkában jelentkezett. Megemlítték, hogy sikertelenségnek tekintik a diákok érdektelenségét a tantárgyukkal szemben, vagy azt, hogy képtelenek megnyilvánulni a munkahelyükön, a munkahelyváltoztatást vagy a technikai inkompetenciát, az idegen nyelv tanulása során jelentkező nehézségeket.

A tanárkollégák rendkívül őszinték s nyitottak voltak. A bevezető beszélgetés a kompetencia lényegét világítja meg, azaz a sikerorientáltságot. A kudarcként, sikertelenségként bemutatott helyzetek a hagyományos oktatási forma merevségét jelzik. A kompetencia alapú oktatási forma lehetővé teszi az élményszerű tanulást, így a diákok érdekelttbbé válnak az ismeretek elsajátításában.

Kompetencia alapú oktatás

Ha összehasonlítjuk a hagyományos oktatást a kompetenciára épülő oktatással, nyilvánvalóvá válik a különbség.

A hagyományos oktatási forma az ipari társadalom fejlődéséhez kötődik. Hangsúlyt fektetnek a tények, szabályok, kész megoldások elsajátítására. A tanár kész, zárt tudást ad át a diáknak. Az információáramlás a tanártól mint ismeretátadótól a diák felé irányul.

Az információs társadalom oktatási gyakorlatát a kompetencia alapú képzés jellemzi. Meghatározó sajátossága a készségek, ismeretek, attitűdök kialakítása, melyek lehetővé teszik, hogy a tanuló önállóan építse fel tudáskészletét. Az órán a tanár a moderátor, az irányító, tanácsadó szerepét tölti be. Az információs technika alkalmazására épülő oktatás új didaktikai megközelítést biztosít, mivel több szintű információbekapcsolás valósul meg (képek, hangok formájában). Az elsajátított ismeretek gyakorlatban való alkalmazása, egyéni szinten való továbbgondolása valósul meg.

A kompetenciafejlesztés egy életen át tartó tanulásnak az alapja. Ezek a társadalmi követelmények tükröződnek a különböző oktatási programokban, mint például az Európai Bizottság Oktatás és Képzés 2010 programjában, melyben a kulcskompetenciák fejlesztését jelölik meg fő oktatási célkitűzésként. Romániában a 2008–2009-es tantervekben a hangsúlyt a tanulói kompetencia kialakítására helyezik. 2009 a Kreativitás és innováció éve, mely a vállalkozói kompetencia fejlesztését tekinti alapvető feladatnak.

A kompetencia fogalma

A kompetenciakutatás David Mc Clelland, a Harvardi Egyetem professzorának nevéhez kötődik. Azt vizsgálta, mi az, amivel a kiválóan teljesítők jobbak, mint az átlagosan teljesítők. Meg kellett fogalmazni, mi a siker, illetve sikertelenség lényege. Három kérdésre kellett válaszolni: Mit csinált? Mit gondolt? Mit érzett?

Az interjú tartalmi elemzése alapján meg lehetett állapítani, mi a siker, illetve a sikertelenség oka. A sikerhez kapcsolódó viselkedésformákat nevezték kompetenciának. Mc Clelland meghatározta azokat a jellemzőket, melyek a sikerességgel vannak kapcsolatban, és összehasonlította azokat a kevésbé sikeresekkel. Összefüggést keresett a sikeres teljesítmény és a viselkedési módok között.

A kompetencia fogalma az elmúlt évtizedek során számos értelmezésen ment keresztül. A szó eredete latin, illetékességet, jogosultságot jelent. Más vonatkozásban szakértelemmel azonosítják. A köznyelvben szakértelmet, eredményes magatartást fejez ki. A *Magyar értelmező szótár* szerint a kompetencia fogalma arra utal, miszerint valaki alkalmas valamire, illetékességgel, hatáskörrel rendelkezik valaminek az elvégzésére, képes a helyzet uralására, az események kézben tartására. A *Pedagógiai lexikon* szerint a kompetencia értelmi alapú tulajdonság, de fontos szerepet játszanak a motivációs elemek, egyéb emocionális tényező.

Az egyén szintjén maradva, a kompetencia 5 összetevője nevezhető meg:

1. ismeretek, tudás, információk, mellyel a személy rendelkezik;
2. készségek és jártasságok, melyek bizonyos szellemi és fizikai feladatok megoldó képességek;
3. önértékelés, szociális szerepek, melyek mentén az értékek szerveződnek;
4. személyes vonások;
5. motivációk, melyek irányítják, befolyásolják, szelektálják a viselkedést.

Ezek az elemek a tudatosság különböző szintjein vannak. Úgy képzelhető el, mint egy jéghegy-piramis. A legfontosabb szint a vízszint fölötti, mely látható (ismeretek, információk, készségek). A víz alatti rész kevésbé látható, rejtett, nehezebben fejleszthető (önértékelés, adottságok, motiváció). Összegezeképp a kompetenciát úgy határozhatjuk meg, mint ismeretek, készségek, adottságok, attitűdök együttesét, amely a tanulási képességet is jelenti.

A múlt század 90-es éveiben a kompetenciakutatás divattá vált. A vizsgálódás középpontjába a kulcskompetencia került. A kulcskompetencia az ismeretek, készségek és attitűdök transzferábilis, többfunkciós egysége, amellyel mindenkinek rendelkeznie kell. Jellemzői közül említettük a transzferabilitást, amely azt jelenti, hogy egyik helyzetről a másikra átvihető, ezáltal számos helyzetben alkalmazható. A különböző problémák megoldására alkalmas, ezért mondjuk, hogy többfunkciós. Mindenki számára fontos, mert az egyéni teljesítmény, a munka, későbbi tanulás előfeltétele.

Az OECD által indított DeSeCo program értelmezte a kulcskompetenciát, mely szerint a kulcskompetenciának 8 területe van: (1) anyanyelvi kommunikáció; (2) idegen nyelvi kommunikáció; (3) matematikai, természettudományi, technológiai kompetencia; (4) digitális kompetencia; (5) tanulás tanulása; (6) személyközi és állampolgári; (7) vállalkozói kompetencia; (8) kulturális kompetencia.

A kulcskompetenciát általános és kerettantervi kompetenciának is nevezik, tantárgyaktól független.

A vállalkozói kompetencia mint kulcskompetencia

A szó szűkebb értelmében azonosítják a vállalkozás működtetésével, az önfoglalkoztatással. A szó tágabb értelmében a vállalkozói kompetencia kifejezi az egyén élete irányításával kapcsolatos képességet. A köztudatban néha félreértés adódhat: az a látszat keletkezik, mintha mindenkit vállalkozóvá kellene nevelni a szó közgazdasági értelmében. Természetesen ezt nem lehet megvalósítani. A vállalkozás sajátos adottságot követel a résztvevőtől. A vállalkozói attitűdöt széles értelemben kell használni, mert egymagában jelenti a mérlegelést, a döntés és kockázatvállaló képességet, az életstratégiát, az üzleti vállalkozáshoz szükséges realitásérzékletet, a jó elemző és előrejelző képességet, a saját életének menedzselését.

Tekintettel arra, hogy korunk társadalmi változásaira az embernek reagálnia, hozzá alkalmazkodni kell, a következők szükségesek:

1. Jó időgazdálkodás. A nyugat-európai ember egyik legfontosabb eleme az időérzékenység. A jó időgazdálkodást már gyermekkorban meg kell tanítani. Tudatában kell lenni annak, hogy mikor hogyan használjuk ki hatékonyan az időt, mikor pocsékoljuk el. Érdekesek azok a tanulmányok, melyek a személyiségtípus és az időgazdálkodás viszonyát elemzik. Különböző időgazdálkodási technikák vannak, mint például az ABCD módszer vagy a Delko módszer, a sürgős fontos mátrix.

2. Az egyéni pénzügyi menedzsment, mely többet jelent, mint a konyhapénzzel való gazdálkodást. Feltételezi a tudatos háztartási költségvetést, a bankszolgáltatások igénybevétele, ésszerű megtakarítást, kockázatvállaló befektetést.

3. Az egészséges életvitel. Az egészségi állapotot számtalan újszerű tényező veszélyezteti, mint például a stressz, a járványok, környezetszennyeződés stb. Szükséges lehetőség szerint csökkenteni ezek hatását.

4. Közösségi elkötelezettség, ami a szolidaritásban, az együttműködésben fejeződik ki.

A vállalkozói kompetencia kialakítása, fejlesztése hozzájárul az üzleti sikerek számbeli és minőségi növekedéséhez, az önálló vállalkozások esélyének növeléséhez.

A vállalkozói kompetenciafejlesztés kérdésének megítélése a különböző országokban

A legtöbb országban tantervi célkitűzésként jelölik meg, így például Hollandiában létezik a vállalkozók városa projekt, mely a terepen való tanulás lehetőségét teremti meg. Ausztriában a közép- és felsőfokú oktatási tantervben szerepel a vállalkozásképzés. Izlandon nagy hangsúlyt fektetnek az innovációra, megszervezik a fiatal vállalkozók versenyét. A Cseh Köztársaságban folyamatban van az interaktív virtuális fórum a pedagógusok számára.

Romániában a különböző gazdasági tantárgyak tantervei tükrözik az Európai Bizottság oktatási munkacsoportja által megfogalmazott követelményeket. Hangsúlyt fektetnek a vállalkozói kompetencia kialakítására. Módszertani javaslat az, hogy a tanórán hasznosítsák a tanuló egyéni élettapasztalatát, és hivatkozzanak a román gazdaság eredményeire is. Az utóbbi években a középiskolások számára is szerveznek különböző gazdasági versenyeket.

Irodalomjegyzék

- Maria Elena Druță 2005. *Didactica disciplinelor economice – Considerații teoretice și aplicații*. Editura ASE, Bukarest
- Golnhofer Erzsébet 2001. *Az esettanulmány*. Műszaki Kiadó, Budapest
- Dedinszky Szilágyi Erzsébet 2003. *Szakmódszertan – közgazdaságtan*. Tanárképző Központ, Budapest
- Robert K. Yin 2005. *Studiul de caz*. Editura Polirom, Bukarest
- Ollé János – Szivák Judit 2006. *Mód - Szer - Tár*. Módszertani tanulságok gyakorlati kézikönyve pedagógusoknak, OKKER
- Rudas János 2000. *Delfi örökösei*. Önismereti csoportok: elmélet, módszer, gyakorlat. Kairosz Kiadó
- Demeter Kinga (szerk.) 2006. *A kompetencia. Kihívások és értelmezések*. Országos Közoktatási Intézet
- McClelland, David C. 1998. *Identifying competences with behavioral-event interviews*. Psychological Science
- McClelland, David C. – D. Van Nostrand 1961. *The Achieving Society*. Harvard University

Honnan, merre...? Egy bíróságon bejegyzett fiókszervezet példája

ELEKES KÁROLY

Az RMKT országos szervezetének bejegyzését követően, Erdély magyarlakta városaihoz hasonlóan, sepsiszentgyörgyi székhellyel, 1990-ben Kovászna megyében is megalakult a magyar ajkú közgazdászok fiókszervezete, kezdetben 19 taggal. Kis létszámú szervezetünk az induláskor szerényen, de igen lelkesen fejtette ki tevékenységét, az országos szervezet szabályzatának megfelelően. A tagok havonta, a második hét csütörtöki napján, hívás nélkül találkoztak, amely alkalmakkor ismertették és megvitatták az áradat-méretekből megjelenő, gazdasági tevékenységet szabályozó törvényeket és kormányrendeleteket. Ezzel párhuzamosan fontos helyet kapott a könyvelési nyilvántartásban végbement változtatások ismertetése és gyakorlati példákkal történő szemléltetése, tekintettel arra, hogy a tagság egy része könyveléssel foglalkozott. Ez volt a tanulás időszaka.

Jóllehet a politikai tevékenységektől igyekeztünk mindvégig távol tartani magunkat, bizonyos vonatkozásban mégis közel kerültünk ahhoz. Így az első két törvényhozási ciklus időszakában (1990–1998) az RMDSZ Kovászna megyei parlamenti csoportja többször igénybe vette tagságunk szakmai szolgáltatásait a megjelenő törvénytervezetek elemzése és a jobbító javaslatok megfogalmazása érdekében. Ehhez természetesen az is hozzájárult, hogy a megyei szenátori irodának, később pedig parlamenti irodának vezetői fiókszervezetünk tagjai voltak. Így többek között megemlíthjük az 1991-ben elfogadott 18. számú, Földalapról szóló törvénytervezetet, valamint az 1997-ben elfogadott 169. számú, A mezőgazdasági földterületek és erdők tulajdonjogának visszaállításáról szóló törvény tervezetét.

A megye területén működő, fakitermeléssel foglalkozó vállalatok kérésére, szervezetünk többszörösen folyamodott a Mezőgazdasági, erdészeti, vízügyi és környezetvédelmi minisztériumhoz annak érdekében, hogy a 2000-ben elfogadott 73. számú, Környezetvédelmi alappal kapcsolatos törvény 8-as szakasz g) pontjának előírását változtassák meg, mivel e szabály értelmében a vállalatokat kétszeresen kötelezték a környezetvédelmi alap befizetésére. Közbelépésünk eredményeképpen, a 2005. december 22-én megjelent 196. számú sürgősségi kormányrendelettel a fenti törvény hibás előírását kiigazították.

Szervezetünk tagjai részt vesznek megyénk civilszervezeteinek rendezvényein, valahányszor igény mutatkozik ez iránt. Idesoroljuk a helyi adminisztratív szervek rendezvényeit is, a közbirtokosságok által szervezett szakmai találkozókat és másokat.

A törvényhozás második ciklusában, szervezetünk javaslatára, tagjaink közül parlamenti képviselőt választottak, aki később miniszteri teendőket is ellátott. A 2008–2012-es ciklusban hasonlóképpen az egyik parlamenti képviselő szervezetünk

tagja. Megemlítjük még, hogy szervezetünk tagjai közül egyesek a megyei és muni-
cípiumi tanácsban is részt vesznek.

A 2005. szeptember 23-án az RMKT által Székelyudvarhelyen megtartott XIV.
országos küldöttgyűlésén hozott határozat által teremtett lehetőség alapján szer-
vezetünk 2006. január 20-án, az országban elsőként, önálló jogi személyiséggel bíró
fiókszervezetté alakult.

Az önálló jogi személyiség megvalósítása lehetővé tette szervezetünknek, hogy
önálló gazdálkodást folytasson és a vállalkozások támogatásaiból befolyt pénzala-
pokból, a dologi kiadások fedezése mellett, ösztöndíjakat adományozzon szakkö-
zépiskolás tanulók és egyetemi hallgatók részére. Ennek a nemes gondolatnak a
jegyében szervezetünk tagsága 2007. szeptember 13-án megtartott gyűlésén elha-
tározta, hogy két ösztöndíjat adományoz, havi 150 lej összegben, szakközépiskolások
részére és négy ösztöndíjat, havi 300 lej összegben, a Babeş–Bolyai Tudomány-
egyetem sepsiszentgyörgyi kihelyezett Közgazdasági Karának hallgatói részére. Az
ösztöndíjakért benyújtott pályázatok elbírálása és az ösztöndíjak adományozása cél-
jából szervezetünk tagsága egy héttagú gondnokságot választott. Az ösztöndíjakat ta-
nulmányi eredmények és szociális rászorultság elve alapján egész iskolai évre
adományozzuk. Először a 2007/2008-as tanévben adományoztunk ösztöndíjakat,
amit a 2008/2009-es tanévben folytattunk. Az ösztöndíjban részesülők között, a Ko-
vászna megyei kedvezményezettek mellett, megtaláljuk a Hargita és Brassó megyei
tanuló fiatalokat is. Meggyőződésünk, hogy tevékenységünkben az ösztöndíjak lét-
rehozása és adományozása a legnagyobb és legnemesebb sikereink közé tartozik,
amit meg akarunk tartani, számában és összegében növelve.

Fiókszervezetünk tagságának létszáma a kezdeti 19-ről 2006. január 20-ig 34-re
emelkedett, ami azóta is gyarapodott, s 2008 végéig 82 tagot számlált. A létszám
növekedésével változott az összetétel és a tagság szemlélete is. Már kevesen vannak
közöttünk az alapító tagok közül. Számban gyarapodtunk, megfiatalodtunk, és ezzel
mentalitásváltás is bekövetkezett. Az alapító tagok által vallott „mit tehetek a szer-
vezetért” szemléletet felváltotta a fiatalok „mit kapok a szervezettől” szemlélet. Ez
talán a fejlődés, a társadalomban végbement változások eredménye. A kérdés jogos,
de a választ nem ismerjük. Nem tudjuk azt sem, hogy hogyan van máshol.

Ilyen helyzetben a fiókszervezet vezetősége igyekszik alkalmazkodni a kialakult
új körülményekhez. Olyan tevékenységeket szervez, amelyek vonzóak a tagság szá-
mára, egyformán kielégítik szakmai és kulturális igényeit. Így megemlítjük, hogy egy
év leforgása alatt négy szakelőadást szerveztünk tagságunknak, valamint a kis- és
középvállalkozások vezetői részére.

Az említett konferenciák témakörei: 1. Kereskedelmi Társaságok Törvénye a leg-
frissebb módosítások fényében, előadó dr. Titus Prescure, a Brassói Transilvania
Egyetem adjunktusa, az ügyvédi kamara tagja; 2. A valutaárfolyam ingadozásának
okai és ennek kihatása a gazdaságra, előadó Szécsi Kálmán, a Raiffeisen Bank regio-

nális igazgatója, az RMKT országos szervezetének alelnöke; 3. Pénzügyi turbulenciák? Hatása a román gazdaságra, előadó dr. Nagy Ágnes, egyetemi docens, a Román Nemzeti Bank vezetőtanácsának tagja; 4. Haladni szemben az árral. Vállalatvezetési stratégiák válságban, ahogy a nemzetközi szakirodalom látja, előadó Szécsi Kálmán, a Raiffeisen Bank regionális igazgatója, az RMKT országos szervezetének alelnöke.

Megemlítjük, hogy az Eurostat adatai alapján tagságunk részére gazdasági információs füzetet szerkesztettünk *A világ egyes országainak makrogazdasági adatai az ezredforduló utáni I. évtizedben* címmel.

Folyamatban van egy közgazdasági szakkönyvtár megszervezése, mely rendelkezésre fog állni, szervezetünk tagsága mellett, a szakközépiskolák tanulói és egyetemi hallgatók részére is.

A tagságnak a fiókszervezethez történő kötődésében fontos szerepet töltenek be a közös rendezvények. Ezek között megemlítjük az évente legalább két alkalommal megrendezett sporttalálkozót, a kerti összejöveteleket (garden party), a hagyományossá vált közgazdász farsangi bálakat, közvetített sportesemények közös megtekintését és más hasonló eseményeket.

Szervezetünk tagjai lelkesen érdeklődnek az RMKT országos vezetősége által évente megrendezett konferenciái iránt, amelyen minden alkalommal igen szép számban képviseltetik magukat. Ha viszont a szervezés teendői éppen szervezetünkre estek, akkor ezt a feladatot becsülettel elláttuk.

Az út, amelyet szervezetünk a megalakulásától eltelt tizennyolc év alatt megtett, nem volt hiábavaló, nehéz volt, de hasznos. A tagság odaadó tevékenysége, az elvégzett munka eredménye örömet és elégtételt nyújtott. A végzett tevékenységben mindvégig kiemelkedő szerepe volt a tagok szakmai képzésének, egybekötve egy kellemes közösségi környezet kialakításával, amely egyben a közösséghez való tartozás igényének kielégítését is szolgálta.

Úgy hisszük, hogy szervezetünk jó úton halad, a megtett út, az elért sikerek feljogosítanak a jövőbeni sikereink reményére, amelyhez szervezetünk összes tagjának hozzájárulását is elvárjuk.

Bekker Zsuzsa: *Illik-e magyarhoz csalfa kereskedés?*¹ – Könyvismertető –

KOVÁCS GYÖRGY²

A Magyar Közgazdasági Klasszikusok sorozatának újabb kötetével köszöntötte az önálló Közgazdaságtudományi Egyetem alapításának 60. évfordulóját Bekker Zsuzsa professzor úrhölgy, a Budapesti Corvinus Egyetem Közgazdasági Elméletek Története Tanszékének vezetője. A Tanszék tudománytörténeti vállalkozásba kezdett, amikor az ezredfordulón a magyar nemzetgazdasági gondolkodás története feltárásának munkálataihoz fogott, mintegy 130 évvel Kautz Gyula *A nemzetgazdasági eszmék fejlődési története és befolyása a közviszonyokra Magyarországon* c. korszakos jelentőségű művének megjelenését követően, melynek eredményeként született a *Magyar közgazdasági gondolkodás (a közgazdasági irodalom kezdeteitől a II. világháborúig)* c. kötet. 2001-ben indult útjára a Magyar Közgazdasági Klasszikusok sorozat, melynek eddigi nyolc kötete XIX. és XX. századi szerzők munkásságáról adott képet, így többek között Kossuth, Kautz Gyula, Heller Farkas vagy Navratil Ákos nemzetgazdasági írásaiba nyerhettünk betekintést, időben legkorábbra Berzeviczy Gergely 1818–19. évi munkájára visszatekintve.

A sorozat most megjelent kilencedik kötete távolabbi időbe nyúlik vissza, s a XVII. és XVIII. század magyar nyelvű gazdasági irodalmába kíván betekintést nyújtani, Csetri Elek *Az erdélyi magyar gazdasági gondolkodás 1800-ig* és Kosáry Domokos *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon* c. művei által inspirálva. Mint a szerző bevezető tanulmányából megtudjuk, a szövegválogatás kritériumrendszerét – a mű alcíme által is jelezve – három irányból lehet megközelíteni: a korszak, a magyar nyelvűség és a gazdasági tartalom szempontjából. A korszakolás szempontjából a könyv által átfogott időszak két szakaszra bontható: a – természetesen még jelentős reneszánsz hatásokat is mutató – XVII. századot (kora-) – és a XVIII. század első hat és fél évtizedét (késő-) felölelő barokk korra és a XVIII. század utolsó harmadát jellemző felvilágosodás korára.

A kötet által feldolgozott korabeli irodalom nyelvi kritériumait illetően a magyar nyelvűség szintén fontos behatároló tényező, hiszen bár a korabeli tudományos élet első számú közlési eszközeként a latin nyelv szolgált, illetve kisebb részben a német nyelvű szakirodalom is teret hódított, ellenben művelődéstörténeti szempontból a magyar nyelvű irodalom- és tudományművelés e korban két jelentős indítást is kapott: egyrészt a reformáció részéről, másrészt a felvilágosodás nyelvújító mozgalmától. E nyelvi kritérium következtében a XVIII. század első fele hiányzó magyar

¹ Bekker Zsuzsa: *Illik-e magyarhoz csalfa kereskedés? 17. és 18. századi magyar nyelvű gazdasági irodalom*. AULA Kiadó, Budapest, 2008.

² Kovács György, szakcsoportvezető egyetemi adjunktus, Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar Pénzügytani Szakcsoport (Szeged).

nyelvű anyagának megfelelően a kötetben bemutatott művek egyrészt a XVII. századi barokk kor, alapvetően a Bethlen Gábor fejedelemségének kezdetétől számított kb. fél évszázados fénykor termékei, így jelentős részt erdélyi (Kolozsvár), illetve az Erdélyi Fejedelemség által jelentős kulturális befolyásnak kitett felső-magyarországi (Bártfa, Lőcse) területeken kerültek kiadásra, másrészt a XVIII. század utolsó harmada felvilágosodás korabeli írásművei.

A feldolgozott irodalom gazdasági jellegét illetően a bemutatott művek gazdaságelméleti háttérét tekintve igen széles gondolati skálán mozognak a szerzők. E két évszázadban még mindig érezte hatását a klasszikus görög ökonómia, melynek legszébb megnyilvánulása a kötetben Szenci Molnár Albert *Discursus de Summo Bono* fordítása „Az legfőb iorol, mellyre ez vilag mindenkoron serényen és válóban vágyódik” alcímen, de legalább ennyire meghatározó a magyar gazdasági gondolkodásban a római mezőgazdasági és jogtudományi irodalom hatása, e mintából merítkeznek a gazdálkodási és agrárversek (Miháltz István és Baróti Szabó Dávid), különösen a méhészeti irodalom (Vesmás Márton, Nagy Keresztély János). A korszak európai közgazdasági gondolkodását természetesen a merkantilizmus, Közép-Európában még inkább a kameralizmus eszmeáramlata határozta meg, így a mezőgazdasági dominanciájú római gondolkodás magyarországi továbbélése tükrében fontos problémaként jelentkezett a kereskedelmi tevékenység elfogadtatása a nemesi közvélemény szemében, mely Orczy Lőrinc – a kötetnek címet adó – verssorában is megfogalmazódik dilemmaként: „Illik-e magyarhoz csalfa kereskedés?” A merkantilizmus hatása már kimutatható Apáczai Csere János *Magyar Encyclopaedia*jában is, a korszak végén pedig a fiziokratizmus gondolatvilága tükröződik II. József rendeletében (*Rendelet a birtokok felméréséről igazságos és arányos adózási rendszer behozatala végett*) vagy Tessedik Sámuel munkásságában (*A' Parasztember Magyar Országban*), de a smithianizmus hatásáról csak az 1790 után kezdődő új korszakban beszélhetünk.

A könyv első fejezetében a kalendáriumirodalom XVII. és XVIII. századi példáival találkozunk, a legrégebbi 1641-ből, a legkésőbbi 1786-ból való. A kalendáriumok első helyen történő tárgyalását mindenképpen indokolja, hogy a populáris gazdasági ismeretek egyetlen írásos terjesztője volt hosszú időn keresztül, sőt az ilyen jellegű gazdasági ismeretközlés még Apáczai *Magyar Encyclopaedia*jában is megjelenik. A mesterségdicsérő énekeket bemutató második rész azért érdemel különös figyelmet, mert egy erősen agrárorientációjú gazdasági és társadalmi közegben a polgárosodás érdekében folytatott küzdelem lenyomataiként értékelhetjük. A legrégebbi, a vas jelentőségét megéneklő munka 1625-ből való, az ötvösmesterségről írott legkésőbbi írás 1716. évi keltezésű, de találunk a fa-, só- és malomipar jelentőségét bemutató dicséreteket is, szerzőik (Szentmártoni Bodó János, Oroszhegyi Mihály és Felvinczi György) protestáns prédikátorok, iskolamesterek voltak, tehát a protestáns etika és a polgárosodás kapcsolatának egy sajátos magyarországi megnyilvánulásaként is tekinthetünk e művekre.

A kötet további három fejezetében költemények (3. fejezet), verses ismeretterjesztés (4. fejezet) és közmondások, népdalok, imák (7. fejezet) a korszak gazdasági gondolkodásmódjának, közviszonyainak olyan lenyomatai, melyek bár nem szakirodalmi igényűek, de ezeknél talán hívebben tükrözik a szélesebb közvélemény világgképét, így mindenképpen a kor művelődéstörténeti szempontú értékelésének nagyon fontos dokumentumai. E munkák részben az agráriummal kapcsolatos tanácsadás jellegét viselik magukon (Vesmás Márton: *Erdélyi Méhes Kert*, Baróti Szabó Dávid: *Paraszti Majorság*, Nagy Keresztély János: *Méhi gazdaság* stb.), részben morálfilozófiai indíttatású írásművek (Szenci Molnár Albert: *Discursus de Summo Bono, Imadsagos Könyveczke*, Baróti Szabó Dávid: *A' pompa-üzésről*), de találunk közöttük országleírást is (Losontzi István: *Hármas kis tükör*), amely Bél Mátyás szakirodalmi igényű, de latin nyelvű országleírása mellett is említésre méltó.

A könyv két fejezete mutatja be a szakirodalmi jellegű korabeli dokumentumokat, így a szakpróza és folyóirat-irodalmat (5. fejezet) és a hivatalos iratokat (6. fejezet). A szakpróza tekintetében öt művet emelnék ki: ezek közül kettő a XVII. századi erdélyi fénykorhoz kapcsolódik, egy a XVII. századi nyugat-magyarországi barokk korhoz, kettő pedig a XVIII. század utolsó harmadának irodalmi felvirágzásához. Az erdélyi államelméleti gondolkodás hajnalához kötődik Laskai János 1641. évi Lipsius-fordítása, illetve Apáczai Csere János 1653. évi *Magyar Encyclopaediaja*, mely szintén németalföldi hatásokat mutat, s VIII. és X. fejezete gazdasági és államelméleti kérdéseket fejteget. A nyugat-magyarországi irodalom vonatkozásában Lippai János *Posoni Kert* c. munkája emelendő ki, mint a kertészeti szakirodalom első jelentős műve. A felvilágosodás korabeli irodalom tekintetében Tessedik Sámuel – eredetileg német nyelven írt, de két évvel később magyarra fordítottatott – *A' Parasztember Magyar Országban* c. munkája említendő, melyben elméleti megalapozást is ad a parasztság felemelését szolgáló terveinek, így a magyar agrárirodalomban új szakasz kezdetét jelenti fellépése, illetve Vályi András *Magyar Orzágnak Leírása* c. háromkötetes műve, melyet az első magyar nyelvű szakirodalmi lexikonként tarthatunk számon. A hivatalos iratok között Mária Terézia és II. József egy-egy rendelete, céhíratok, valamint aradi, szebeni és brassói ipari és kereskedelmi rendtartások is bemutatásra kerülnek.

A kötet igen értékes részeként említhető a mintegy 29 arcél a XVII. és XVIII. századi magyar nyelvű gazdasági irodalom alkotóiról, főbb életrajzi adataikkal, műlistájukkal és a munkásságukat bemutató irodalmak felsorolásával. Szintén említésre méltó a mintegy 91 tételt tartalmazó bibliográfia az 1790 előtti magyar nyelvű gazdasági irodalomról és a 29 tételt bemutató jegyzék a főbb XVII. és XVIII. századi latin és német nyelvű gazdasági szakirodalomról.

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban – LXX. rész

PÁSZTOR CSABA

A Hivatalos Közlöny I. részének 2009/175–2009/229-es számaiban megjelent gazdasági, pénzügyi újdonságok a következő témaköröket ölelik fel:

1. adózás, adóbevallás;
2. állóeszközök amortizációja, felértékelése;
3. munkabérszerződések, munkabérre befizetendő összegek;
4. vám, áfa, luxusadó, pénzmosás, nyereségadó;
5. privatizáció, kedvezmények kis- és középvállalatok részére, mezőgazdasági pénzkiegyenlítések, tőzsdepiaci normák;
6. pénzügyi auditálás, könyvvizsgálás;
7. nyugdíjak, ösztöndíjak;
8. könyvviteli normák, hitelszövetkezetek működése;
9. ingatlanok és földterületek visszaigénylése, tűzoltósági kötelezettségek, fiskális kasszagép használata;
10. külföldi utazás, helységnevek, fogyasztóvédelem, kereskedelmi társaságok bejegyzése.

1.1. A 2009/29-es sz. sürgősségi kormányrendelet (2009/194-es sz. H. K.) megváltoztatja a 2003/571-es sz. fiskális törvényt, termékenként és határidőnként, fokozatosan, 2009.04.01-től kezdődően, 2009.09.01-től, valamint 2010-től kezdve, szabályozván a luxusadó értékét.

3.1. A 2009/487-es sz. pénzügyminiszteri rendelet (2009/185-ös sz. H. K.) megváltoztatja és kibővíti a gazdasági és pénzügyminiszter rendeleteit a duty-free árukereskedelem, valamint a pihenőszabadságra használható értékjegyek forgalmazóinak kötelezettségeit illetően.

3.2. A 2009/26-os sz. sürgősségi kormányrendelet (2009/186-os sz. H. K.) a 2003/53(1)-es sz. törvény által meghatározott munkanélküliségi határidőt három hónappal hosszabbítja meg. Erre az időre a munkáltatók és alkalmazottak a munkahelynek megfelelő alapbér 75%-át kell kifizessék. A három hónapra a munkabéradót, valamint a biztosításokat és a munkabérre számított alapokat sem a munkáltatók, sem az alkalmazottak részéről nem kell befizetni.

7.1. A magánnyugdíjrendszer országos felügyelőbizottsága 2009/8-as sz. határozata jóváhagyja a 2009/7-es sz. saját normáit a magánnyugdíj területén. A 2009/9-

es sz. határozata tartalmazza a 2009/8-as sz. határozat alkalmazására való módszertani normákat.

9.1. A 2009/18-as sz. sürgősségi kormányrendelet, a 2009/163/540/23-as sz., három miniszter közös rendelete (2009/194-es sz. H. K.), a tömbházak hőszigetelési programjával kapcsolatos módszertani normákat tartalmazza.

Fontosabb gazdasági események

Tudatosan óvjuk a természetet. A Kolozsvári Kereskedelmi és Iparkamara a Flamannd Kereskedelmi Kamarával közösen workshopra hívta meg hét ország (Románia, Magyarország, Belgium, Észtország, Szlovénia, Bulgária, Horvátország) szakembereit, akik a környezetvédelemmel foglalkoznak. Ezt a programot az Európai Bizottság által finanszírozott „IMPACT” program keretében bonyolították le, a Kolozsvári Kereskedelmi és Iparkamara Dr. Agustin Rațiurol elnevezett Vállalkozók Klubhelyiségében. A hétórásra tervezett beszélgetésnek a főtémája tulajdonképpen az volt, hogy mit is kell FÖLDÜNKÉRT tenni ma azért, hogy néhány év múlva legyen még elviselhető élet a Földön.

A neves előadói névsort Nathalie Turkalj, a Belga DENICO GREEN PRODUCTS eladási osztályának aligazgatónője nyitotta meg. Előadásában kiemelte azoknak a csomagolóanyagoknak az előnyeiket, amelyek használat után önmagukat semmisítik meg.

A második előadó az Észtországból érkezett Priit Roosipuu úr, a Wireless NetworkDesign cég vezérigazgatója volt, aki a korszerű nemzetközi szállítási technikák előnyeiket mutatta be.

A szünetben a résztvevők a Magyarországi Dr. Tényéné Stark Máriával beszélgethettek, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Nemzetközi Igazgatóságának igazgatójával, aki többek között elmondta: Ez a rendezvény egy olyan szeminárium, amely figyelemre méltó gyakorlatokat ismertetett. E nemzetközi projektet, melyet az Európai Unió támogat, nemzetközileg is ismert előadók népszerűsítik. A rendezvény azért fontos, mert gyakorlati szempontból mondják el, mit is jelent számukra az, hogy európai uniós országok. Cégeiknek az európai uniós jogkövetelményekhez kellett alkalmazkodniuk. Az elhangzottak a jelenlevőknek is tartogattak újdonságokat. A környezettel, az alternatív energiákkal kapcsolatos előadásokból megtudhatjuk, hogyan lehet ezek megoldására az Unióban piacot szerezni és a humán erőforrást minél hatékonyabban felhasználni.

Számunkra a legérdekesebb előadások egyike Véghely Tamás nevéhez fűződik, aki a magyarországi Galasolár ügyvezető igazgatója és aki tulajdonképpen kettős funkcióban van, mert egyben a Magyar Megújuló Energia Szövetség külföldi kapcsolatokért felelős elnökhelyettese is.

Előadásának felvezetőjében elmondta: pénzügyi, gazdasági válságok, etnikai problémák közepette élünk, ezeket még tetézik a klímaváltozásokból, a globalizációból eredő problémák. Mindennek az egyik kulcskérdése, mely az életünket mindehova elkíséri, a születéstől egészen a halálig, az energia, ami pedig azt jelenti, hogy minden országnak át kell alakítania az energiatermelését, az energiaelosztási, -felosztási és -spórolási technológiáját. Az energia egyre drágább lesz, és az igazi

energiakészleteink kimerülőben vannak. Mostanában gyakran hangoztatják: nem kell gáz. Ez olyan értelemben értendő, hogy természetesen még sokáig fogunk használni gázt, de az, hogy nem kell gáz, csak szimbolikus kijelentés, mert ez azt jelenti, hogy azokból a nyersanyagokból, melyek ma rendelkezésünkre állnak, a szén, az olaj, a gáz nagyon fontos ipari nyersanyagok. Az élelmiszerek egy része is ezekből készül, és ezeket vétek elégetni, energiát előállítani belőlük, hisz utána nem marad semmi.

Most az emberiség egy olyan technikai fejlődési szintre jutott el, hogy képes magát ellátni olyan energiahordozókkal vagy eszközökkel, amelyek megújuló módon termelik az energiát. Itt két nagy bázisra kell számítani: az egyik a napenergia, a másik a földenergia, hisz ez a kettő elteti Földünket, e jelenséget a krokodilok többmillió évek kihasználják, amikor sütkéreznek a napon. Megjelentek azok az eszközök, amelyek már teljesítik azt, amit a természet évezredekkel hamarabb megalkotott. Most még íróasztalok fiókjában vannak azok a fantasztikus találmányok, melyek tényleg jelzik a napkorszak hajnalát, és ezek a rendkívüli eszközök uralni fogják az elkövetkező évezredek.

Az önellátó gazdaságban semmi sem veszett kárba. A dolog lényege: minden ciklikus formában működik. Ha nem tudjuk ezt a ciklust kellőképpen kihasználni és működtetni, az nagy problémákkal járhat. A ciklusok korábban is léteztek, de az ember ebbe beavatkozott, és könnyelműen megváltoztatta a természet egyensúlyát. A műanyaggyártás hulladékhegyei megbosszulják maguk, és meg kell őket semmisíteni, melyhez azonban pénz kell. Az ember beavatkozott egy olyan ciklusba, melyet nem ismer, ezek pedig az életünket körülvevő ciklusok. Ilyen ciklusai azonban a természetnek is vannak, melyekbe szintén beavatkoztunk, és itt keresendők a nagyobb problémák: irtjuk erdeinket, tönkretesszük a földet, szennyezzük vizeinket. Mivel egy ilyen ciklus körbefordulása ezer esztendő, nincs is időnk saját magunk butaságát kellőképpen ellenőrizni, mert csak ezer év múlva tudjuk meg, hogy ez a beavatkozás nem volt jó. A tudósok felhívták a figyelmünket, olvadnak a jégsapkák, eltűnt az Aral-tó háromnegyed része, eltűnt a Csád-tó: a világban mindenfelé sivatagosodás történik, tehát klímaproblémáink vannak.

Ez az állapot arra vezethető vissza, hogy a légkörben megnőtt a szén-dioxid, tehát az üvegházhatás fokozódott. Az emberiség most még nem tudja, hogy a sarkkör el fog-e olvadni vagy sem. Ha teljesen elolvad, akkor 70 méteres vízemelkedés várható a tengereken, ha pedig csak egy része, akkor a legóvatosabb becslések szerint is 4 méteres tengeremelkedés következik be. Ha az emelkedés 4 méter, akkor nagyon sok ország el is tűnik, a vízemelkedéseket ugyanis nem tudjuk kontrollálni, csak ha más energiatermelési módszerekre térünk át.

A tudósok véleménye szerint elérhető az, hogy 2050–2100-ban a világ teljes energiatermelésének több mint 50–55 százalékát bioenergiából fedezzük. Azt is fontos tudni, hogy minden területen meg kell vizsgálni, mi legyen az a napi energiafelhasználás, amit felhasználunk. Ha csak a biomasszára alapozunk, akkor az erdők

elpusztulnak. A Kárpát-medence a klímaváltozás miatt felmelegszik, tehát a Kárpát-medencét hűteni kell. Energiát nemcsak fából lehet termelni, hanem lehet szélből, napenergiából, sőt a föld mélyéből is ki tudnak hozni energiát. Ezeket komplex módon kell alkalmazni, bölcsen megfontolt stratégia szerint, amihez szakértelem kell. Ezért ki kell nevelni azt a generációt, amely ezt a mértékletességet ismerni fogja.

Ezt követően Belgiumból Jo Theunissen, a POWERHANDLING EUROPE piackutatási igazgatója, az európai kereskedelem problémát taglalta. Andy Emmer, a belgiumi P&V ELEKTROTECHNIEK fejlesztési igazgatója a hatékony termelésről, a humán erőforrás ésszerű felhasználásáról mondta el véleményét. A belga Peter Sterc, a NELSON GROUP vezető menedzsere, a fejlesztési lehetőségek stratégiájának azonosítása a befektetések alkalmával című előadásában a kompetencia adta lehetőségeket sorjázta.

A záró, összefoglaló beszélgetésből kiderült, mennyire színes az európai világgazdaság élete, melyet minden ország gazdasági ereje határoz meg.

Inkább nyilatkoznak, mint dolgoznak. A Bechtel sajtóközleményei alapján arról értesülhetünk, hogy maga a cég erőltetett ütemben dolgozna, azonban akadályozza az a tény, hogy az észak-erdélyi autópálya Aranyosgyéres és Gyalu közötti, mintegy 15 kilométeres szakaszán a pálya nyomvonalát keresztező 38 közműből (a teljesség igénye nélkül víz-, villany- és gázvezetékek) mindössze 19-et helyeztek át április végéig a megbízott állami vállalatok. Ennek következtében a megkezdett aszfaltozást nem lehet megfelelő munkakörülmények miatt folytatni. Az érintett állami vállalat illetékesei úgy nyilatkoznak, hogy a Bechtelnek elegendő „tere” van a munka zavartalan folytatásához, az említett okok nem jelenthetnek kifogást a következő hónapokban. A fentiekből is láthatjuk, mindkét fél a sajtónyilatkozatokkal takarózik.

Javuló tendencia. Az országos statisztikai intézet legújabb közzétett adataiból kiderül: a behozatal 25 százalékos visszaesése miatt majdnem 55 százalékkal mérséklődött Románia kereskedelmi hiánya az idei első negyedévben a tavalyi év hasonló időszakához viszonyítva. A kereskedelmi deficit értéke az első negyedévben elérte a 8,479 milliárd lejt (1,99 milliárd euró), ami 54,8 százalékkal kevesebb a 2008 hasonló időszakában regisztrált 18,769 milliárd lejhez (5,09 milliárd euró) képest. A kivitel 6,7 százalékkal esett vissza a vizsgált időszakban, így a román export nagysága 27,978 milliárd lej (6,56 milliárd euró) volt az idei január–március időszakban, míg a behozatal 36,458 milliárd lejre (8,55 milliárd euró) mérséklődött. A tavalyi első negyedévhez viszonyítva a kivitel lejtben kifejezett értéke 6,7 százalékkal csökkent (euróban

a visszaesés mértéke eléri a 19,4 százalékot), a behozatalé pedig 25,2 százalékkal mérséklődött (euróban kifejezve 35,4 százalékkal). Az export és az import lejben, valamint euróban kifejezett értéke közötti különbség a lej gyengülésével magyarázható, hiszen a román nemzeti valuta az idei év első három hónapjában, a tavalyi év hasonló időszakához viszonyítva, az euróval szemben átlagban 15 százalékot vesztett értékéből.

Klaszterek szerepe a gazdasági élet fejlődésében. A klaszterek olyan iparági horizontális szakmai szerveződések, ahol a tagok együttműködési pontokat keresnek a közös és kölcsönös előnyök megszerzése érdekében. A szerveződési forma elsősorban az angolszász országokban volt honos, majd a sikeres példa alapján az Európai Unió is preferált szerveződési formájává vált. Alapelve a hálózati elvű szerveződés. A Temesvári Kereskedelmi, Ipari és Mezőgazdasági Kamara a pancsovai és nagybecskereki gazdasági kamarával közösen dolgozta ki a Klasztereket Támogató és Tanúsító Régiós Hivatal projektjét, amelyet az Európai Unió Phare CBC programja finanszírozott. A Klasztereket Támogató és Tanúsító Régiós Hivatal a temesvári kamara Opera téri székházában működik.

A megnyitó ünnepségen jelen volt Menuța Ionescu, a temesvári kamara vezérigazgatója, Eugen Dogariu, Temes megye alprefektusa és Dragomir Radenkovic, Szerbia temesvári főkonzulja. Ionescu elmondása szerint a klaszter olyan cégek tömörülése, amelyek azonos ágazatban, ez esetben azonos régióban tevékenykednek, és támogatja őket a helyi adminisztráció és más szervezetek. Radenkovic főkonzul gratulált a szervezőknek, beszédében kitért arra, hogy klaszterek nagyon fontosak lehetnek a helyi ipar kiépítésében, ezáltal a gazdasági fejlődésben is.

Az Ön szavazata dönt. Az Észak-Nyugati Régiófejlesztési Ügynökség (továbbiakban ÉNYRÜ) képzést szervezett hat megye: Beszterce-Naszód, Bihar, Kolozs, Máramaros, Szatmár és Szilágy médiaképviselőinek. A képzés célja a helyi médiákban dolgozók megfelelő tájékoztatása abból a szempontból, hogy a médiafogyasztók kellőképpen legyenek tájékoztatva az Európai Unióval (EU) kapcsolatban felmerülő kérdésekről. A cél az, hogy az újságírók, de maguk az állampolgárok is minél több információt sajátítsanak el az Európai Unióval kapcsolatban, valamint a közelgő európai parlamenti képviselői választásokról.

A képzés témája az volt, hogy milyen módon mutassuk be ezeket a kérdéseket az olvasóinknak úgy, hogy érdeklődésüket ne veszítsék el; hogyan lehet életközébe hozni az EU-t azért, hogy a polgár magáénak érezze ezt a nagy közösséget; hogyan érzékeltetjük azt aényt, hogy a brüsszeli döntések mennyire befolyásolják a legkisebb közösségeket is a tagországok keretében.

A Kolozsvári Professzionális Újságírók Szövetsége, valamint az ÉNYRÜ közösen szervezte meg ezt a két napig tartó rangos rendezvényt, melyet Claudiu N. Coșier, az ÉNYRÜ igazgatója és Lia Valendorfean programfelelős nyitott meg.

Mircea Maniu, a Babeș–Bolyai Tudományegyetem tanára, az Európai Parlament működési struktúráját mutatta be. Arról is értekezett: mit jelent az európai állampolgárság. Ezt a fogalmat 1993-ban a Maastrichti Szerződés fogalmazza meg, amely nem helyettesíti a nemzeti állampolgárságot. Minden polgár, aki valamely uniós tagállamban él, az egyben európai állampolgár is. Mint ilyen, különböző jogokkal rendelkezik.

Sorin Ioniță, a Romániai Akadémiai Társaság kutatási osztályának igazgatója, a Team Europe tagja elmondása szerint komoly kihívások előtt áll az ország, amikor a polgárok június 7-én öt évre szóló mandátummal rendelkező képviselőkre szavaznak. Beszélt az Európai Parlamentnek a polgárookra gyakorolt hatásáról, összehasonlította az Európai Parlament és a nemzeti parlament működését. A 2009-es júniusi választásokkal kapcsolatban megjegyezte, hogy a lakosság nem eléggé tájékozott arról, miben is áll a felelőssége.

A „Kik lehetnek képviselők?” kérdésre elmondta: olyan személyek lehetnek képviselők, akik a karrierjük kezdetén állnak, vagy esetleg a karrierjük végén járók, akik a hazai vezető tartalékból kerülnek ki, vagy olyan személyek, akik karriert akarnak befutni. Mindenesetre fontos a fiatalok számára, mert az EP tulajdonképpen képzést is jelent. Sorin Ioniță nem tartja a legszerencsésebbnek a romániai parlamenti választások időpontját.

Rares Niculescu EU-parlamenti képviselő mindennapi munkájába engedett betekinteni, illetve abba, hogy mit jelent a képviselői fizetés, melyből az iroda fenntartását, internetes hálózatot, számítógép karbantartását, utazási költségeket, lakás bérleti költségeit fedezi. Ezt követően az EU-parlamberter és az állampolgár viszonyáról beszélt. Az embereket az EU-pénzeknek a lehívási lehetőségei érdeklik, amelyek a kis- és középvállalatok kategóriái vagy a mezőgazdaság számára fontosak, valamint a tulajdonjoggal kapcsolatos kérdések, és az emberi jogokkal kapcsolatos tudnivalók, az EU-ban alkalmazott törvények.

A képviselő szerint Románia számára fontos a 2007–2013-as időszak, illetve a 2014–2020-as időszak pénzeinek lehívása, azoknak felhasználása, ezért szükség lenne a pénzlehívásokkal kapcsolatos folyamatok leegyszerűsítésére. Ugyancsak fontosak a tömbházak hőszigetelésével kapcsolatos kiadások, a gazdasági élet megfelelő korszerűsítése; az illegális bevándorlás kérdésének megoldása. Létezik egy internetes portál, amely segítséget nyújt az állampolgároknak az EU-os pénzek lehívásának módjával kapcsolatban.

Innes Radu, a Europe Direct Központ munkatársa, a 2009-es EU-parlamenti választás kommunikációs stratégiáját mutatta be. Az Európai Bizottság kommunikációs prioritásokat határozott meg. Ezek közé tartozik az Európa Jövője elnevezésű is, aminek fő irányvonalai a fenntartható fejlődés: munkahelyi szolidaritás, Európa a

világban. A 2009-es év prioritásai között jelölte meg a berlini fal lerombolása 20. évfordulójának megünneplését, a klímaváltozás és az energiaválság problémáját. A multimédia eszközeit felhasználva kampányol a környezetszennyezés ellen, valamint a parlamenti választások fontossága mellett. A médiának feladata az állampolgárok felvilágosítása és informálása az EP-választásokkal kapcsolatban – a *Regio* című lapban érdekes anyag jelent meg „Mit tett az EU a régiókért?” címmel.

Lia Valendorfean a Europe Direct feladatairól beszélt. Szerinte nagyon fontos az állampolgárra összpontosító tájékoztatás, de még ennél is fontosabb, hogy az EU-stratégiákat a helyi lehetőségekre kell alkalmazni. A 2009–2012-es időszak feladat körének tekinti, hogy a közvéleményt közérthetően, a regionális sajátosságok figyelembevételével tájékoztassák az uniós feladatokról és változásokról, és hogy segítse az embereket a tájékozódásban. Fontos a helyi médiával való kapcsolat, a tanuló ifjúság tájékoztatása, az uniós pályázati lehetőségek figyelése, illetve közvetítése. Pozitívnak értékelte az eddig elért eredményeket, a különböző versenyek szervezését a középiskolásoknak, egyetemistáknak. Nyilvános vitát rendeztek „Észak-Erdélyi térség Európában van” címmel. 2008-ban régiós kampányt szerveztek „Európa Polgára, hol vagy? Légy tájékozott!” címmel.

Federico Grandesso újságíró Veneto régiót képviseli Brüsszelben. Előadásának segítségével betekintést nyerhettünk az EU sajtószolgáltatásába. Brüsszelben kb. 1000 újságíró tevékenykedik, az újságíróknak joguk van részt venni a különböző üléseken, az információkat 22 nyelven kaphatják meg. Létezik a sajtószoba és az Agenda, melyben az összes esemény megkapható: mikor milyen sajtótájékoztatót tartanak, milyen látogatások lesznek. 2008-tól működik az EU-parlament televíziója is Europar TV néven. A sajtóosztálynak referensei vannak, aktuális információkkal látják el az érdeklődő újságírókat. Az állampolgár is kapcsolatot teremhet az EU-parlamenttel, kérdéseket tehet fel, információkat kaphat. Vannak olyan stúdiók, melyekben a sajtó munkatársai híryanagot készíthetnek. Az európai jelentés háttérinformációkat is tartalmaz, tájékoztat bizonyos kérdésekkel kapcsolatban, és ezek alapján híryanagok állíthatók össze.

Az európai parlamenti választások lényegében történelmi eseménynek is tekinthetők. Ezért fontos, hogy voksainkat adjuk le tudatosan, azokra a jelöltekre, akik képviselni fognak minket. A megválasztandó képviselők száma 750, Románia 33 képviselőt küldhet az Európai Parlamentbe.

Összeállította: Csomafáy Ferenc

Hírek

Képzés a gazdasági tantárgyakat tanító középiskolai tanárok számára: Korszerű gazdasági oktatás, a vállalkozói kompetencia fejlesztésének módszertana,

Csikszereda, Johannes Kájoni Közgazdasági Iskolaközpont, 2009. április 24–26.

A Szülőföld Alap támogatásával a Romániai Magyar Közgazdász Társaság által szervezett „Korszerű gazdasági oktatás, a vállalkozói kompetencia fejlesztésének módszertana” című előadássorozat ezúttal a csikszeredai Johannes Kájoni Közgazdasági Iskolaközpontban került megszervezésre 2009. április 24–26-án.

A gazdasági és társadalomtudományokat oktató tanárok, a 20 órából álló, költségmentes képzés keretében, a gazdasági oktatás és az oktató-nevelő munkához elengedhetetlenül szükséges önismereti kérdések széles spektrumát magába foglaló interaktív előadássorozaton vehettek részt.

Az előadássorozat Somai Józsefnek, az RMKT tiszteletbeli elnökének, a gazdasági kultúráról és gondolkodásról tartott előadásával indult. A gazdasági válság okaira, illetve a vezető- és szervezőmunka felelősségére Juhász Jácint, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság- és Gazdálkodástudomány Karának dékánhelyettese és Tőkés Elek, a Báthory István Elméleti Líceum igazgatója világított rá. Páll Gyöngyvér tanárnő „Esettanulmány” című előadásában elemezte a kompetencia, a kulcskompetencia és a vállalkozói kompetencia fogalmait. Albert Júlia pszichológus, Csép Sándor médiaszakember és dr. Kovács Zoltán, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem tanára a kommunikációs kompetencia, menedzseri magatartásformák, illetve az önismeret fejlesztésének kérdéskörét elemezték interaktív módszerekkel.

Összegzésül az aradi és csikszeredai képzés kapcsán elmondhatjuk, hogy a hasonló képzéseknek van legitimitásuk és szakmai jelentőségük a társadalomtudományokat oktatók körében. A résztvevők a képzés befejeztével akkreditált igazolást kaptak.

Vendégtanárok. A Babeş–Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Karán márciusban a következő vendégtanárok tartottak előadást: dr. Bokros Lajos (CEU, Budapest), dr. Koczisky György, dr. Tóthné Szita Klára, dr. Szintay István (Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar), dr. Bessenyei István, dr. Ulbert László, dr. Kaposi István (Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaságtudományi Kar).

Áprilisban a következő vendégtanárok tartottak előadást: dr. Bessenyei István, dr. Szerb László, dr. Borgulya István, dr. Póor József (Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaságtudományi Kar); dr. Korompai Attila (Budapesti Corvinus Egyetem); dr. Heidrich Balázs (Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar).

Konferencia. A Babeş–Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kara 2009. március 26–28. között szervezte meg a „Pénzügyi és Gazdasági Válság: okok, hatások és megoldások” nemzetközi konferenciát, ahol a magyar tagozat több oktatója is előadott: dr. Nagy Ágnes, dr. Juhász Jácint, drd. Kovács Imola, Kovács Ildikó.

Babeş–Bolyais siker az OTDK-n. A debreceni OTDK-n Szakács Szilárd GEP mesteris hallgatónk a „Vállalkozói hajlandóság a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Karának magyar tagozatos hallgatói körében” című dolgozatával a Vezetéstudomány, minőségmenedzsment és folyamatmenedzsment szekcióban a tizenkét bemutatott dolgozat közül a **3. (harmadik)** díjat szerezte meg.

Előadássorozat a válságokról. Március 26–27-én Kaposi Zoltán, a Pécsi Tudományegyetem docense és a Magyar Tudományos Akadémia idén márciusban kitüntetett doktora tartott előadást a Nagy világgazdasági válságról, az abból való kilábalásról, majd az olajválságról, és a 2008–2009 évi gazdasági válságról és annak lehetséges következményeiről.

Ismét elkezdődnek a felvételi tájékoztatók. Az idén is bemutatják az ország különböző városaiban a Babeş–Bolyai Tudományegyetem által magyar nyelven kínált szakokat. A Babeş–Bolyai Tudományegyetem (BBTE) Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Karán négy szakirányon tanulhatnak magyarul a felvételt nyert hallgatók. A négy szakirány a következő: bank és pénzügy; kereskedelem-, turizmus- és szolgáltatások gazdaságtana; marketing; menedzsment. További információkat a 00-40-264-418652 telefonszámon 5888 melléken, vagy az ileana.baia@econ.ubbcluj.ro email címen lehet kapni.

Hibaigazítás: Az utolsó számunkban (2009/3) technikai tévedésből lemaradt a „Bokros Lajos: Lehet-e világgazdasági válság” című cikkünk végéről, hogy „Lejegyezte Csomafáy Ferenc”, tekintettel arra, hogy a közzétett anyag valójában az aradi képzésen elhangzott előadás kivonatos szövege. Az érintettek elnézését kérjük. S. J.

Rezumate

Obiectivele, documentele și structura instituțională a amenajării teritoriului și dezvoltării regionale în România

RÉKA HORVÁTH

Articolul de față analizează obiectivele și actorii amenajării teritoriului și urbanismului din România, documentațiile și relațiile dintre diferitele tipuri de documentații. În paralel articolul analizează și obiectivele politicii regionale, documentele ei și structura instituțională. În același timp se verifică relația dintre amenajarea teritoriului și dezvoltarea regională în România.

Cuvinte cheie: amenajarea teritoriului, dezvoltarea regională, România.

Impactele schimbărilor climatice asupra producției vegetale din regiunea de Nord-Vest

EMESE SZŐCS – BORÓKA BÍRÓ

Schimbările climatice reprezintă una dintre cele mai iminente probleme globale a căror efecte sunt prezente aproape în fiecare domeniu economic. Agricultură se află printre acele sectoare ale căror producție este afectată în mare măsură de schimbările produse în diferiți factori meteorologici.

Obiectivul principal al articolului este de a analiza impactele schimbărilor climatice asupra producției vegetale în regiunea de dezvoltare Nord-Vest din România. Cu ajutorul modelelor econometrice vom efectua prognoze asupra producției medii pe hectar a celor mai importante plante – grâu, porumb, orz și orzoaică, cartofi, floarea soarelui și lucernă – până în anul 2030 în funcție de diferiți factori climatici. Comparând valorile prognozate cu cele din anul 2005, vom afla care vor fi efectele schimbărilor climatice asupra producției vegetale în regiune.

Articolul conține rezultatele parțiale ale proiectului de cercetare FP6 CLAVIER “Climate Change and Variability: Impact on Central and Eastern Europe” finanțat de către Comisia Europeană.

Cuvinte cheie: schimbări climatice, impacte, producție vegetală, regiunea de Nord-Vest, model econometric.

Locul și piața

BENEDEK NAGY

Acest articol are ca scop analiza relației dintre loc și piață, într-o abordare teoretică și o prospectare asupra situației vieții publice și politicilor în acest sens, din România și în Ținutul Secuiesc. Cu alte cuvinte, celălalt obiectiv al articolului este determinarea măsurii în care este acceptată competiția dintre locuri – regiuni, orașe, țări – în dimensiuni sociale, politice și economice, și ce fel de răspunsuri pot fi date la asemenea provocări.

Prima relație, definită între cele două noțiuni – loc și piață – poate fi poziția sau locul piețelor: unde investesc și vând diferitele întreprinderi, de ce în locații anume? Cealaltă relație este piața locurilor, adică competiția dintre locații, pentru diferite interese.

A doua parte a acestui scurt articol cercetează câteva tendințe în Ținutul Secuiesc, o regiune istorică, dar fără competențe administrative. Principala întrebare este aici ce fel de competiție trebuie să ia în considerare această regiune și cum arată momentan atitudinea sa față de această piață a locurilor?

Cuvinte cheie: piață, marketingul locurilor, Ținutul Secuiesc, branding local, globalizare, dezvoltare teritorială.

Competitivitatea județului Harghita în cadrul Regiunii de Dezvoltare Centru

OTTILIA GYÖRGY – ANDREA CSATA

Ca urmare a integrării României în Uniunea Europeană și a tendințelor de globalizare, capacitatea de dezvoltare a diferitelor unități regionale (regiuni, zone, localități) capătă un rol tot mai important, importanță care se definește în primul rând prin competitivitatea lor. Competitivitatea regională a devenit în ultimele decenii unul dintre conceptele-cheie utilizate în analiza socio-economică regională. Concurența se desfășoară pe diferite niveluri (între țări, între regiuni, zone, orașe) și are ca țintă diferite resurse cum ar fi capital, resurse umane, etc.

Obiectivul fundamental este ca regiunile de dezvoltare ale unei țări, chiar și zonele cele mai mici, să devină cât mai competitive și să atingă nivelul mediu de dezvoltare socio-economică a Uniunii Europene. Studiul prezintă analiza situației județului Harghita în cadrul Regiunii Centru, având în vedere atât diferențele în nivelul de dezvoltare dintre județe, disparitățile teritoriale dintre județe cât și impactul negativ suferit din cauza crizei economice asupra dezvoltării și situației

defavorabile a județului Harghita. Analiza competitivității județului a fost elaborată prin măsurarea principalilor indicatori de competitivitate cum ar fi: produsul intern brut, produsul intern brut pe locuitor, productivitatea muncii, rata de ocupare, exportul, nivelul veniturilor realizate, rata șomajului. În concluzie a fost formulată ideea că, pentru a anihila factori care împiedică dezvoltarea economică a județului, ar fi necesară elaborarea de către instituțiile principale județene (și locale) a unei strategii economice de dezvoltare al cărei scop ar fi scăderea disparităților regionale și creșterea standardului de viață.

Cuvinte cheie: dezvoltare rurală, dezvoltare regională, competitivitate, indicator economic.

Abstracts

The Objectives, the Documents and the Institutional Structure of Spatial Planning and Regional Development in Romania

RÉKA HORVÁTH

The present article analyses the objectives, the actors and the documents of spatial planning and regional development in Romania. The article also contains an analysis of the link between the spatial planning and regional development documents in the country.

Key words: spatial planning, regional development, Romania.

Impacts of Climate Changes on Crop Production in the North-West Region

EMESE SZŐCS – BORÓKA BÍRÓ

Climate change is considered as one of the most important global problems having effects on several fields of economy. Agriculture is one of the sectors the output of which is highly affected by the changes of different meteorological factors.

The aim of this paper is to analyze the impacts of climate change on vegetal production in the North-West region of Romania. We are going to effectuate forecasts until year 2030 using econometrical models on average productions of the most important plants in the region – wheat, maize, barley, potato, sunflower and lucerne – as dependents of some meteorological parameters. Comparing these values with those from year 2005 we will be able to estimate the effects of climate change on crop production in the region.

The paper contains partial results of the research project CLAVIER “Climate Change and Variability: Impact on Central and Eastern Europe” financed by the European Commission within the 6th Framework Programme.

Key words: climate change, impacts, crop production, North-West region, econometric model.

Place and Market

BENEDEK NAGY

This article aims to analyze what is the relation between place and market, in the theoretical dimension, and to provide an outlook to the realities of Romania's and Seklerland's public life and politics. In other words, the second aim is to measure the extent of the acceptance of the competition of places in social, political and economical dimensions, and what kind of replies can be given to these challenges.

The first relation, between the two terms, can be the place of the market: where and why do we invest and sell different enterprises to certain places? The second relation what is assumed, is the markets of places, or the competition of places.

The second part of the short article observes a few tendencies within Seklerland, as a historical region, but without administrative powers. The main question here is what kind of competition does it have to face and how does its market attitude look like, at the moment?

Key words: market, marketing of places, place branding, Seklerland, globalization, territorial development.

Harghita County Competitiveness in the Center Region

OTTILIA GYÖRGY – ANDREA CSATA

The development capacity of various regional units (regions, areas, towns) following the Romanian European Union integration and the globalization trends acquires a more important role. The development capacity of the regions is primarily defined by their competitiveness. In recent decades, the regional competitiveness has become one of the key concepts used in the regional socio-economic analysis.

Competition takes place at different levels (between countries, between regions, areas, cities) and has different target resources such as capital and human resources.

The fundamental aim in the development of a country, or even of the smallest area, is to attain the average socio-economic standard development of the European Union level. This study presents Harghita county analysis in the Centre Development Region, taking into consideration the differences between the development levels between counties, the regional inequalities between the counties as well as the economic crisis effect. The district competitiveness analysis was made according to some indicators such as: GDP, productivity, employment/unemployment rate, export level, income level.

The conclusion would be that, in order to neutralize the factors which hampered the economic development of the county, a unique economic strategy should be prepared with the target of annihilating the inequalities and increasing the living standard.

Cuprins

RÉKA HORVÁTH

Obiectivele, documentele și structura instituțională a amenajării teritoriului și dezvoltării regionale în România. 3

EMESE SZŐCS – BORÓKA BÍRÓ

Impactele schimbărilor climatice asupra producției vegetale din regiunea de Nord-Vest. 15

BENEDEK NAGY

Locul și piața 29

OTTILIA GYÖRGY – ANDREA CSATA

Competitivitatea județului Harghita în cadrul Regiunii de Dezvoltare Centru. 39

GYÖNGYVÉR PÁLL

Cheia succesului: dezvoltarea competențelor 51

KÁROLY ELEKES

De unde și încotro.. (modelul unei filiale înregistrate la tribunal) 55

GYÖRGY KOVÁCS

Bekker Zsuzsa: I se potrivește maghiarului comerțul necinstit? (prezentare de carte) 59

CSABA PÁSZTOR

Noutăți în legislația economică și financiară 63

Evenimente economice importante (Ferenc Csomafáy) 65

Comunicări 71

Rezumatele studiilor în limba română și engleză 73

Contents

RÉKA HORVÁTH

The Objectives, the Documents and the Institutional Structure of Spatial Planning and Regional Development in Romania **3**

EMESE SZŐCS – BORÓKA BÍRÓ

Impacts of Climate Changes on Crop Production in the North-West Region **15**

BENEDEK NAGY

Place and Market **29**

OTTILIA GYÖRGY – ANDREA CSATA

Harghita County Competitiveness in the Center Region **39**

GYÖNGYVÉR PÁLL

Development of Competences, the Key of Success **51**

KÁROLY ELEKES

From Where to Where....(The Example of a Registered Subsidiary) **55**

GYÖRGY KOVÁCS

Bekker Zsuzsa: Does Deceptive Commerce Suit a Hungarian? (review) **59**

CSABA PÁSZTOR

Novelties in the Field of Economical and Financial Law **63**

Important Economic Events (Ferenc Csomafáy) **65**

News **71**

Abstracts in Romanian and English **73**

Számunk szerzői

Bíró Boróka

egyetemi tanársegéd, doktorandusz, Babeş–Bolyai Tudományegyetem,
Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kar

Csata Andrea

egyetemi gyakornok, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem,
Gazdaság- és Humántudományok Kar, Gazdaságtudományi tanszék, Csíkszereda

Elekes Károly

közgazdász, Sepsiszentgyörgy

György Ottilia

egyetemi tanársegéd, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem,
Gazdaság- és Humántudományok Kar, Gazdaságtudományi tanszék, Csíkszereda

Horváth Réka

egyetemi tanársegéd, doktorandusz, Babeş–Bolyai Tudományegyetem,
Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kar

Nagy Benedek

egyetemi tanársegéd, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem,
Gazdaság- és Humántudományok Kar, Gazdaságtudományi tanszék, Csíkszereda

Páll Gyöngyvér

tanár, Kolozsvár

Szócs Emese

egyetemi tanársegéd, doktorandusz, Babeş–Bolyai Tudományegyetem,
Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kar

Közlési feltételek

A *Közgazdász Fórum* gazdasági szaklap havi rendszerességgel jelenik meg, és 2007-ben elnyerte a B + minősítési kategóriát. Javítani szeretnénk mind a tartalom, mind a kivitelezés színvonalán, jelen tájékoztató is ezt a célt szolgálja.

Kérjük Önt mint munkatársat, hogy az alábbi követelmények szerint készítse el dolgozatát:

1. A szerkesztőség a gazdaság területén elvégzett kutatás következtetéseit, gyakorlati vagy elméleti újdonságokat tartalmazó dolgozatokat, szakmai vitaanyagot, gazdaságszociológiai felmérések elemzését összefoglaló anyagokat, kutatói és tudományos rendezvényeket ismertető beszámolókat, könyvismertetőket fogad el közlésre.

2. A dolgozatot számítógépes word állomány formájában kérjük, a megíráskor használjon 12-es normál Times New Roman betűtípust, terjedelme minimum 15 000, maximum 35 000 leütés lehet (beszámolók, könyvismertetők esetében maximum 20 000 leütés).

3. *Kiemelésre italic stílust használjon, tegye dőltbe* a kiemelendő szavakat vagy gondolatokat, és ne használja sem a bold stílust (kövér, félkövér), sem az aláhúzást, sem a verzált (nyomtatott), sem a kiemelendő szó betűi közé tett szóközt. Idézőjellel kizárólag idézeteket emeljen ki, amelyre a magyar macskakörmököt használja, mégpedig idézet kezdetekor lent („), a végén pedig fent (”). Kiemelést csak indokolt esetben használjon. A kiemelt szavakat toldalékokkal együtt kurziválja.

4. Művek, folyóiratok címét mindig dőlttel emelje ki, és nem idézőjellel. Címek esetén a toldalékokat normál, álló betűtípussal tapassza a címhez.

6. A dolgozat címeit, alcímeit, al-alcímeit bold stílussal különítse el a szöveg egészétől.

7. Az új bekezdéseket enterrel jelölje (nem tabbal vagy sorkihagyással, s nem szóközzel).

8. A szó és írásjelek között (pont, vessző, pontosvessző, kettőspont, felkiáltójel, kérdőjel) nincs szóköz, csak az írásjelek után.

9. A számok esetében a 0 (tehát a nullás) helyett ne használjon O betűt. A számokat szövegben 10 000-en felül hátulról számolva hármassával tagoljuk, mégpedig szóközzel és nem pontokkal, pl. 18 325 655. A számokat 9999-ig nem tagoljuk, tehát nem használunk szóközt. A táblázatot Word formátumban kérjük. (Xeroxot, fotót, webmásolatot nem fogadunk el.)

10. Amennyiben egy *táblázatban* egymás alatt szerepelnek ezres, illetve tízezres vagy annál nagyobb számok, az 1000 és 9999 közötti számokat is tagoljuk. A táblázatnak mindig legyen címe a táblázat fölött és forrása a táblázat alatt. Vigyázat: táblázatban egyesek egyesek alá, tízesek tízesek alá, tizedesvessző után szintén. Íme egy példa, egy fiktív táblázat:

1. táblázat. A feketeteretek begyűjtése tonnában számolva

Értékesítés éve	Hónap		
	Március	Május	Szeptember
2000	20 000	22 500	1 150 660
2001	9 000,05	6 560	256 980
2002	9 000,5	6 560,55	256 980,565

Forrás: Fekete Lajos: *Növénytermesztés* II. kötet. Dubai, Klorofill Kiadó, 342.
(Vagy pedig) Forrás: saját szerkesztés

A táblázatot ne színezz, Autoformat-ot se használjon, mert azzal nehezíti a tördelő munkáját. Ajánlott a fentihez hasonló egyszerű változat, a fejléc pedig automatikusan a kiadványra jellemző színt kapja. Bonyolultabb (a fenti példánál több sort és oszlopot tartalmazó) táblázatokat kérjük Excel-állományként is mellékelni. A táblázat kigondolásakor legyen tekintettel a kiadvány méreteire (130/190mm – kihasználható felület).

Excelben készült *grafikon* esetén kérjük, mellékelve küldje el az eredeti Excel-állományt. A képfarmátumban továbbított grafikon vagy bármilyen más ábra fehér-feketében kerül majd a lapba, ezért vegye figyelembe, hogy ilyen formában is értelmezhető legyen. Ez esetben a word dokumentum mellett (amely az ábrát kicsinyített formában a szerző által meghatározott helyen már tartalmazza) kérjük, küldje el elektronikus formában az eredeti képet a lehető legjobb minőségben (ajánlott formátumok: *.jpg, *.tif). A CorelDRAW vagy Photoshop programmal készített ábrákat is küldje el az eredeti formátumban (*.cdr illetve *.psd).

11. Jegyzetek készítésekor válasszuk a lábjegyzetelést, és használjuk a számítógépes automata jegyzetelést az 1,2,3... jelzéssel. Amennyiben csak a hivatkozás helyét adja meg, ezt ne tegye lábjegyzetbe, hanem kerek zárójelben tüntesse fel azt, a következők szerint: szerző családnéve és a megjelenés éve, és ha indokolt, akkor oldalszám is. Pl: (Gyerőffy 1997. 55).

12. *Irodalomjegyzék* készítésekor alkalmazzuk az évszámkiemelő bibliográfiát:

Szerb Antal 1994. *A magyar irodalom története*. 11. kiadás. Budapest, Magvető Kiadó

Amennyiben két vagy több szerzője van a könyvnek, ezek neveit nagyköjtőjellel kapcsoljuk össze. A cím után – ha van ilyen – feltüntetjük a kötet számát.

Katona Imre – Ortutay Gyula (szerk.) 1975. *Magyar népdalok*. 1–2. kötet. Budapest, Szépirodalmi Kiadó

Az alcímeket nem kurziváljuk. A tanulmánykötetben való megjelenést In-nel jelöljük.

Hajnal István 1986. A kis nemzetek történetírásának munkaközösségéről. In Ring Éva (szerk.): *Helyünk Európában*. Nézetek és koncepciók a XX. századi Magyarországon. 1. kötet, Budapest, Magvető, 624–645.

Folyóiratban való megjelenést ugyanerre a mintára jelölünk, In nélkül:

Kiss Péter 1990. *Századvég*, VI. évf. 2. sz. 229–235.

13. Mivel a B+ kategóriának egyik fontosabb követelménye az idegen nyelvű kivonat, kérjük csatoljon dolgozatához minimum 10, maximum 20 soros román (külföldi szerzőkre ez nem érvényes), illetve angol nyelvű kivonatot, mely a dolgozat fő téziseit és a dolgozat 5–10 kulcsszavát tartalmazza.

14. A szerzők a dolgozatukkal együtt 5–10 kulcsszót is kötelesek beküldeni.

15. Plágiumnak minősül, ha egy szerző egy másik szerző szövegének részét vagy egészét, illetve más szerző ötleteit, elméleteit a forrás pontos és nyilvánvaló megjelölése nélkül, saját szellemi termékeként tünteti fel, illetve teszi közzé. A plágium a szerzői jogok megsértése, más szellemi termékének jogtalan felhasználása.

– Plágiumnak minősül a pontos, oldalszámos hivatkozással el nem látott, szó szerinti idézet, illetve a forrás, évszám megjelölése nélküli, de nem szó szerint átvett tartalom.

– Plágiumnak minősül továbbá az is, ha a hivatkozott tartalom meghaladja a kézirat szövegének 30%-át (önhivatkozásokat is beleszámítva),

– Plágium esetén: a kézirat visszautasításra kerül; csak átdolgozás után nyújtható be újra, legkorábban egy évvel a plágiumnak minősített kézirat leadását követően. Ez alatt az egy éves időszak alatt a kézirat szerzője egyedül vagy társszerzőkkel együtt nem jelentethet meg tanulmányt a Közgazdász Fórumban.

– Egy kézirat plágiumnak minősítéséről a Főszerkesztő és a Főszerkesztő-helyettes dönt a szaklektori vélemény alapján.

16. A Közgazdász Fórum nem közöl olyan tanulmányt, amely kizárólag internetes honlapokra hivatkozik. Az internetes hivatkozások esetén a hivatkozott weboldal pontos struktúráját kell megadni a teljes elérési úttal (alkönyvtárakkal) együtt, illetve a weboldalon szereplő szerzőt. Továbbá fel kell tüntetni a weboldal letöltésének pontos dátumát is.
